

PONTICE

IANUARIE — APRILIE 1940

ANUL II

Nr. 1—4

P O N T I C E
REVISTĂ LUNARĂ DE ARTĂ ȘI CULTURĂ DOBROGEANĂ

APARE SUB PATRONAJUL EXCELENȚEI SALE
D-LUI GENERAL TRAIAN EREMIA GRIGORESCU,
REZIDENT AL ȚINUTULUI MĂRII

FONDATOR N. OTTESCU

REDACTOR : C. D. CONSTANTINESCU-MIRCEȘTI

COMITETUL DE CONDUCERE :

Al. Gherghel, D. Stoicescu, Valerian Petrescu, C. D. Constantinescu-Mircești

COLABORATORI ȘI SUSȚINĂTORI :

Alecu Al., Alecu Dan, Belcin Lazăr, Benteoiu I., Cărpinișanu Sever, Cergău Titus, Cialâc Eug., Constantinescu Silvia Sandi, Coriolan Gh., Cotovu Sandra, Dimitriu G. L., Dinu Ion, Duma George, Galaction Craioveanu, Arhiereu, Gherontie, Episcop al Tomisului și Durostorului, Ionescu P. P., Lăzărescu Traian, Lolu Ion, Micu Ion, Nicolau Th., General, Papahagi P., Roman Bonifaciu, Rădulescu-Dobrogea N., Rucăreanu Radu, Sălceanu Gr., Sarry N. C., Șteflea Al., Stoicescu D., Tomulescu G., Vulcan Scipio, Zambaccian K. H.

Inscrisă în registrul de Publicațiuni Periodice al Tribunalului
Constanța Secția I-a, sub No. 14 din 10 Decembrie 1938

Redactor răspunzător : GEORGE DUMA

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA : Constanța, Strada General Lahovary No. 7

Abonamentul anual Lei 300

Pentru Instituții .. 1000

EXEMPLARUL 30 LEI

C A S S I U S S E V E R U S

UN CELEBRU ORATOR, DUȘMAN AL LUI P. OVIDIUS NASO

Unele elegii din Tristiile lui Ovidiu sunt adresate unui prieten de copilărie care, după relegarea poetului, nu numai că n'a făcut nici o încercare de salvare a camaradului său de odinioară, ci, din contra, s'a străduit să distrugă cu desăvârșire pe nefericitul Nasone. În această privință, soarta lui Ovidiu se aseamănă cu cea a poetului Cornelius Gallus, un valoros reprezentant al poeziei elegiace căruia împăratul August îi interzisese accesul la palat pentru cuvinte necuviincioase, proferate în stare de ebrietate, împotriva sa. Delatorul lui Cornelius Gallus a fost Valerius Largus, un fost prieten al său. Ulterior, Cornelius Gallus, relegat în temeiul unui ordin de cabinet al împăratului, fu acuzat, în senat, de mai mulți adversari cari izbutiră ca relegarea greu încercatului poet care, cu câțiva ani mai înainte, se remarcase ca destoinic și cinstit guvernator al Egiptului să fie comutată într'un exil pronunțat de senat cecece avu drept urmare pierderea averii și cetățeniei sale. Ori, tocmai același țel urmărește și impetuosul orator, gratificat de poetul nostru cu numele fictiv de «Ibis» spre a nu veni în conflict cu legea și, mai ales, spre a nu immortaliza, prin poezia sa, pe un vrăjmaș atât de odios. Intrebuintând această poreclă puțin măgulitoare, Ovidiu urmează pilda poetului alexandrin Callimachus care, fiind silit să se apere împotriva unui discipol lipsit de pietate, îl vizează cu denumirea acestei respingătoare spețe ornitologice care se slujește de pliscul său neobișnuit de lung spre a-și spăla intestinele. Atât Ovidiu, cât și «Ibis» s'au încercat în diferite genuri literare, atât serioase, cât și ușoare. Tinerii și-au împărtășit reciproc încercările lor literare «Ibis», însă, a trecut, cu mare succes, la genul *serios* al elocvenței, pe când Ovidiu, încurajat de nume-

roșii săi amici și admiratori, s'a închinat poeziei erotice care i-a cauzat nenorocirea. În calitatea sa de praefectus morum, împăratul August exercita un control sever asupra moravurilor.

Este mai mult decât verosimil ca acela care semnalase împăratului anumite pasagii lascive din poeziile erotice ale lui Ovidiu spre a-l înfățișa ca un opozant al tendințelor moralizatoare ale lui August să fi fost tocmai «Ibis» care, în lipsa unui minister public (instituție necunoscută dreptului antic), îndeplinea, în chip profesional, funcțiunea unui apărător al societății. Căci August a emis, în anul 18 î. de Cr., două legi, anume legea «de maritandis ordinibus» și legea «de pudicitia et de coercendis adulteriis» prin cari împăratul vroia să pună capăt demoralizării deșănțate, răspândite în societatea romană de pe atunci. Că acelaș «Ibis» și-a avut mâna în joc la descoperirea întâlnirilor amoroase ale Iuliei, nepoata împăratului și văduva lui Aemilius Paulus, cu D. Iunius Silanus, un distins aristocrat și membru în consiliul amicilor lui Cezar, nu este exclus. Unele aluzii făcute de Ovidiu lasă să se întrevadă că aceste întâlniri romantice trebuie să fi avut loc în confortabilul și ospitalierul cămin al poetului, așezat în mijlocul unui splendid parc. Datorită mariajului său cu Fabia, Ovidiu intrase în relațiuni strânse de rudenie cu Fabius Maximus, primul sfetnic al Cezarului. Conform memorabilei hotărâri din 27 Iunie 4 d. Cr., împăratul August desemnă ca succesor la tron pe fiul său vitreg Tiberiu, cu excluderea descendenților săi direcți. Bătrânul împărat, înlănțuit de soția sa Livia, «acest Ulise în haine femeiești», se conformase astfel unei dorinți stăruitoare a ambițioasei sale soții. Cum, însă, Tiberiu, un vrednic reprezentant al trufașei familii claudiene, era un aprig adversar al senatului ale cărui prerogative le respectase încă August, consimțind la o formă diarhică de guvernământ, mai mulți patrioți, conduși din umbră de Fabius Maximus, s'au unit între ei, alcătuind o camarilă a cărei scop principal era zădărnicierea succesiunii la tron a lui Tiberiu și înlocuirea acestuia sau prin Agrippa Postumus, nepotul lui August, ce lânțezea ca deportat pe ostrovul Planasia (lângă insula Elba), sau, în caz de imposibilitate, prin D. Iulius Silanus, prezumptivul soț al Iuliei, nepoata Cezarului. Impiedecat de Livia, împăratul a refuzat să consimtă la recăsătorirea nepotei sale, ale cărei tainice relațiuni cu ibovnicul ei erau socotite de legiurile imperiale ca o crimă de lèse majesté.

Spre a-și ascunde relațiile intime sub aparențe religioase, Iulia, nepoata împăratului, și D. Iunius Silanus, amicul ei, aderară la cultul egiptean al Isidei, practicat sub forma de misterii de membrii unor cluburi religioase (sodalicia sau thiasoi) admiși după criterii riguroase. Nici un cult străin nu era, pe atunci, mai răspândit decât acesta. «Cu

cât mai desfrânată era o femeie», zice Teodor Mommsen, «cu atât mai mult era devotată cultului zeiței Isida». Isida era socotită ca o zeitate protectoare și mijlocitoare a iubirii. Misteriile isiace culminau într'o cununie religioasă (hieros gamos), reprezentată, în chip dramatic, de cei inițiați. La o asemenea dramă nocturnă cu caracte mistic, înscenată de un club religios în casa poetului, autorul «Artei de a iubi», Ovidiu pare a fi avut rolul unui epop (supraveghetor). Numai așa putea înțelege cuvintele poetului care ne asigură că vina lui stă în faptul că a avut ochi, asistând la o infracțiune comisă împotriva bunelor moravuri (Tristia II 103 și u., III 6. 31 și u.). Mai mult Ovidiu nu ne putea spune, păstrând cu evlavie secretul misteriilor. Copilul rezultat din legăturile mistice ale Iuliei cu D. Iunius Silanus n'a fost recunoscut de împărat care, după descoperirea celor petrecute, a aplicat aspre pedepse principalilor vinovați. Speranța că împăratul, pus înaintea unui fapt împlinit, va legaliza imoralitatea nepoatei sale, a dat greș. Dându-și seama că în nepăsarea lor, alteta sa imperială și prietenul ei merg prea departe, abuzând de prea smerita sa ospitalitate, și bănuind un dezastru ca urmare a unei iminente descoperiri, Ovidiu își părăsește căminul, plecând în insula Elba, unde se afla și M. Aurelius Cotta, prietenul său.

Sucesiunea la tron a lui D. Iunius Silanus, devenind mai mult decât problematică, Ovidiu trebuie să fi avut misiunea de a intra în legătură cu surghiunitul Agrippa Postumus, aflător pe ostrovul Planasia (din apropierea nemijlocită a insulei Elba), în vederea repatrierii sale, plănuită de camarila legitimiștilor.

Antagoniștii politici ai legitimiștilor, printre cari și vigilantul «Ibis», au știut să zădărnicească și acest plan a cărui realizare fu din nou pusă la cale de Fabius Maximus abia cu șase ani mai târziu. Edictul de relegare, emis de împărat, fu înmănat lui Ovidiu tocmai în timpul petrecerii sale pe insula Elba.

Motivele ce l-au îndemnat pe «Ibis» să sdruncine situația lui Ovidiu par a fi fost multiple. În primul rând, «Ibis» a invidiat pe poetul nostru pentru succesele sale enorme pe tărâmul literar, Ovidiu fiind cel mai savurat și cel mai popular poet din epoca sa. Apoi «Ibis» a căutat să-i răpească soția, atât pentru calitățile ei personale, cât și pentru a parveni la aceleași relații cu curtea imperială la cari ajunsese Ovidiu datorită alianței sale cu Fabia, rudă apropiată a lui Fabius Maximus. Fabia era încă femeie tânără și frumoasă, când Ovidiu era trimis de împărat în surghiun. În fine, nu trebuie uitat că Ovidiu, făcând parte din ordinul cavalerilor, avea o situație materială destul de bună, în care «Ibis», acest «lup hrăpăreț», vroia să intre ca soț al Fabiei.

De dușmănia ascunsă a lui «Ibis» încrezătorul Ovidiu și-a dat seama abia mai târziu, după relegarea sa. În elegia a opta din prima carte a «Tristiilor», poetul se plânge că a fost înșelat de acela dela care se așteptase la susținerea cauzei sale; îl învinovățește că a călcat prietenia în picioare. Asupra relațiilor bune ale lui «Ibis» cu Ovidiu, poetul pare a insista cu un scop anumit. Căci «Ibis» pornise împotriva lui Ovidiu o acțiune spre a obține transformarea relegării sale într'un exil. E știut, însă, că o asemenea acțiune îndreptată împotriva unui prieten (*sodalis foedere iunctus*, *Tristia* I 8 (27) putea, după concepția juridică a acestei epoci, să fie respinsă ca un act de impietate (Mommsen, *Röm. Strafrecht*, p. 372). În tot cazul, «Ibis» nu și-a ajuns scopul, fiind el însuși pus în stare de acuzațiune de Fabius Maximus. Pedepsa lui Ovidiu n'a mai fost înăspriță.

Același Fabius Maximus mai intervine în favoarea lui Ovidiu, când «Ibis», urmărind desfacerea căsătoriei poetului, o numise pe Fabia «soția unui exilat». Faptul că era nevoie de intervenția lui Fabius Maximus spre a determina pe Fabia la păstrarea fidelității conjugale, aruncă oarecare lumină nefavorabilă asupra caracterului șovăelnic al acestei femei nenorocite. Este cert că Fabius Maximus n'ar fi intervenit în această chestiune, dacă nu avea convingerea că Ovidiu mai poate fi salvat. (*Trist.* I 6). Pe de altă parte, Fabius Maximus și-a apărat și interesele sale. Căci în cazul în care căsătoria lui Ovidiu cu Fabia s'ar fi desfăcut, Ovidiu n'ar mai fi avut motive atât de puternice să menajeze pe Fabius Maximus, capul camarilei susținătoare a liniei iuliene și adevăratul autor al dezastrului său.

În elegia *Trist.* III 9, Ovidiu se îndreaptă împotriva lui «Ibis» care, fără a ține seama de rănilor poetului, ține discursuri vehemente împotriva moravurilor sale. Îi atrage luarea aminte asupra nestatorniciei norocului.

Aceeași soartă l-ar putea lovi și pe el. Această prezicere, repetată de mai multe ori, este cu atât mai remarcabilă, cu cât ea s'a și îndeplinit, «Ibis» fiind mai pe urmă el însuși surghiunit. Acela care a izbutit ca «Ibis» să fie exilat, n'a fost nimeni altul decât Fabius Maximus cu care poetul nostru întreținea legături de corespondență și dela care putea fi informat asupra soartei ce-l așteaptă pe «Ibis». De aceea, proorocirea lui Ovidiu nu conține nimic miraculos sau supranatural.

În elegia *Trist.* IV 9, poetul somează pe vrăjmașul său să retraceteze toate defăimările rostite, în public, împotriva sa și să-și exprime, totdeodată, regretele. De altfel, poetul îl amenință cu divulgarea unor fapte infamante și cu destăinuirea adevăratului său nume. În altă elegie, *Trist.* V 8, Ovidiu se plânge că dușmanul său ce-l caracterizează ca

un individ de cea mai josnică speță nu conținește cu bârfelile sale. Din nou, i aduce aminte de nestatornicia soartei. «De te-aș vedea pe tine», așa își încheie poetul elegia, «surghiunit pentru o cauză mai gravă! Aceasta este cea mai apropiată din principalele mele dorinți». In ura sa implacabilă, răutăciosul «Ibis» nu numai că n'a revenit asupra in-
 vectivelor sale proferate împotriva lui Ovidiu, ci a mai continuat să-l defăimeze cu atât mai îndârjit. De aceea, poetul îi dedică o elegie lungă de 642 de versuri, intitulată «Ibis», care conține o serie nesfârșită de imprecățiuni și blesteme care de care mai groaznice. Totuși nu-i divulgă încă numele. Deasemenea nu ne arată fapta nelegiuită a lui «Ibis» care, după cum vom vedea, a fost o crimă de lèse majesté, săvârșită prin publicarea și răspândirea unor «famosi libelli» (pamflete) conținând grave ofense aduse ușor personalității din cea mai înaltă societate. «Acel dușman», ne spune Ovidiu la începutul celebrei sale elegii, «nu-mi permite mie, celui relegat în locurile de deslănțuire a frigurosului crivăț, să rămân ascuns în surghiunul meu. Fără milă îmi irită rănilor doritoare de liniște, împrăștiindu-mi numele prin tot forul. Pe soția mea, în veci legată de mine prin legământul căsniciei, nu o lasă să-și deplângă moartea nefericitului ei soț. Și pe când eu mă cramponez de sfărâmiturile navei mele sdruncinate, el se luptă pentru a obține un act de constatare a naufragiului meu. Cel îndatorat a stinge flăcările izbucnite pe neașteptate, tocmai el caută, ca un tâlhar, să-și asigure, din mijlocul focului, prada. El nu urmărește altceva decât să lipsească bătrânețea unui surghiunit de hrană. Vai, cu cât este el însuși mai vrednic de suferințele mele!» (Ibis. 11—22).

Din nesfârșita serie de amănunte execrabile spicuim, în vederea identificării lui «Ibis», cele următoare: După ce «Ibis» se născuse în Africa ca fiu al unei femei murdare, furiile unseră sufletul noului născut cu fierea unei năpârce erebeice (infernale), plesnind, de bucurie, de trei ori din mâinile lor pătate cu sânge. Apoi udară gâtulejul pruncului cu lapte de cățea. Iată cea dintâi hrană ce intrase în gura copilului! De atunci pupilul n'a încetat să soarbă din laptele hrănitorei sale, iar acuma mârâe prin tot forul cuvinte căinoase. Aceste cuvinte nu spun altceva decât că «Ibis» a avut, de tânăr, un profesor de oratorie care s'a remarcat printr'o vehemență neobișnută și o limbă neînfrânată. Un asemenea retor a fost T. Labienus, supranumit, prin asonanță, Rabienus pentru furia cu care obișnuia să se năpustească asupra victimelor sale. Cel mai talentat elev al lui T. Labienus a fost Cassius Severus, care, cu prilejul arderii discursurilor publicate de maestrul său, a făcut gluma că acuma ar trebui a fi ars și el, întrucât știe pe din afară operele osândite ale profesorului său.

Personagiul numit de Ovidiu «Ibis» a rămas, în decursul vremurilor, o adevărată enigmă filologică și toate eforturile de a-l identifica s'au dovedit zadarnice. Editorul operelor ovidiene, R. Merkel, se gândeste la Manilius, H. Wölfel la C. Caninius Rebilus. care, deși un eminent jurisconsult, nu se remarcase ca orator, H. Berthaut și Ch. Georgin la T. Labienus, declamatorul mai sus pomenit, care, niciodată în viața sa n'a pledat în public. Despre Cassius Severus, însă, știm că, spre deosebire de maestrul său și de alți retori cari declamau în școli sau în cercuri intime, își perora vehemente sale discursuri în for, așa cum ne arată, în afară de Ovidiu, retorul Seneca și alți scriitori antici. Retorul Seneca (controv. praef.) caracterizează elocvența lui Severus Cassius cu următoarele cuvinte: Cuvântările lui Cassius Severus erau puternice, îngrijite și bogate în sentențe judicioase... Trupul lui era de o mărime considerabilă, iar vocea sa puternică de un timbru suav. El avea toate calitățile ce-l puneau în măsură a fi un bun declamator. Dicțiunea lui nu era vulgară și nici murdară, ci elegantă. Felul lui de a vorbi nu era lipsit de energie și neglijent, ci înflăcărat și pasionat. Explicațiile lui nu erau plicticoase și lipsite de fond, ci aveau mai multe idei decât cuvinte. În general, Cassius Severus s'a remarcat printr'o deosebită îngrijire care exercită o influență din cele mai binefăcătoare și asupra unor talente mai puțin dotate».

După cum ne confirmă Plinius (n. h. 7, 55), trupul înalt și puternic al lui Cassius Severus a fost obiect de zeflemiseală a adversarilor săi cari îl comparau cu gladiatorul Armentarius, ajuns la oarecare popularitate pentru proporțiile sale monstruoase. De altminteri, și Ovidiu pomeneste de «trupul urîcios» (foedum corpus) al vrăjmașului său (Ibis v. 240). Admiratorii oratoriei vechi vedeau în Cassius Severus hotarul între oratoria veche și cea nouă. «Intrucât admiratorii celor vechi», zice Marcus Aper în «dialogul despre oratori» al lui Tacit (cap. 19), obișnuesc a înfățișa pe acest Cassius Severus ca o piatră de hotar a antichității, afirmând că el s'a abătut, cel dintâiu, din acea veche și dreaptă cale a oratoriei. susțin că el n'a trecut la acel gen al vorbirii dintr'o slăbiciune a talentului sau din lipsa de pregătire științifică, ci cu discernământ și pricepere. Căci el își dă seama că împreună cu schimbarea circumstanțelor de ordin istoric și a gustului trebuie să se schimbe forma și maniera vorbirii...» (cap. 26).

«În ceea ce mă privește pe mine (cuvintele lui Mesalla din acelaș dialog), n'aș vrea să tăgăduesc că Severus, în comparație cu aceia cari au trăit mai târziu, mai poate fi numit orator (de teapa veche), cu toate că, într'o mare parte scrierilor sale, are mai multă fier (Wopkens: bilis în loc de vis) decât sânge. Căci el este întâiul care neținând seama

de ordinea lucrurilor și neglijând cu totul modestia și pudoarea limbajului, nu luptă ci gălcește. De altminteri, întrece, după cum am spus, în comparație cu cei următori, cu mult pe toți ceilalți, atât prin multilateralitatea culturii sale, cât și prin vraja fineței sale, cât și, în fine, prin însăși energia puterilor sale». În același sens îl apreciază și Quintilian (Inst. X 1, 116): Multeilde demne de a fi imitate ne va oferi Cassius Severus, dacă vom citi scrierile sale cu pricepere. Acesta ar fi meritul să fie așezat printre cei mai de seamă oratori, dacă ar fi împreună cu celelalte calități ale sale oarecare culoare și gravitate. Căci la el găsim foarte multă ingeniozitate, o îndârjire uimitoare, subtilitate și pasiune, dar mai mult s'a lăsat condus de afecte decât de rațiune». Spre a dovedi inutilitatea declamațiilor scolastice, Cassius Severus dădu în judecată pe un vestit retor, Cestius Pius. Experiența reuși; declamatorul se arătă atât de perplex încât își căută repede un apărător. Admiratorii lui Cassius Severus asistau la cuvântările lui Cassius Severus cu cea mai mare încordare și nesăț, fiindu-le teamă numai de un singur lucru, anume de apropiata încheiere a discursului. Un profund cunoscător al inimii omenești, el stăpânea pe ascultătorii săi, deșteptând, în sufletele lor, acele stări sufletești de cari avea nevoie. Cuvântul său entuziasma. Expunerea sa era demnă, ținându-se departe de orice artificiu teatral. Nu se folosea niciodată de un concept, deși își pregătea discursurile sale cu meticulozitate. Ori de câte ori era nevoit să vorbească pe nepregătite se întrecea pe el însuși.

Discursurile sale rostite exercitau un efect mai puternic decât cele scrise (Seneca *controv. praef. 3: auditus longe maior erat quam lectus*). De aceea, Cassius Severus declama numai foarte rareori și numai în urma stăruințelor amicilor săi. «Ca declamator», zice Seneca, «Cassius Severus nu era numai mai prejos decât el însuși, ci și decât mulți alții». Gura rea a lui Cassius Severus îi atraseră mulți dușmani. Odată înfumatul retor Cestius se laudă pe el însuși în chipul următor: «Dacă eram gladiator, eram Fusius, dacă eram pantomim, Bathyllus, dacă eram cal, Melissio». Încă nu-și terminase seria comparațiilor, când Cassius, scârbit de lăudoroșia retorului, îl întrerupse astfel: «Și dacă erai cloacă, erai cloaca maxima». (v. M. Schanz. *Ist. lit. rom. VIII, 2 § 336*). Cassius Severus nu l-a putut ierta pe Fabius Maximus pentru intervenția acestuia în favoarea lui Ovidiu la desfacerea intenționată a căsătoriei poetului. Odată Cassius Severus a ofensat pe Fabius prin următoarele cuvinte: «Ești quasi-orator, quasi-frumos, quasi-bogat; un singur lucru nu ești quasi: stricat». Că Fabius Maximus a iubit, în tinerețea sa, plăcerile sensuale ale vieții, reiese și dintr'o odă a lui Horațiu (*Ode IV 1*). Fabius Maximus a încurajat pe Ovidiu să se închine poeziei erotice

ce-i atrăsese epitetul de doctor al adulterului obscen» și tot el l'a implicat în acțiunea sa politică împotriva succesiunii la tron a lui Tiberiu. Undeva Ovidiu își exprimă regretele că n'a dus o viață ferită de ochii lumii și că, în ambiția sa, a căutat legături cu «nume mari».

Nu trecuseră patru ani dela relegarea lui Ovidiu, când Fabius Maximus, determinat de diferite motive, chemă în judecată pe Cassius Severus pentru crima de lèse majestate. Prin pamfletele sale, Cassius Severus defăimase mai multe persoane «ilustre». Printre aceste persoane trebuie să fi fost și Ovidiu, care avea rangul unui «cavaler ilustru». În unul din aceste pamflete — probabil un discurs răspândit în forma literară — era vorba de Ovidiu ca protectorul relațiilor sentimentale ale Iuliei, nepoata împăratului, înfățișată ca o victimă a imoralelor opere ovidiene. Cine știe dacă, în acest pamflet, nu era pomenită și Iulia Maior, fiica împăratului, care, prin purtările ei scandaloase, amărise viața împăratului nu mai puțin decât Iulia (Minor), fiica vrednică a mamei sale.

Faptul că însuși împăratul luase măsuri severe împotriva descendentelor sale, îl încurajase pe Cassius Severus să divulge și unele amănunte din viața particulară a membrilor casei imperiale. Pus în stare de acuzațiune, Cassius Severus a rostit, pentru întâia oară, în viața sa, un discurs de apărare, iar Fabius Maximus primul său rechizitoriu. Că Fabius Maximus își pusese darul său oratoric în slujba celor acuzați, ne spune, pe lângă Ovidiu, (Ep. ex P. I 2, 117: *vox tua... auxilio trepidis quae solet esse reis*) și Horațiu aproape cu acelaș cuvinte (Horațiu IV 1, 13: *namque et nobilis et decens et pro sollicitis non tacitus reis*). Despre Cassius, însă, ne spune Seneca: «Nu știu, dacă i-a fost dat lui Cassius Severus să apere pe vreun acuzat în afară de el însuși». (Controv. praef. 3). Mult noroc nu pare a fi avut Cassius Severus ca acuzator, cel puțin nu întotdeauna. Mai mulți acuzați de ai lui Cassius Severus fiind odată absolviți, împăratul, nemulțumit de arhitectul său care încă nu terminase forul, numit după numele Cezarului, Forum Augusti, făcu următorul spirit: «Aș dori ca forul meu să fie și el acuzat de Cassius Severus».

Contrastul între Fabius Maximus și Cassius Severus (Ibis) este redat de Ovidiu prin următoarele cuvinte (Ep. ex P. III 3, 99 și u.): «Obârșia ta înaltă corespunde sufletului tău. Căci tu ai o inimă nobilă de o sinceritate herculană. Pizma, o patimă stearpă, nu poate încolți într'un suflet mărinimos, ci se târăște ca o viperă jos pe pământ. Sublima

ta gândire se înalță chiar deasupra nobleței tale, iar numele tău nu este mai mare decât geniul tău. De aceea, alții, în dorința lor de a fi temuți, să vateme pe reii nenorociți, purtând, în tolbele lor, săgeți muiate în fierea amară. Casa ta, însă, este deprinsă a susține pe aceia ce cu umilință i se apropie, printre cari, te rog, să binevoești a mă prenumăra și pe mine». Aluzia făcută la «Ibis» (Cassius Severus), acest suflet uns cu fierea otrăvitoare a unei năpârce infernale (Ibis, 225), ale cărui discursuri conțin mai multă fiere decât sânge (Tacit. dial. 26), este transparentă.

Relegarea lui Cassius Severus în insula Creta a avut loc în anul 12 d. Cr. (vezi Die Cassius 56, 27). După cum ne relatează Tacit (ann. 4, 21), senatul a luat în discuție, în 24 d. Cr., cazul surghiunitului Cassius Severus care, fiind de origine sordidă și de o viață răufăcătoare, dar înzestrat cu un puternic dar al vorbirii, izbutise, din pricina dușmăniilor sale nemăsurate, să fie îndepărtat la Creta printr'un verdict al unui juriu senatorial. Cum, însă, nici acolo nu-și schimbase năravul, și-a atras dușmăniile recente și vechi. După confiscarea bunurilor sale fu deportat în insula stâncoasă Seriphus unde rămase până în adânci bătrânețe. Tot ce ne spune aci Tacitus despre caracterul lui Cassius Severus se potrivește de minune cu caracterul lui «Ibis», așa cum îl zugrăvise Ovidiu: originea obscură, viața răufăcătoare, puternicul dar al vorbirii, nemăsurata sa dușmănie (compară cuvintele «immodicae inimicitiae» cu versul din Trist. II 77: A, ferus et nobis nimium crudeliter hostis).

Toate aceste trăsături comune ne silesc a stabili identitatea lui Ibis cu Cassius Severus. În deosebi, neastâmpărata fire a oratorului care, fiind rugat de Ovidiu să înceteze cu prigonirile sale, le continua totuși cu mai multă învierșunare, corespunde exact celor istorisite de Tacit că Severus, relegat în Creta pentru impetuoasele sale agresivități împotriva unor persoane ilustre, nu încetase cu oprobiile. Deportatul Cassius Severus, muri în cea mai neagră mizerie, neavând nici măcar zdrențele cu cari să se fi putut acoperi în jurul coapselor. (vezi și Hieronymus. Chron. ad annum 2048 = 32 d. Cr.). Unul din groaznicele blesteme pronunțate de Ovidiu împotriva vrăjmașului sună: «Exul, inops erres, alienaque limina lustres. Exiguumque petas ore tremente cibum (Ibis 113/4)».

(Surghiunit și lipsit de mijloace, să pribegești din loc în loc, să calci pragurile străine și să cerșești, cu gura tremurătoare, puțină hrană).

Blestemul cântărețului s'a împlinit întocmai. (Cassius Severus orator egregius XXV exilii sui anno in summa inopia moritur vix panno

verenda contectus. Hieronymus Chron. ad 2048 = 32 d. Gr.). Acesta era sfârșitul unuia din cei mai mari oratori romani. Lupta sa împotriva lui Ovidiu a avut, după cum am arătat, un substrat sentimental: iubirea sa pentru Fabia, soția lui Ovidiu. În dorința sa de a despărți pe Fabia de soțul ei, Cassius Severus nu s'a folosit de blânde mijloace recomandate de autorul «Artei de a iubi», ci de talentul său oratoric. «Ibis» sau, cum putem să-l numim fără șovăire, Cassius Severus a reușit să distrugă pe Ovidiu, dar dezastrul lui Ovidiu i-a fost și lui fatal. Totuși scrierile sale, arse în anul 12 cu prilejul relegării sale, au fost reabilitate de împăratul Caligula care a încuviințat reproducerea, răspândirea și citirea lor.

C. FLORIAN

U N D E V A . . . D E P A R T E . . .

Hotelul cu firma «La Wilhelm cel mare» —
Din medievalul mic burg teuton
Cu sfântul Cristofor de-asupra intrărei
Și cinci lampadare...
Cu hall-ul gēometric — perfect hexagon,
Cu geamuri albastre — culoarea `nserărei,
Cu mobile negre și triste de nuc,
Și vechi ilustrații extrase din «Jugend» —
Sirene de Boéclin
Și satiri de Stuck...
Hotelul în care stătuseră o lună
De vorbă cu Heine și Nietsche
Traduși
In limba `nflorată și `n stilul sever —
In limba `mpletită din sfârcuri de bice,
In care, pe vremuri, scrisese Voltaire
Pe care-l cetise și Heine și Nietsche...
Hotelul cu firma «La Wilhelm cel mare» —
Refugiu de vară intim și discret,
In care `mi găsisem complect vindecarea
A primului mare și tragic regret...
Hotelul acesta — citesc în jurnal —
Azi este... spital !...

Spital — garda morței —
Preludiul uitărei
Cu «Crucea Genevei» de-asupra intrărei !...

Hotelul cu firma «La Wilhelm cel mare»
Din medievalul mic burg teuton
Cu hall-ul geometric — perfect hexagon —

Azi este azilul defuncțiilor vii
Ce-și mângâie ghiara de vultur, crispată
Pe hainele lor cenușii —
O «Cruce de fer»
Pătată de sânge pe front și spălată
Cu apă de ploae și cu eter...

Hotelul — spitalul cu cinci lampadare !...
Ce tristă poveste !...
Ce lacrimi amare,
Dispar de sub ploape 'n batistă ?...
Hotelul cu firma «La Wilhelm cel mare»
Azi, nu mai există !...

ION MINULESCU

L I E B E S L E I D

In care fund albastru de furtună,
în care iezăr vânăt și sbătut
al anilor cu nuferi morți de lut,
în ce sălbatecă genună, —
Dragoste albă, unde te-am pierdut,
tu, raiul meu cutremurat de lună ?

In ce fântână blestemată mi-ai căzut
ca un inel nuntit, ca o brățară ?
Adâncul tot l-am răscolit, durut,
și mâinile 'n zadar îmi sângerară
fără să-ți afle aurul pierdut...

Mă 'ncolăcesc în iedera lor anii,
și mă fac fum și negură în vreme.
Cu burnița mă scutur pe poeme,
ca ploaia cad, ca toamna, ca rugina,
pe versul unde ți-am sfințit lumina.

Și mă fac fum. Și peste mine, anii...
Dar când amurgurile roșii s'au deschis
ca rănille sub coasta-mi funerară, —
din abur, din adânc, din plâns, din vis,
obrazul de madonă trist pogoară
și-mi pâlپae pe umăr și adie
ca vântul lunii, ca o melodie...

Atunci, peste 'noptările din mine
și peste burnițele negre și saline,
Iubirea noastră — creangă-aeriană
ce-a înflorit în altă primăvară —
și-apropie-amintirea diafană
și-mi tremură, la geam, ca o vioară,
ca o lumină lină și amară.

RADU GYR

B U D I S M

În seara aceea, istorisirile au părăsit tonul glumeț și fiercare și-a rostit. recules și grav, mica lui poveste în legătură cu superstițiile. Trecea printre noi, nelămurită, după fiecare din aceste povestiri, unele din ele trăite, altele imaginate, o adiere mistică, turburătoare, înfiorată de teama necunoscutului.

Fiindcă vorbiserăm toți pe rând, amicul nostru N. cel mai bătrân dintre noi și-a început povestea:

— Și eu am fost superstițios, începu el liniștit și grav. Superstițiile se capătă prin imitațiune și se păstrează fiindcă te-ai obișnuit cu ele. Le controlezi odată, de două ori. cu împrejurările și sfârșești prin a face din ele un rit, ritul unor religiuni mărunte și risipite în care crezi, care te cuceresc, pe care le răspândești. Am fost superstițios dar nu mai sunt de mult. Deși adânc înrădăcinate în sufletul meu, ca în toți cei cari au curajul să le mărturisească, ele au dispărut totuși. s'au topit toate, s'au șters fără de urmă într'o singură noapte. Într'o singură noapte eu am găsit adevărul, adevărul unic. simplu, rigid și înfricoșător. În fața lui superstițiile au dispărut ca umbrele când lumina cade de sus.

Adevărul acesta, continuă prietenul N. e mai mult decât o religie. Religiunea e o credință moștenită sau sugerată, pe când adevărul ți se înfățișează direct și pe de-a'ntregul. Și adevărul acesta care se arată într'o anumită oră predestinată, există în afara svonurilor lăuntrice în care rațiunea, ca într'un roi de albine, încearcă zadarnic să perceaptă o singură unitate sonoră. Religiunea mea, adevărul relevat într'o noapte, are și toată simplitatea și toată spaima pe care ți-ar înfățișa haosul lămurit într'o singură clipă..

Ne-am tras cu toții scaunele mai aproape și ascultam cu capul în podul palmei.

— E necesar firește să fii într'o anumită stare de receptivitate sufletească în care simțurile și rațiunea să nu-ți mai vorbească, să nu-ți mai spună nimic precis. Mie cel puțin mi se întâmplă să mă simt uneori golit nu numai de gândul linear al vre-unui raționament, dar și de cel capricios pornit pe aripa de vis a asociațiunilor de idei. Toamna mai cu seamă, când bate ploaia țărâit în geamuri, ești inclinat să încerci asemenea senzații. În ceasurile acestea de nihilism sufletesc când toate în tine și în jurul tău par umbre simbolice, ești parcă gata să urmezi primul îndemn cules din cuvântul sau gestul altuia, fiindcă și negațiunea, până și instinctiva negațiune s'a desprins departe de tine.

Intr'o asemenea stare sufletească am cunoscut într'o noapte, o femeie.

Întâlnirea noastră — ca și femeia — a fost banală. Veneam dela un spectacol oarecare și mă îndreptam plictisit spre un restaurant de noapte. Venea și ea dela același spectacol de unde eșise cu o clipă înaintea mea. Am urmărit-o fiindcă mergea în aceeași direcție cu mine. Și ea s'a simțit urmărită fiindcă auzea pași în urma ei. Imi amintesc că s'a întors să mă privească și m'a privit țintă în ochi. Privirea ei parcă a rămas în urmă ca două suluri subțiri albastre și consistente. Aveam senzațiunea că dacă aș întinde mâna le-aș simți subțiri și reci în palmă. Și-mi amintesc de asemeni că după o clipă și-a dus discret mâna la ceafă ca să-și potrivească șuvițele de păr răzlețe și că eu vedeam în gestul acesta nu numai instinctul feminin de a fi plăcută dar și dorința nemărturisită a unui cuvânt de apropiere. De altfel s'a oprit și ea în fața restaurantului de noapte — unul din acele restaurante pretențioase în care se supează după teatru — și m'a așteptat zâmbind să o ajung în urmă.

M'am apropiat, i-am vorbit, și.. am intrat împreună.

Înăuntru, în «nișa» în care ne instalasem. o priveam acum în plină lumină.

Era blondă, subțire și înaltă. Vorbea puțin, se agita mult. O umbră de pudră galbenă o făcea palidă. Ștearsă ca înfățișare. avea însă un aer de comandă în privirea ei care se fixa albastră pe tine când întreba ceva. Avea piciorul mic, șolduri slabe și o gură — când zâmbea — cu reflexe de porcelan. În definitiv o femeie nostimă, dar o femeie oarecare, o fostă artistă de varieteu, sau pur și simplu o demimondenă. Era însă în cuvântul ei destulă dulceață, în înfățișarea ei destulă decență, în gestul ei destulă exteriorizare, ca în seara aceia anestezică să simt și toată filosofia și toată mulțumirea clipei care trecea de abia bătând din aripi. Și în vreme ce privirile ei repezi se opreau pe pieptarul mototolit al chelnerului care lua comanda, pe decolteul lăptos al unei quadrage-

nare în toaletă de seară, pe obrajii lustruiți ai violonistului din față, pe farfuria de șuncă ce trecea grăbită spre masa din fund. eu mă întrebam dacă atunci când cauți o aventură ușoară, în noi stărue mai mult dorința sfârșitului ei, clipa de dragoste, sau misterul preliminar. misterul nedeslegat al femeii necunoscute în momentele când încerci să-i descifrezi firea.

Convorbirea noastră nu era animată. Din când în când mă întreba ceva, aștepta răspunsul, îmi zâmbea amabil și sorbea din cupa cu șampania sau se uita spre mesele vecine. Ea spunea: «Domnul dela masa din stânga era la teatru adineaori» sau: «Doamna dela masa din fund e o rusoaică profesoară de balet la Operă». Și eu mă uitam la domnul din stânga sau la rusoaica din fund, fiindcă mi-i arăta ea, fiindcă voia ea.

Pe careul din mijlocul restaurantului au început să danseze câteva perechi. Ea le urmărea cu interes și făcea câte o observațiune asupra lor. Mă silea să constat că observațiunea ei e temeinică, că d-na Romașcan dela Național dansează prost; că un tânăr cu monoclu dansează bine și că negrul, inevitabilul negru cu pantaloni largi, cu ghetre albe și cu picioarele străine, negrul care mimează cu grație de roșcovă o dragoste de paralytic, este cu adevărat senzațional, inimitabil...

— Știi cu cine trăește ?

Nu...

— Cu franțuzoaica aia blondă de lângă orchestră. N'o cunoști ?

— Nu.

— Nu ?... Adevărat ?...

Și simțeam pe fruntea mea ochii ei întrebători și ficși, șuvița consistentă a privirii ei albastre.

Și... S'a făcut târziu...

Încet, încet, cu gesturi leneșe, lumea se ridica dela mese. Peste sala restaurantului de noapte s'a coborât somnolența orelor târzii.

— Nu mergem ?...

— Nu încă. Mai stai te rog.

Era evident că ceva o interesa. Din timp în timp se uita ca din întâmplare spre fundul sălii, iar eu așteptam să fac un efort de voință.

— Vezi pe maiorul de colo, ofițerul din fund dela masa din colț?...

— Il văd.

— Am trăit două luni împreună.

— Daaa ?

— Ce nu crezi ?

— Ba cred, de ce să nu cred ?...

— Ne-am despărțit alaltăeri, ne-am certat, ne-am certat rău... Nu ești curios să știi de ce ?

— Nu...

— Nu ?... Ai dreptate!... Lucrurile astea nu au interes pentru alții... A tăcut câteva clipe... Pe urmă cu oarecare tristețe în voce și-a reluat ideea.

— Alaltăseară eram cu el aici, la masa unde stă acum. Încă nu începuse cearta între noi. Se apleca tot așa pe umărul meu cum se apleacă astăzi pe umărul femeii de alături și îi spune și ei azi ce-mi șoptea mie alaltăeri.

Sorbi din cupă cu vârful buzelor și completă :

— Și mie îmi spunea poate ce a spus înainte altora.

Eu repetam mecanic în minte: «și mie ce a spus înainte altora»... și deodată s'a deslușit turburătoare în mine credința că toate lucrurile care mă împresoară le-am mai văzut odată. Aveam senzația limpede că ora asta târzie, în cadrul acesta de restaurant de noapte, cu femeia asta înaintea mea, *am mai trăit-o cândva*. Figura chelnerului de lângă mine care moțăia în picioare, domnul acela chel care privea cu ochii somnoroși la femeia din față; fumul de tutun ridicat ca un nour alburiu la doi metri deasupra meselor; muzica obosită și ritmul ei încetinit; foarte le cunoșteam și le mai trăisem. Dar nu *altele*, chiar pe acestea. Nu alt chelner care moțăie, nu un alt domn chel, ci chiar aceștia, în aceeași sală, în *acelaș* decor, același și nu altul.

M'am pomenit vorbind, vorbind încet ca să nu alung sentimentul acela turburător.

— Fetito... Fetita mea... eu te cunosc de mult !

De ce simțeam nevoia împărtășirii revelațiunii aceștia ? Poate ca s'o verific. Nu îmi dam prea bine seama. Ea mă privea nedumerită. Continuai cu vocea șoptită:

— Și altădată ca și acum, am stat aici la masă, la aceeași masă, tot în restaurantul ăsta...

Ea mi-a răspuns, mirată, că o confund cu alta.

— Tu nu înțelegi, și nici nu poți înțelege. Vezi tu, sticla asta goală tot așa sta, cu poleiala dela gât jupuită, netrebnică și stingheră.

Eram nebun ?

Ea mi-a răspuns:

— Mai comandă una.

Simțeam în mine îndemnul să mă aplec deasupra mesei ca să mă apropiu de ea și încet, ca să nu audă vecinii, să-i vorbesc, să-i demonstrez, să încerc să o fac să înțeleagă...

Fusesem și altă dată cu ea, dar când?... Eram sigur că o mai văzusem altă dată, totuși cum e posibil?... Am mai trăit o viață identică? Dar asta e nebunie curată! Mi-am amintit atunci de o senzație similară avută, ani de zile în urmă, în defileul Dâmbovicioarei pe care-l cunoscteam în cotiturile lui neașteptate, *deși nu-l văzusem niciodată înainte*, de problema turburătoare care mi s'a pus de atunci și de explicațiunea bizară a unui muzicant — un profesor de muzică dublat de un om cult — care era cu mine în excursie și care susținea că dacă știam când și unde linia șoselei se frânge la stânga sau la dreapta, este că în mine vorbea un «instinct al ritmului», al ritmului care domină totul și că proporția unei linii față de a doua care-i succede, ți-o indică pe următoarea...

Era și el nebun?

Nu, nu poate fi asta explicațiunea! Ar fi stupid! Explicația aceasta frumoasă, ca orice crez artistic, dar e pe de-a'ntregul artificială. Nu, nu! Noi am mai trăit odată, poate de mai multe ori, poate un număr infinit de ori, o *aceeași* viață, de care, uneori, ne mai aducem aminte. Ne mai aducem aminte când suntem într'o stare de receptivitate specială.

Ea mă întrebă:

— Nu-ți bei paharul? La ce te gândești?

De-odată mi-a venit în minte să-mi verific senzațiunea, să încerc să am dovada revelațiunii sau proba nebuliei mele.

I-am spus atunci femeii, încet, în șoaptă, ca farmecul revelator al sentimentului acestuia să nu dispară.

— Eu știu ce vom face noi acum și mai târziu... nu mă întrerupe și ascultă...

— Mi-era teamă să nu alung viziunea care se deslușea în mine.

Ea se uită mirată la mine, cu sprâncenele ridicate, cu ochii pironiți în ochii mei.

— Vom pleca de aici... peste un sfert de oră, și jos, jos la scară... văd o trăsură fără vizitiu... pe capră nu văd pe nimeni... Și drumul până la tine acasă, parcă suie puțin. Urcăm cu trăsura o pantă pe lângă o grădină mare... Când panta se sfârșește, lăsăm două străzi pe stânga și a treia, e strada ta! Și a patra sau a cincea casă pe dreapta, e casa ta!... Odaia ta, odaia ta de culcare... nu o văd, nu știu cum este, în odaia ta se vede că n'am intrat nici altădată în viața anterioară identică pe care am trăit-o.

Toate aceste lucruri le citeam în mine ca pe niște amintiri învechite sau visate. Eram profund emoționat și-mi simțeam respirația scurtă ca după un efort.

Fata, ducând cupa la gură, m'a întrebat clipind șireată :

— Pe Radu îl cunoști ?

— Care Radu ?

— Ți-o fi spus și cum e camera mea. dar ai uitat ! Peste o jumătate oră, o vei vedea. Cheamă la plată !

M'a cuprins o bucurie nebună. Așa dar descripțiunea drumului era exactă. Așa dar reușisem să-mi controlez religiunea. Așa dar iată adevărul ! Adevărul revelat și controlat !

— Când își îmbrăca blana la vestiar, maiorul ei de alaltăieri ieșea cu noua lui cucerire. Fiindcă, probabil, îl iubea și era geloasă, se întoarse surizătoare în spre mine și îmi spuse destul de tare, ca să fie auzită.

— Astă noapte, să știi, am chef de dragoste ! Înțelegi ?

Și s'a agățat, lipindu-se, de brațul meu.

Dar jos, jos la scară, i-am simțit brațul tremurând. S'a întors înspăimântată în spre mine și mi-a arătat trăsura care aștepta.

— Nu vezi, e fără... e fără birjar !

În adevăr, în fața noastră aștepta o trăsură cu coșul ridicat fără nimeni pe capră.

Am strigat birjarul. Din fundul trăsurii mi-a răspuns o voce răgușită de somn. Și am pornit încet, cu birjarul moțâind și am eșit din bulevard la dreapta pe Schitul Măgureanu, care urcă ușor până în Știrbei-Vodă. Pe dreapta străzii, grădina Cișmigiului dormea întunecată cu porțile închise. În fundul trăsurii, lângă mine, dar departe de mine, amica mea de o noapte, ascunsă în blană, tremura de frică. Pe urmă am lăsat o stradă pe stânga, două și pe a treia trăsura a apucat-o la stânga, după indicațiile ei. La a cincea casă a oprit și s'a dat jos. Am vrut să cobor și eu. La lumina felinarului trăsurii o vedeam încurcată. Voia să-mi spună ceva. M'a oprit cu gestul.

— Nu, nu te da jos, nu te supăra, nu azi ! Nu știu ce am... mă doare capul, am o migrenă îngrozitoare, vino dacă vrei mâine... sau... poimâine, la patru. Ii tremura bărbia și vocea. Spaima ei era evidentă.

Am înțeles și am zâmbit.

Am spus birjarului să mă ducă acasă...

Odaia ei ! Cum o fi odaia ei ?

Și altădată, de multe ori, de infinite ori, s'a întâmplat mereu la fel ! De infinite ori am înspăimântat-o în nenumăratele nopți, din alte nenumărate vieți, în care adevărul mi s'a revelat de infinite ori...

Când prietenul N., și-a terminat povestirea, unul din noi a spus :

— Asta-i istoria fantezistă a unui chiul circumstanțiat.

Altul :

— Mă tu ești nebun cu intervale de luciditate.

Și altul, un moldovean, mare amator de vinuri și alcooluri :

— Ai fost pur și simplu «bat» ! După două sticle de șampanie, cum puteai fi treaz ?...

N. OTTESCU

RECHINII DIN MAREA NEAGRĂ

(BIOLOGIA, PESCUITUL SI VALORIFICAREA LOR)

Afară de naturaliști și pescari este mic numărul celor ce știu că în Marea Neagră trăesc și rechini. Mulți îi confundă chiar cu delfinii, deși nu există nicio asemănare între ei.

Dela vizitatorii Institutului Bio-Oceanografic din Constanța, am auzit, de multe ori, în timp ce li se arătau colecțiile de pești, exclamându-se: „Cum? există rechini în Marea Neagră? și nu mănâncă oameni?“

Mirarea din ochii lor și teama, cu care mamele își priveau copiii când îi sfătuiau să nu mai plece înot departe, în larg, ca să nu cadă pradă acestor pești răpitori, m'au determinat să scriu acest articol despre viața rechinilor din Marea Neagră.

Ei bine, în Marea Neagră există rechini, care se nasc, trăesc, se hrănesc, se înmulțesc și mor în undele ei, fără a fi nevoiți să treacă în Marea Mediterană, în vreun anotimp, cum fac atâtea alte specii. Sunt pești autohtoni. Ei aparțin speciei *Squalus acathias*.

Viața acestor rechini din marea noastră a format obiectul unor studii aprofundate, urmărite de personalul științific dela Institutul de Bio-Oceanografie, în anii 1934—1939. În timpul acestor lucrări s'au făcut diferite analize stomacale, s'a determinat stadiul de dezvoltare al produselor sexuale și al embrionilor, s'a stabilit media de creștere a peștilor adulți, etc. la peste 2300 rechini, în greutate de circa 25000 kgr.

Rezultatele dobândite în timpul acestor cercetări au contribuit la cunoașterea biologiei acestor pești, pe care doresc să o descriu în paginile acestei publicații.

Răspândirea. În genere, s'a putut stabili că, rechinii populează adâncimele mai mari de 60 metri, dar nu depășesc, în Marea Neagră, adâncimea de 110 metri.

Primăvara, la începutul lunii Aprilie, se apropie de țărături, pătrunzând în adâncimi de 45—60 metri, unde se petrece copulația. În aceste adâncimi rămân până în luna Iunie, când încep să se retragă spre adâncimile, din care au venit. Toamna se apropie din nou de țărături, intrând până în adâncimi de 25—35 metri și rămânând în aceste ape până către mijlocul lunii Noemvrie. În acest timp se nasc puii. Atunci se retrag din nou spre adâncime, unde rămân până în primăvara următoare.

Aceste mișcări periodice se repetă anual în fața țărăturii Dobrogean al Mării Negre și de ele este legat întregul pescuit actual. În extinderea lor anuală, mișcările rechinilor sunt influențate și de factori externi, în deosebi de curenți și mișcările bancurilor de bacleari, pești de fund, care constituie hrana lor esențială.

Dintre curenți, rechinii preferă pe cei reci, cu temperatura 6—8° C. și cu apă mai sărată, neîntâlnindu-se decât în mod cu totul accidental în curenții apelor de salinitate mai mică.

Mărimea rechinilor diferă la cele două sexe. Media, raportată la 1139 exemplare, măsurate în 1936, a fost de 1,14 m. lungime pentru masculi. Cei mai mari masculi ajung să fie de 1,30 m. lungime.

Femelele sunt mai mari: Media, raportată la 280 femele, măsurate în 1936, a fost de 1,37 m. Numeroase femele ajung însă până la 1,60 m. lungime.

Greutatea variază la exemplarele adulte între 8—5—18 kgr., femelele fiind totdeauna mai grele decât masculii.

Raportul între sexe. Nu este egalat. În general, am putut constata că în stadiul embrionar raportul dintre mascul și femele este de 106 masculi: 100 femele; la exemplarele adulte, raportul se modifică și mai accentuat în favoarea masculilor, găsindu-se 258 masculi față de 100 femele.

Reproducerea constituie partea cea mai curioasă din viața rechinilor. Spre deosebire de cea mai mare parte a peștilor, rechinii din Marea Neagră, asemenea speciilor înrudite din alte mări, nu depun icrele și lapții în apă, unde se petrece fecundarea și dezvoltarea embrionilor. Ei nasc pui vii.

În acest scop rechinii copulează. Am putut stabili că actul copulației se petrece la rechinii din Marea Neagră în lunile Aprilie, Mai, timp în care ei se află în adâncimi de 45—55 metri.

Ouăle de rechini sunt mari, cât un gălbenuș de ou de găină, având 4,5—5 cm. în diametru. Cele fecundate stau câte 3—9 într'o teacă subțire, gălbuie, de natură gelatinoasă, într'o parte mai lărgită a oviductului. Lungimea unei teci este de 20—35 cm., iar lărgimea

de 4,50—5 cm. În fiecare oviduct se află o asemenea teacă cu ouă, astfel încât numărul puilor, care se pot desvolta deodată, este de 2 ori 3—9 bucăți. Numărul cel mai mare de embrioni găsiți la o femelă a fost de 27 bucăți.

Teaca se păstrează până când embrionii ating lungimea de 8—9 cm. când se sparge și este eliminată din corp.

Puii se desvoltă în trupul mamei timp de 18 luni. În primul an ei ajung de 2 cm. în Iunie, de 12 cm. la finele lunii Noemvrie; în anul următor sunt de 20 cm. în Mai-Iunie și de 27—28 cm. în Octomvrie.

Nașterea puilor se petrece în toamna anului următor copulației, atingând frecvența maximă în cursul lunii Octomvrie. Rechinii se apropie în acest timp de țărături, pătrunzând în ape de 25—35 m. adâncime. Curios și de remarcat este faptul că în acest timp rechinii apar despărțiți după sex, haitele de masculi fiind mult mai numeroase decât cele de femele. În adevăr, am găsit:

În Octomvrie-Noemvrie 1936 . . .	964 masculi și 137 femele.
În Aprilie și Mai 1937	312 „ „ 350 „

Adeseori, toamna, bărcile se întorc dela pescuit numai cu masculi, alteori numai cu femele, după cum a fost constituit bancul de rechini, întâlnit în timpul pescuitului.

Personal, tind să admit că, toamna pătrund în adâncimile mici numai acele femele, care sunt în stare de a naște puii, pe când celelalte, cu pui în primul an de desvoltare embrionară, rămân în adâncime.

Iată dar, câtă curiositate prezintă înmulțirea rechinelor din Marea Neagră. Contrar părerilor multor învățați, cari afirmă că nașterea puilor de rechini se petrece în tot timpul anului, este nouă constatarea făcută de mine că această naștere se petrece limitată în timp la luna Octomvrie și prima jumătate a lunii Noemvrie, precum și limitată în spațiu la adâncimea de 25—35 m.

După nașterea puilor, femelele se retrag spre adâncime, urmate de haitele masculilor. Rolul acestora din urmă, în timpul nașterii puilor, nu este încă lămurit.

Hrana rechinelor a fost stabilită de noi prin cercetarea conținutului stomacal la peste 2300 exemplare, provenite din diferite adâncimi și regiuni ale mării noastre. Ea se compune, în cea mai mare parte, din anumite organisme de fund. Locul de frunte îl ocupă Decapodele și mai ales peștii *Gadus euxinus*, *Onos triciratos*, *Mulus barbatus* și *Gobiidele*. Viermii și moluștele, care populează fundul mării, pe alocuri, în cantități enorme, nu joacă în nutriția rechinelor nici un rol.

La hrana benthală se mai adaogă un oarecare număr de organisme nehtonice, mai ales pești din speciile: *Engraulis ecrassicholus*, *Alosa pontica*, *Scomber scombrus*, *Pelamys sarda*, *Trachurus trachurus*, *Atherina pontica*, precum și delfini. Aproape 25% din rechinii cercetați aveau bucăți de delfin, mari cât pumnul unui om, în stomac. Am găsit toate părțile corpului de delfin dela mușchi până la ochi, inimă și intestine.

Această constatare reprezintă un element nou în cunoștințele noastre asupra biologiei rechinelor din Marea Neagră, de aceea insist mai mult asupra ei. Se ridică întrebarea dacă rechinii mănâncă numai cadavrele delfinilor sau atacă și delfinii vii.

Un răspuns precis, la această întrebare, nu se poate da, din cauza greutății de a face observațiuni exacte în acest domeniu. Totuși, inclin să cred că rechinii atacă și sfâșie delfinii vii; această supoziție se bazează pe constatarea procentajului mare de rechini cu carne de delfin în stomac, procentaj care se menține, la fel de ridicat primăvara, ca și vara și toamna. S'ar putea susține că delfinii devorați provin numai din cadavrele exemplarelor împușcate de vânătorii delfinari, cari cad la fund, mai înainte de a putea fi pescuite de aceștia și care reprezintă 20% din totalul delfinilor răniți.

Impotriva acestor susțineri stă însă faptul că la noi campania vânătoarei de delfini durează numai dela 15 Aprilie la 15 Iunie al fiecărui an, pe când rechinii au în stomacul lor bucăți de delfin în tot timpul anului, deci și toamna, când nimeni nu împușcă delfini în această mare.

Cercetând organismele identificate în stomacurile de rechini, se constată că marea majoritate o formează peștii, iar dacă se ține seamă și de numărul indivizilor de pești din diferitele, specii, atunci se ajunge la concluzia finală că specia *Gadus euxinus*, constituie hrana principală. Această specie se găsește adesea în număr apreciabil. Astfel unii rechini aveau 60—114 exemplare, lungi de 10—20 cm., deodată în stomac.

În concluzie, se poate afirma că rechinii din Marea Neagră nu devorează de-a-valma orice întâlnesc în calea lor, ci fac o remarcabilă alegere. Ei preferă organismele de fund și mai ales anumite specii de pești (*Gadus*), care constituie hrana lor principală. La această hrană se adaogă anumite specii de pești nehtonici, cum și delfinii, care formează hrana ocazională.

Pescuitul rechinelor din Marea Neagră. Rechinii se pescuiesc la țărnul românesc și în largul coastelor noastre, în mod sistematic, abia din anul 1934. Până în acel an pescuitul acestor pești s'a făcut

ocazional, așa precum a rămas și azi la țărmurile Rusiei, Turciei și Bulgariei, țări în care rechinii nu s'au introdus încă.

Incepând din Noemvrie 1934, cifrele statistice arată o destul de însemnată sporire a cantităților pescuite, ajungând dela 913 kgr. în 1926 și 2317 kgr. în 1933 la 34742 kgr. în 1935 și 27732 kgr. în 1938.

Producția anuală în perioada 1926—1938 se prezintă astfel:

1926	kgr.	913
1927	„	8
1928	„	732
1929	„	9458
1930	„	5258
1931	„	3927
1932	„	5583
1933	„	2317
1934	„	13277
1935	„	34742
1936	„	31238
1937	„	14400
1938	„	27732

La această producție au lucrat anual 6—12 lotci pescărești, cu un echipaj de 18—36 pescari, deci un număr foarte restrâns de îmbarcațiuni și oameni.

Sporirea producției de rechini la noi se datorește în cea mai mare parte activității practice și propagandistice a Institutului de Bio-Oceanografie din Constanța, care a înregistrat rezultate bune. În adevăr, pentru a convinge pescarii de utilitatea și foloasele unui pescuit sistematic asupra rechinilor, institutul a pescuit cu câteva echipe de pescari, această specie în cursul anilor în 1934—1937, cu următorul rezultat:

In 1934	kgr.	1851 = 28%	din producția totală,
„ 1935	„	10195 = 34%	„ „ „
„ 1936	„	17124 = 53%	„ „ „
„ 1937	„	9646 = 86%	„ „ „

Acești pești au servit la cercetarea biologiei rechinilor din Marea Neagră. Notându-se regulat locul de unde proveniau, adâncimea la care s'au prins și efectuându-se analizele conținutului stomacal, cum și ale produselor sexuale, etc., s'au putut recolta observațiunile nece-

sare pentru stabilirea biologiei lor. În acelaș timp s'au putut găsi măsurile prin cari, pescuitul rechinilor a putut fi mărit și transformat într'o cooperațiune rentabilă.

În primul an, adică în 1934, rechinii s'au pescuit în tot timpul anului. În căutarea lor, pescarii institutului au pierdut mult timp pe mare și au cheltuit sume importante pentru alimente. Nu arareori se întorceau fără nici un pește după 5—6 zile de căutare zadarnică la mare; alteori, însă pescuitul era mai prodigios, prinzându-se mai multe sute de Kgr. de odată.

În anii următori de pescuit experimental, observațiunile culese de personalul institutului au permis să se raționalizeze pescuitul rechinilor, prin aceia că acest pescuit a fost adaptat biologiei peștilor.

În adevăr, s'a constatat că ei trăesc în mare parte a anului, la adâncimi mai mari de 60 m, care sunt situate la depărtări mari de coastă și până la care bărcile noastre pescărești, lipsite de motoare și de cel mai elementar confort, nu pot pleca. De două ori pe an, însă, primăvara și toamna, rechinii părăsesc adâncimile mari și se apropie de țărături. Primăvara vin între adâncimi de 45—55 m. pentru a copula. După aceia se retrag iar spre adâncimi în cursul verii. Toamna, mai ales în Octomvrie și Noemvrie, se petrece din nou fenomenul apropierii de țărături. De astădată rechinii pătrund până la 25—35 m. și se îngrămădesc, pe alocuri, în număr mare, putându-se pescui 5—600 kgr. de fiecare barcă în decurs de câteva ore, numai cu 700—800 cârlige. Dacă s'ar dispune de imbarcațiuni cu spațiu mai mare, producția ar putea fi, în semenea ocaziuni mult mai mare.

Incepând apoi dela jumătatea lunii Noemvrie, rechinii se retrag din nou spre adânc. Bărcile pescărești întind șirurile lor de cârlige la adâncimi tot mai mari, urmărind, metru cu metru, retragerea peștilor până când depărtările mari și pericolul furtunilor îi silește să se inapoieze la țărături.

Pescuitul rechinilor la țărătura dobrogean al Mării Negrii, este, deci, rentabil de 2 ori în cursul anului, primăvara și toamna. Organizându-se pe aceste baze, pescuitul rechinilor a dat în anii următori rezultate frumoase, iar cheltuielile de hrană au fost reduse simțitor prin faptul că pescarii nu mai colindau zadarnic marea în lungul și în latul ei, în căutarea rechinilor, ci lucrau în zone determinate, unde probabilitatea de a-i găsi era foarte mare.

În felul acesta știința a venit în ajutorul pescuitului practic, îmbogățindu-se, la rândul ei, printr'o serie de observațiuni noi, dobândite de pe urma materialului recoltat de pescari.

Pescuitul rechinilor poate fi mult mai dezvoltat la noi. Se cere

Însă să se procure, prin intermediul statului, instrumente corespunzătoare, anume cârlige No. 5 și 15 și bumbac, la prețuri avantajoase.

Este de dorit ca să se înceapă cât mai curând motorizarea îmbarcațiunilor pescărești dela mare. Vasele cu motor cuprind spațiu mai mare și oferă pescarilor siguranță. În caz de furtună ei se vor putea refugia mai repede spre țărmuri și în porturi, salvându-se dela naufragii și înec. În același timp, vasele cu motor vor permite să se câștige timp pentru pescuit, scutind pescarii de oboseala trăsului la ramă care este copleșitoare.

Sportivii știu ce istovitor este să tragi la rame 2—3 ore în șir. Pescarii noștri trag adesea 20 ore în șir la rame, ca să ajungă la locurile de pescuit rechini. Drumul acesta îl fac deseori contra vântului și pe furtună, riscând, în fiecare moment, viața. O clipă de neatenție, pe timp de furtună, și valurile se prăvălesc peste barcă, umplând-o și împingând-o la fund. Amintirea ultimului naufragiu din toamna anului 1939, care a costat viața a trei bravi pescari de rechini, undeva, departe în larg, în locuri neștiute, este încă vie în memoria noastră. Poate că sacrificiul acestor pioneri și a altora mulți, care au avut aceeași soartă, va servi ca îmbold pentru motorizarea mai rapidă a îmbarcațiunilor dela mare. Este de așteptat ca de pe urma acestei motorizări pescuitul rechinilor, care se exercită numai în larg, la depărtări de 10—60 Km. de coastă, să dobândească o dezvoltare mai mare.

Valoarea economică. Carnea de rechini era consumată la început numai de marinarii străini și prea puțin în țară. Imaginația populară a înălțat rechinii pe aceeași treaptă cu cei mai teribili dușmani ai omului. Adesea ajungea să se pronunțe numai numele lor pentru a înspăimânta chiar oameni în toată firea, căci noțiunea de rechin trezește în noi, noțiunea de sălbăticie cumplită, care nu cunoaște îndurare nici chiar pentru făptura minunată a omului.

Rechinii din Marea Neagră, deși sunt răpitori, se hrănesc însă cu pești, delfini și alte animale marine, în chip asemănător cu alți pești răpitori, ca de pildă pălămida, lufarii, etc.

Nu ne este cunoscut nici un caz în care să se fi găsit, în stomacul lor, părți din trupul omenesc. În cazul acesta, de sigur nimic nu se opune să-l dăm consumației interne.

Carnea rechinilor noștri, care este albă și se pretează atât la gătit, cât și mai ales la fabricarea conservelor, este gustoasă. Rechinii s'au introdus în comerț, începând din anul 1935, sub denumirea de „Somn de mare” și au găsit o desfacere din ce în ce mai

sigură. Aceasta se oglindește și în creșterea prețurilor. Până în 1934 rechinii se vindeau cu 1—2 lei kgr. Incepând din acel an Institutul de Bio-Oceanografie a asigurat pescarilor prețul minimal de 5 lei la kgr. pe care l-a susținut și la licitație. Pe măsură ce carnea de rechin se introducea mai mult, au crescut și prețurile, dela 5 lei în 1934 la 20 lei în 1939.

Valoarea economică a rechinilor nu reprezintă însă numai carnea ci și, mai ales, untura de pește care se extrage din ficatul lor. Ea conține vitamina A și B în cantități mai ridicate decât există în untura de pește importată din Norvegia. Untura de pește dela rechinii noștri se pretează bine la tratamentul rachitismului. Experiințele colegului meu, Dr. N. Gavrilescu și ale colaboratoarei D-sale, D-ra N. Duscian, în această direcție, au fost încununuate de succes și ne îndreptătesc să nutrim bune speranțe pentru o mai bună și mai utilă valorificare a unturei de pește, extrasă din ficatul de rechin.

În prezent, ea se utilizează la fabricarea săpunurilor, cum și în tăbăcării. Dar în modul acesta se pierde din consumul omenesc o cantitate apreciabilă de grăsimi cu mare valoare nutritivă (pescarii întrebuițează untura de pește la gătit), și mai ales curativă. Sperăm că acest rău va fi îndreptat, cât mai curând.

Printr'o preparare corespunzătoare, untura de pește, extrasă azi în mod cu totul primitiv, va putea fi transformată în untură de pește medicinală, înlocuindu-se cu ea unturile de pește aduse din Norvegia și păstrând în țară sumele cu care suntem tributari străinătății în acest domeniu. Dela 30000 Kgr. rechini se poate extrage 5.000 Kgr. untură de pește ceea ce reprezintă o cantitate apreciabilă.

Pescuitul rechinilor este, deci, o operațiune rentabilă și valoroasă care poate și trebuie să fie dezvoltată cât mai mult în binele economiei noastre naționale.

ZAHARIA POPOVICI

BIBLIOGRAFIE

- Gavrilescu, N. și Duscian, N.: L'huile de foie de requin de la mer Noire (*Aceanthas vulgaris*) et sa propriété antirachitique. I. C. R. Acad. Scient. Roum. Vol. I, pag. 407.
- Les propriétés medicales de l'huile de foie de requin de la mer Noire. In C. R. Soc. Biol. 1937.
- La vitamine dans l'huile de foie de requin de la mer Noire. Publicationea festivă „Dr. Gr. Antipa“. Mem. de l'Acad. Roum 1938.

Popovici, Z.: Despre viața sexuală a lui *Squalus acantias* din Marea Neagră (în l. germană) în publicațiunea festivă „Dr. Gr. Antipa”. Mem. de la Acad. Roum. 1938.

- Pescuitul rechinilor la coasta românească a Mării Negre (în limba germană). Bul. Sect. Scient. de l'Acad. Roum. Vol. 22, No. 2.
- Răspândirea speciei *Gadus euxinus* Nordm. la țărmul de vest al Mării Negre după rezultatele analizelor stomacale la rechini (în l. germană). Memoriile Secțiunii științifice a Acad. Române, Dec. 1939.
- Contribuțiuni la Biologia rechinilor din marea Neagră (în limba germană); în curs de apariție.
- Rezultatele analizei conținutului stomacal la rechini din Marea Neagră (în l. germană); în curs de încheiere.

L A S U L I N A . . .

...Cer limpede de mătasă diafană, potop de lumină tremurată, magie de culori în toate zărilor, foșnet de viață redeșteptată de soare în imensul regat al stufului după o noapte de poveste, — Delta este alta acum.

Privim în jur și parcă nu ne vine a crede că suntem în același loc în care, cu câteva ceasuri mai înainte, stătusem față la neronianele incendii ale stufului, povestind despre niște lucruri, care ni se păreau acum înfundate departe, în neverosimil.

Nici țântări nu mai sunt, dorm sub baldachinele de nufăr, osteniți de-atâta ispravă.

Numai bărbile încâlcite, ciobotele burduhoase și mirosul pătrunzător de pește ale pescarilor au rămas aceleași, — precum și acea crezare vagă că ne aflăm undeva, departe, într'un ținut străin, — călători neștiuți, pe drumuri de visare.

Greoi, la răstimpuri, se ridică în sbor liniștit bătani cenușii, — sau, sclipesc, ca niște pumni de zăpadă, albatroși cârâitori. Undeva, se aude un hârșcâit ca de ferestruu: e glasul unei păsări de baltă care își arată astfel bucuria că soarele vieții s'a reîntors din palatul lui de întunec și de somn.

Iar peste sufletele noastre se pogoară o caldă undă de îmbucurare senină, fără țel, fără legături cu lucrurile lumii.

O pace plină de lumină, — și-o iertătoare bunătate.

Eșim la canalul Sulinei, la locul unde mai dinainte hotărîsem întâlnirea cu șalupa care avea să ne ia și să ne ducă în cetatea de la gura Dunării.

E o colibă mare aproape de țârm — și câteva bărci vechi stând, legănătoare, pe apa canalului, priponite de mal.

Privim spre Tulcea, de unde ne vine șalupa. Departe, parcă numai bănuind, joacă în zare o dantelărie de fum străveziu.

Puncte negre — ca niște bondari enormi — bărci stinghere plutesc pe canal, dela un mal la altul.

Apa liniștită se 'nfioară des de atingerile, din sbor, ale albatroșilor însetați sau jucăuși.

Starostele-pescar dela colibă, aruncându-și privirea spre un punct din depărtare, ne spune calm și sigur :

— «Vine șalupa !»

Privim : nimic... Privim din nou — și sub puterea sugestiei ni se pare că se zărește ceva, — dar nu e acolo unde ne arată omul apei, cu ochiul său încercat de veacuri, din tată 'n fiu.

Și trece încă mult până în adevăr să vedem și noi șalupa : un punct negru, cu un penaj cenușiu și capricios deasupra.

Iar până să ajungă la noi, pescarul ne povestește cum a fost săpat canalul acum jumătate de veac, unindu-se prin săpături bazele unui M mare, cum era mai înainte forma întortochiată a brațului Sulinei. Acum, vârfurile literei și brațele ei au rămas numai niște gârle, minunate adăposturi pentru nesfârșitele popoare de vietăți ale pustiului din Deltă.

Punctul din zare se mărește treptat, până ce se deslușește : e șalupa așteptată de noi.

Ne ducem spre ea cu o barcă — și 'n vociferări și exclamații de întâlnire, urcăm ușor pe puntea ei. Câteva comenzi scurte, — șalupa svâcnește ca o libelulă pe apa liniștită a canalului.

Cât poți prinde cu privirea, canalul se întinde drept și egal, până se pierde în bruma solară a depărtării. Pe dreapta și pe stânga e îmbrățișat de nemărginiri de stuf, care în bătaia luminei soarelui, prind, dela clipă la clipă, alte nuanțe, alte jocuri, alte forme... E o neconținută alergare de linii și culori, ca într'un aerian caleidoscop, mânuit, capricios, de-un braț nevăzut.

În fund, începe să se bulbuce ceva, ca o spinare ciclopică ivită în dunga zării. Și crește neconținut, neagră și liniară. Ca o subliniere groasă de cărbune, jos, pe marginea instabilă a cerului imens. Iar deasupra acestei dungi, joacă, în irizări aurii și roșii, un abur ușor încrețit, ca o zale străvezie.

E Sulina, orașul exotic din laguna Deltei către care ne poartă dorul de ducă, niciodată potolit.

Șalupa pufăie supărată, sfâșiind cu botul ei metalic oglinda lichidă — și lăsând în urmă o trenă forfotitoare de pasmanterie albă, care pierde mereu, care se reface mereu.

Deslușim acum bine așezarea portului.

Pe dreapta un chei lung, lângă care stau, nemișcate, câteva elevatoare și ceva mai multe șlepuri. Pe stânga, o dragă enormă, ca o ființă apocaliptică gheboasă, iar aproape de ea, dormitând, se leagănă abia văzut, câteva greoaie mahoane negre.

Orașul e, aproape tot, pe dreapta — pe celălalt mal fiind numai câteva locuințe și magaziile Comisiunei Europene a Dunărei.

Casele și prăvăliile sunt mici, ca și cum ar fi durate numai pentru un răstimp, într'o așezare trecătoare. Par toate de lemn, ca niște jucării mari. Câțiva copaci firavi pe țărm, — un hotel-două, mai răsărite, o frizerie de lux, câteva strade solitare și paralele, fără umbra vreunui pom, — iar încolo, de toate părțile, lagună pașnică și visătoare. Numai spre mare se deschide o perspectivă largă, în care cearcă să se înfigă un dig, având la capăt un far mic.

Am uitat... Mai avem aici cartierul curat și asemănător celor din colonii, al Comisiunei Europene a Dunărei. Clădiri mari, de protipendadă, cu curți spațioase, din care nu lipsesc gârduțele verzi, trandafirii pe spalier, rondurile de flori, terenul de tenis, — și, bine înțeles, acel aer de aristocrație europeană, care contrastează strident cu amestecul interlop din partea cealaltă a orașului.

Căci nu trebuie să uităm că în mare măsură, Sulina e orașul tuturor națiilor lumii. Oameni veniți pe valul neștiut al vieții, spre a ascunde ceva aici, — mateloți fugiți de pe vase, — lupi de mare descinzând din pirații de pe vremuri, — aventurieri ratați, — oameni desgustați de viață, — căpitani de vapoare, fără vapor, — apoi amestecul internațional al funcționarilor Comisiunei Europene, precum și micul exod al funcționarilor autohtoni, cei mai mulți veniți în surghiun de pedepsire, — toată această lume atât de diferită, strânsă de pe toate meleagurile pământului, au alcătuit, aici, la poarta Dunării, orașul acesta ciudat, cu înfățișare străină, copleșit de-o pace și de-o adormire cu atât mai accentuate, cu cât «crizele economice» din ultima vreme, și-au cântat și aici prohodul.

La marginea dinspre mare străjue farul, care privește neconținut spre dunga zării să vadă de nu se arată fumul viu al vapoarelor, aducătoare de nădejdi noi. Balonul care anunță ivirea vapoarelor, se înalță rar în balconul farului, — iar paznicul de sus, ades adoarme, privind zadarnic spre spinarea bombată a orizontului. Când, în sfârșit, se ivește în zare jerba străvezie a fumului cenușiu, și balonul se înalță, întreg orașul află, — și, de îndată, o rumoare de învioreare trece ca o briză binefăcătoare peste suflete: «Vine un vapor!»

Căci viața acestei așezări este deadreptul legată, în întregime, de vasele care intră sau care ies prin acest orificiu de respirație al Dunării.

Și când la gura canalului se ivește namila plutitoare, — sau când dinăuntru pleacă spre larg, — priveliștea este impresionantă și parcă pururi nouă.

Ca într'o panoramă imensă și ireală, siluetele clare alunecă ușor, ca și cum ar fi trase de un odgon nevăzut, spre o țintă de undeva...

Trec încet, spre țarmuri necunoscute, micile cetăți plutitoare, tăcute, ca hipnotizate de-o putere magică din depărtări...

Fire de oțel, atrase de-un magnet puternic, aflat la capăt de cale.

Multă vreme Sulina a fost «porto-franc», ceea ce însemna, mai întâi, un prilej nimerit pentru fructuoase contrabande, — apoi, ușurare pentru viața localnicilor, care erau considerați ca un fel de populație... «europeană».

Ceea ce, însă, apărea ciudat, era împărțirea orașului în două : dela gura Dunărei până la un anumit loc, fixat arbitrar, Sulina era porto-franc, iar de-acolo, mai departe, era oraș pur și simplu, fără scutire de vamă. În punctul acela de... frontieră vamală, se afla post de grăniceri, care cercetau pe toți gospodarii care veneau dinspre târg, să vadă dacă n'au cumva anumite articole pentru care trebuiau plătite taxe de import. Așa că un Suliot putea avea, în aceeași zi, de mai multe ori, calitatea de «român» și tot de-atâtea ori pe aceea de.. «european».

De aici, o mulțime de conflicte... diplomatice, sfârșite, mai toate, la comisariatul portului.

Dar adevăratele și importante conflicte diplomatice erau cele dintre căpitani de vapoare, fără vapor, — mai toți levantini.

Vreau să vorbesc de acele interminabile și aprinse discuții dela mesele cafenelelor sulioate, între toți marii politicieni ai locului și timpului aceluia : posesorii de corăbii și vapoare imaginare.

Stând la cafenea o zi întreagă, pe temeiul unei singure cafele de cinci sau zece bani (antebelici) și sfărâmând între dinți, cu o îndemănare de maimuță, micile seminte cenușii de floarea soarelui, căpitani aceștia puneau la cale politica întregului continent, dând soluții și «garantând» că dacă li s'ar urma indicațiile precise și prețioase, fața lumii ar fi alta... Firește, de aici se porneau aprige dispute, care, lesne puteau degenera în conflicte internaționale, dacă nu într'o veritabilă păruială.

Ireductibilii adversari, începeau a doua zi discuțiile dela capăt, — pe când domoala și impetuoasa apă a Dunării trecea de vale spre gură,

purtând pe ea, lin, vapoare încărcate, afundate până 'n gât de greutatea poverii pe care o cărau.

Simbol al trecătoarei vieți, — și-al împăcării obștești între trușaii căpitani de vapoare fără vapor, abili îndrumători ai politicii mondiale.

Așa trec toate...

Plaja Sulinei la mare este, de sigur, una din cele mai mari și mai frumoase din lume.

După ce treci pe lângă far (care parcă aduce aminte de mult, ceva...), lăsând pe stânga spre mare lazaretul de boli contagioase, — ajungi la cele două cimitire marine, ale căror monumente și inscripții au în ele ceva neobișnuit.

Iată două morminte alăturate: sunt doi logodnici de pe vremuri. Porniseră de departe, într'un drum de luminoasă visare, — dar vaporul lor, prins de tempestă aproape de Sulina, a naufragiat... Logodnicul, marinăr, a stat față, neputincios, la înecarea fetei, înebunit de durere... I-a scos apoi trupul neînsuflețit la mal, — dar neputându-i supraviețui, și-a ridicat și el viața... Pe-o piatră de marmoră, în cuvinte înduioșate, călătorul poate ceti această dramă marină.

Părăsind cimitirele, ai în față larga perspectivă a plajei, care se întinde spre sud până o pierzi din ochi. Fâșia de nisip e lată, — orizontul mării nesfârșit, — calitatea cvartului neprețuită, — solitudinea desăvârșită... Este atâta plajă aici, în cât ar putea să se răsfete pe ea toată copilăria țării. Priveam lărgimea darnică a ținutului și mă gândeam ce rezervoriu dumnezeesc de sănătate se află aici pentru tot copilăretul care se ofilește prin satele, târgurile și orașele noastre. Ar trebui alcătuite armate de copii, care să facă tabără de vară aici, la țărmul mărinimos, în corturi, într'o imensă baie de soare și de mare, — care să le toarne în firavele trușoare, sănătate multă: sănătatea țării și-a viitorului.

Acum e încă nesfârșită pustietate, — abia dacă de-o porțiune neînsemnată din plajă se folosesc localnicii și cei câțiva trecători curioși.

Atâta putere de sănătate dormitează, trist, pe malul mării copleșită de singurătate.

Când înserarea își lasă pânzele cenușii peste așezarea suliotă, privești se schimbă, luând înfățișări estompate, de vis... Vapoarele care staționează spre malul celălalt, își aprind luminele pentru noapte, dispărând treptat în ceața înoptării. Ici-colo, încep a sclipi luminile pe ape și pe maluri: albe, galbene, verzi. Colo, în depărtarea mult mărită

de noapte, clipește farul schimbător dela gură, iar cel mare din coastă își aprinde orbitorul ochi luminos, de ciclop. Cheiul, la rândul lui, își aliniază luminele pe marginea apei, care le reflectează, palid și tremurat. Lângă mal, înegrește mat, namila ușor-legănată a unui vapor gol, — iar dela un mal la altul, alcargă micile luminițe ale bărcilor, care sujesc localurilor de pe malul celălalt, în drumurile scurte pe care, pentru nevoi sau vizite, le fac dincoace.

Când noaptea se face deplină, canalul e șirag capricios de lumini tremurate, strofite pe negreața mișcătoare a apei. Din spre larg, când briza nopții e mai simțită, se aude tânguiosul glas al geamandurei, care punctează vremea, în mersul ei spre abisurile veșniciei. Pare glasul unui monstruos și nevăzut huhurez, vagabond pe deasupra apelor îngheboșate de tărie și de tumult.

Când vine toamna cu vântoasele ei aprige care gonesc din spre mare spre țarm, — așezarea suliotă este prada unor vuete și-a unor cutremure de aer în înălțimi, care înspăimântă... Marca huește vrăjmașă, în salturi negre și catastrofale, părând că vrea să înghită uscatul, — Dunărea se sbate, nevolnică, în valuri mari, sub apăsarea puternică ce vine din spre gură, — geamandurile din larg se tânguesc necontentit, de parcă ar vesti sfârșitul lumii, — iar bieteile case de pe țarmuri stau îngrozite sub palmele uriașe ale vântului, așteptând din clipă în clipă să fie luate pe sus și prăbușite cine știe unde.

Vuesc nemărginirile, iar localnicii se gândesc la zădărnicia și nimicnicia vieții omenești... vânt, clocot de ape, huete înalte, tânguirii din larguri, ȳmensitate, moarte...

Intr'o noapte de acestea, pe vremuri, am stat într'o cafenea mică de pe țarm, în tovărășia lui Jean Bart, marinarul scriitor, care cutreera mările și oceanele, — și acum, la un ceas rar ca acesta, îmi înșira crâmpee din marea lui poveste marină.

Afară gema vântul, sgâlțâind din vreme 'n vreme ușa și geamurile cafenelei, iar Jean Bart, chip acvilian de efigie romană, cu glasul lui sonor și sfătos, mă purta prin Trebizunda, Pireu, Malta, Alger, Gibraltar, Cardif...

— «Nu cunosc, zicea el, ceva mai frumos ca marea. Nu pot defini sentimentul complex și profund pe care îl am când mă gândesc la nesfârșirile de ape... E ceva din inefabilul erotismului, — din grandiozitatea morții. Mai mult chiar, — marea le înglobează, le depășește... Mă cufund ca într'un abis de plăcere, din care n'aș mai vrea să mă ridic...»

Și după o întrerupere, în care huetul nopței se auzea cutremurând înălțimele, Jean Bart, scuturându-și luleaua cu tutun negru care miroseca a smochine, — adăogă :

— «Nimic nu egalează în viața aceasta, drumurile marine...»

Și, din nou, povestirile urmau : boabe de mărgăritar, înșirate pe fir de aur.

Nedeslipit, cu cotul pe masă, am stat atunci până 'n ziuă ascultând pe Jean Bart.

Dimineața, furtuna se domoli, — numai apele huloase, se mai sbuciumau, ca și cum ar fi fost agitate, dedesupt, de-un diavol neostenit.

Sulina își deschidea iar ochii, cuprinsă de mirare cum de se mai află pe loc, — iar căpitanii de vapoare fără vapor, începeau să mișune pe la micile cafenele, întru cât politica mondială nu putea suferi nici o amânare în resolvirea variatelor ei probleme.

Incepea încă o zi oarecare, acolo, pe pragul nesfârșitelor ape...

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

S O M N

Somn : liniște profundă și uitare
Când noaptea 'ntunecată e 'n afar',
Doar visul mai veghiază, ca un far
— La țarm de suflet — ca la țarm de Mare.

Cenușă dintr'o inimă de jar,
Odihnă pentru-un gând fără-așezare,
Nebiruită binecuvântare,
Pustiu imens, sau piatră de hotar.

Somn : leagăn pentru cea dintâi sclipire
Și leagăn pentru cel din urmă cânt
'Nălțări spre culmi de cer, și prăbușire.

Somn nesfârșit ; supremă voluptate
Aripi — în zbor spre zări — descătuseate
Din temnițele greului pământ !

ALEX. GHERGHEL

D E S P R E M O A R T E A M E A

O, n'o să mor, sunt sigur, n'o să mor !
Când haina asta de țărână, învechită,
M'o părăsi, voi lua o altă haină,
Pe care-oi lăpăda-o iarăși obosită.

Mereu, voiu trece dintr'o viață 'n alta
Ca dintr'o casă goală 'n altă casă.
De fiecare dată cu speranța
Că una decât alta-i mai frumoasă.

O, nu vă bucurați că o să mor,
De plec de-aici, mă nasc în altă țară.
Pe răsvrățiți, nu-i lasă viața ca să plece.
Pe visători, nu-i lasă visele să moară.

Cei care mor, sunt ceia care 'n viață
S'au mulțumit cu ce-au clădit și-au spus.
Nemulțumiții nu mor niciodată
Și cel dintâi nemulțumit, a fost Isus.

Și dacă totuși. v'o părea că mor
Când se va naște-alt răzvrătit sau vre-un crou,
Să știți c'acela-s eu nemulțumitul,
Care-am venit să mă revolt din nou.

VIRGIL CARIANOPOL

V I F O R

Din valuri de zăpadă crescând ca o stafie,
Trecu pe cal în fugă dușmanul tău temut.
In sanie, sub glugă, nu te-a zărit ; dar ție
Ți-a răscolit în suflet tot răul din trecut.
Iți amintești de Ana cum o râvnea pe vremuri,
Cum te ura sălbatec și simți că te cutremuri.
Acum, când noaptea cade, când tu ești dus de-acasă,
Ce caută pe-o vreme atât de viforoasă
In satul tău ? Pe-acolo n'a mai trecut de când
Strângeai pe câmpuri fânul. Și sania 'ntorcând,
Lovești în cai cu biciul. Un plesnet înfioară
Pustiul de zăpadă și liniștea de seară.
La jumătat' de cale să te întorci în sat !
Ce neagră presimțire, ce gând înfricoșat
Ți-a spulberat credința ce 'ntr'ânsa o aveai ?
Cu trăsnet de mânie te năpustești în cai.
Și ghiata pe mustață îți pare că-i fierbinte ;
Vedenii firoase îți trec pe dinainte
Și fac ca bănuiala în mintea ta să crească,
Să 'nduri cea mai cumplită durere omenească.
Nu se mai vede calul dușmanului în față.
Ca o nălucă neagră s'a mistuit în ceață.
In fân îți cauți barda, o strângi tremurător.
Ai s'o arunci în pieptu-i cu 'n scrâșnet sfidător.
Ca o perdea zăpada îți împânzește zarea
Și vântu-ti frige fața, îți taie răsuflarea.
Pe dealurile albe abia zărești acum
Căsuțele pierdute în negură și fum

Și-o palidă lumină ce licăre mereu.

Acolo-i satul tău.

Și sania despică oceanul alb de nea

Și nici o clipă gândul nu-ți fuge dela ea

Și inima năpraznic îți bate ne 'ncetat.

Cantonul... podul mare... Și iată-te în sat.

Îți lași în câmp și caii și sania și-apoi,

O iei pe cărăruia ce duce drept la voi.

În sat e întuneric și liniște adâncă.

La tine o lumină mai stăruște încă.

Te-apropii de căsuță. Un câine nu te latră.

La tine e lumină. căci focul arde 'n vatră

Cu pălălaie mare. Te uiți printr'o fereastră.

Din tălpi și până 'n creștet un fulger te-a străpuns.

Se mișcă niște umbre în odăița voastră.

Și-atâta ți-i de-ajuns.

Cu tâmplele încinse de-o aprigă văpaie,

Năvalnic, ca furtuna, dai busna în odaie.

Lumina-ți ia vederea și-o clipă amețit,

În jur cu lăcomie privirea ți-o repezi

Și 'n fața ei, deodată, rămâi încremenit.

Te uiți la ea, parcă, nu-ți vine ca să crezi :

Cât de frumos mai doarme în pat, nevinovată !

Răsuflă ușurat.

Ce liniște ! Doar vântul s'aude câteodată

Scotând pe lângă geamuri fluerături nebune.

Iar flăcările care privirea ți-o 'nșelără

Se sting și doar în spuză scântee un tăciune

Și vâjâie și urlă vifornița afară.

Pe unde-o fi acumă dușmanul din trecut ?

Se luptă cu troianul de viscol abătut.

Iar tu privești aproape frumoasa ta comoară.

Ce mult o fi iubit-o și el odinioară !

Îl vezi atât de singur, frângându-se în mers.

Și 'ntr'un târziu cu mâna o lacrimă ți-ai șters.

GRIGORE SĂLCEANU

M I H O L C A

Când cele două umbre au coborît la Dunăre, o pasăre de baltă a scos un țipăt prelung anunțând zorile, cu vânt prin tufărișuri și sboruri languroase într'o colonie de stârci, din apropiere.

Clipocitul apei dela mal legăna barca într'un joc nesigur de plecare. Priponul aruncat pe fundul apei, îl trăgea încet și cu îndemânare, Vania cu părul blond înfășurat în cârlionți, care culegea peștele unul câte unul și îl svârlea printre crivace. Somoteii în cădere se izbeau de lemn și se auzeau bălăcindu-se în apa de pe fundul dubei.

Sforașul se petrecea cu ușurință prin mâinile tânărului lipovean, care nu se gândea la nimic. Dar, deodată, o smucitură l-a trezit ca din somn. Era un semn că se prinsese poate vre-un ciortocrap, care înghițise undița, așa, într'o doară. Atunți Vania, cu mai multă grijă, încetini operația ca să nu se răzvrătească peștele și să rupă priponul. De câte ori nu i se mai întâmplase să scoată din apă la cel din urmă carmac, uneori chiar și câte un lin verzui și cu solzi de aur, destul de mare.

De această dată, luă seama la mână după cum trăgea sfoara că ceea ce se acățase de undiță, nu era lucru curat.

Câteva clipe sforașul a alunecat când într'o parte, când într'alta, jucăuș ca un tântar de apă și a fost nevoie să-i dea ață; dar, când a încercat să-l tragă la el, priponul s'a întins ca o coardă și cea ce prevăzuse Vania, s'a și întâmplat. A rămas deodată cu sfoara în mână, tăiată parcă de-un foarfece.

— Ptiu, cum mi-ai scăpat!

O bolboacă de apă a clocotit încet la capătul sforașului, odată cu piatra priponului care s'a dus în adâncuri.

Vântul începuse să se întetească și să ridice valuri, ce se izbeau de barcă în sfichiuri de apă, legănând-o mereu ca pentru înnecare.

— Gata. Vaniușca? Ai strâns priponul?

— La naiba tată, a rămas din el și în Dunăre!

— Hai, mână duba la mal că ne prinde soarele, a îndrugat unul din lipoveni cu barba de sfânt, frecându-și ochii și icnind un sughiț matinal, de frig și nesomn.

Luând o lopată și făcându-și vânt, Vania s'a lăsat ușor la vale, unde se aflau alte bărci pescărești, de care s'a aninat în grabă.

În acest timp, Piroșca Ilici, pășind din lotcă în lotcă, a adus dela mal tot bagajul, adică o plapomă veche și mai multe lucruri înfășurate într'un fel de cearceaf, un ceaun și o bardă. Grămădindu-le în piscul pupoi, a așezat pe băiat ca o boccea deasupra lor și punând mâna pe rame, a început să vâslească.

Celălalt lipovean, articulând câteva vorbe, cam nedeslușite și arătând cu mâna într'o parte a bălții, a rămas pe loc, între călduri de găște care veneau dela sat gâgâind, bărcile negre și blocuri de piatră risipite în șisturi pe plajă.

A privit lung cum Piroșca și Vania pluteau pe valuri și se depărtau treptat, treptat, spre celălalt mal. În scurt timp însă nu i-a mai zărit, căci intraseră într'un pâlț de sălcii, mai groase de cât omul, apucând pe o suviță de apă ce se pierdea în păpurișul bălții.

Privalul pe care cei doi pescari lopătau, era o apă stătută, verzuie și plină de toate miasele. În primăvară, apele fuseseră mari, intraseră dea Dunăre potop, dar odată cu încetarea ploilor și topitul zăpezilor, ele se retrăseseră prin canale înapoi, la matcă și balta se deșertase de prisos, ca prin minune. Apa ce rămăsese din cauza prea marilor călduri ale verii și a neprimenitului ei, cu atâtea ierburi și alge putrezite și depuse la fund, înfățișa acum o întindere moartă, acoperită aproape toată de plută, de flori albe de nufăr și de altele galbene și mai mici, risipite oriunde.

La ora aceasta a dimineții, clipocitul produs de lopeți, era singurul sgomot care turbura liniștea sburătoarelor. Din când în când, doar barca ce mai scotea câte un fâșâit, în atingerea cu stuful sau cu vreun smoc de trestie, ce se ivea în cale. Incolo, tăcerea se întindea suverană peste tot locul.

Toată vegetația aceea luxuriantă, cu variatul și numerosul popor de păsări, de țânțari și de infinite cuiburi cu pușori, se retransase parcă într'un somn adânc și încremenise o clipă pe un fundal de plumb. De nicăieri, nu se mai ivea ca în alte dăți, vreo geană aurie, de lumină revărsată pe vârfuri pufoase de trestii și răspândită'n oglindă pe suprafața apei.

Piroșca rama cu gândurile parcă ancorate în funduri de mări, de prăpăstii subterane peste care bulboceau anafoare sinistre, în spirale repezi și grozav de temute, de lotcile ușoare ca și de dubele cele grele

și mari, în care se trăgeau năvoade imense. Nu privea nicăeri. Ochii lui mici și iscoditori, de un albastru spălăcit, peste cari se așterneau niște sprincene mari și stufoase, se închideau și se deschideau pe jumătate, într'o simetrie perfectă cu mișcarea ritmică a trupului antrenat de vâslit. O barbă roșie și ușor cărlionțată, răvășită poate de nedormit îi înconjura aproape toată fața, socțându-i în relief un nas puțin adus și niște pometei osoși, cu obrajii supti, bronzati de vânturi și de arșița soarelui.

Váslea mereu și nu scotea nicio vorbă, fiind absent dela tot ce se petrecea în afară de el.

De acum începuse să se risipească răceala. Printre trestii nu mai pătrundea nici o boare de vânt, ci un fel de zăduf picura din senin și se anina de pleoapele lui Piroșca, odată cu răgușitele glasuri de confundaci care se auzeau din desiș, căroră în răstimpuri le răspundeau câte o lișiță sau vreun turburător măcăit de rățoiu.

Vania legănat de ușoarele svâcnituri ale dubei, căzuse într'o rână și ațipise cu o mână sub cap, iar cu alta înlăturând, din când în când, câte un bâzâit insinuant de țânțari.

Tatăl într'un târziu intrând în Vărsătură, în punctul unde privalul dădea în balta imensă, descoperită privirii deodată ca și o câmpie întinsă după o întortochiată rătăcire în desișul unei păduri, abia atunci a băgat de seamă că barca luase apă și bagajul se udase de-o șchiopă.

— Vaniușca, Vaniușca, șopti el băiatului, scoală c'a intrat apa în dubă.

Vania trezit din amorteala lui, a făcut ochii mari și căscând cu dezinvoltură, în singurătatea în care se aflau, a luat ispolul și a început să arunce apa, care plescăia sacadat, scormonind câte o sburătoare din trestia, mai înaltă ca omul.

— Incet, Vaniușca, nu vezi ce sgomot faci ?

— ....

— Mai încet, măi băiete !

Vania mirat și nedumerit de vorbele tatălui, a dat din umeri și a luat îndată aminte să nu mai turbure liniștea.

Un fâlfâit de aripi, o lovitură de dubă sau chiar orice bâzâit neînsemnat de găză care să rupă tăcerea încropită a bălții îl enervau pe Piroșca și-i amestecau gândurile, pe care voia să fie stăpân exclusiv, până la capăt. Gânduri și iar gânduri, ca nesfârșitele șiraguri de păsări călătoare, de prin părțile acestea, care pornesc toamna spre țările calde.

Vâslind de câteva ori în larg, își alesese un loc în păpurișul din stânga, în apropiere de gura privalului, având toată grija ca barca să

fie bine mascată și să nu fie zărită de nici o dubă întâmplătoare, care s'ar fi abătut pe aici, după pește.

Pe Vărsătură nu-și întindeau vârșele prea mulți pescari, ci doar câțiva în afară de Miholca și aceștia aduși tot de el, ca să nu mai încapă alții din sat. Câțiva pe cari Piroșca îi socotea pe degete. Niciunul din ei, bărbați de nădejde și de curaj. Dar, la urma urmei, să vie cu toți și să asiste la răfueala de-apoi.

Soarele se ridicase sus de tot și poleia cu aur tot cuprinsul bălții.

Pe cer se risipiseră nourii cei întunecoși și le luaseră locul alții, de vată, scămoșați, cari se alungeau și se profilau în văzduhul albastru, destrâmându-se ca un caer. Din depărtări veneau svonuri de păsări, țipete amestecate de puișori ce-și așteptau părinții la cuiburi, fluerături de becaține și discrete chemări de pe mlajă.

Din când în când, pe deasupra, câte un sbor ca săgeata al vreunei rațe pitice și gălăgioase, dădea de gândit lui Piroșca că pe ghiol sau pe privalul Plesu și-ar fi făcut apariția vreo lotcă, plutitoare spre vârși. Dar, erau doar simple păreri, nemărturisite lui Vania, care nu mai înțelegea nimic din cele ce se petreceau.

Băiatul sta culcat pe fundul dubei și cioplea cu briceagul o cracă de salcie. Nu îndrăsnea să întrebe pe tată-său ce avea de făcut în scunzătoarea în care se aciuaseră și de aceea își găsea de treabă. Îl privea câte odată cu coada ochiului, dar pe fața lui Piroșca nu putea să citească nimic. El sta tolănit jos, la celălalt capăt al bărcii și mesteca ceva. La un moment dat l-a văzut cum a scotocit prin bagaje și a dat de bardă punând-o mai la îndemână.

Timpu se scurgea încet și clipele deveneau din ce în ce mai apă-sătoare. Cât erau să rămână muți, unul în fața celuilalt? Cât? La fel gândea și Piroșca. Pe Vaniușca îl iubea mai mult ca pe ceilalți copii. Era și mai mare, dar mai ales îi semăna lui. În miez de noapte dacă l-ar fi sculat, să taie Dunărea și să treacă în baltă după pește sau să plutească pe lângă ostrovul de mai la vale de sat, în așteptarea remorcherelor de unde să încarce pe sub ascuns saci cu grâu sau făină, fără să-i simtă grănicerii, — Vaniușca ar fi fost de o hărnicie și agerime neîntrăcută. Era băiat acum de 17 ani și-l crescuse cu multă trudă din cauza lipsurilor de tot felul, căci viața de pescar e viață de vagabond care așteaptă să-i suridă doar întâmplarea ca să-și găsească cele de trebuință.

În mintea lui se desfășurau atâtea scene din viață, duioase, dar toate sub zodia aceleiași neîmpăcate sorti: necazul și lipsa.

Purtase prea mult pe umerii lui slabi povara cea grea a sărăciei și nu mai putea îndura trufia și rapacitatea celui mai hapsân om — un

lipovean ca și el — neîndurat de nimeni, de cât doar de cei mai baine la inimă. Nu, nu mai putea răbda zadarnic să-i vie dreptatea din altă parte. Poate aceea nu ar veni niciodată, ori ar fi prea târzielnică și apoi pe Miholca numai el trebuie să-l pedepsească. Li svâcneau tâmplele și-și pierdea șirul gândirii, simțea nevoia să împărtășească cuiva din amarul și din izbăvirea lui.

— Vaniușca, Vaniușca ai adormit? Il clătină el cu spaimă pe băiat. Scoală să vorbim ceva, în această tainică singurătate, unde nu ne poate auzi de cât Dumnezeu, văzduhul și apele.

Vania care mai mult pirotea a somn, de cât ținea ochii închiși, i-a holbat mari de tot și s'a ridicat în sus. S'a uitat lung la Piroșca și l-a cutremurat un gând, când i-a văzut fața lividă, privirea pierdută în vag, dar cu ochii încremeniți și de o fixitate aidoma nebuniei. Nu a îndrăsnit să scoată o vorbă.

— Vaniușca, a sosit ceasul cel mare al răzbunării! Știi și tu, cum știe și mama și frații tăi, după cum știe și tot satul, că noi ne-am împletit viața pe drumul cel lung al lipsurilor și al necazurilor. Am îndurat prea mult și nu am spus nimănui niciodată ceva... Tu ai fost mic cândva și n'ai de unde să știi prin câte greutateți am trecut altădată. Ceea ce însă adeseori ai simțit și ai scrâșnit din cauza aceasta și tu dinții de ciudă, a fost credința ce ne-am făcut că de când ne-am mutat în satul acesta Ghindărești, de atâta amar de ani, am dus viața de câine din pricina unui singur om și acela e Miholca!

De Miholca ne-am izbit prima dată, aici, în baltă, la Vărsătură. N'a fost chip să pescuim și noi. Vârșile cumpărate pe bani de sânge, n'am avut parte de ele, căci hoțul hoților ni le-a furat întotdeauna. M'am certat odată cu el, când era gata-gata să-i fac de ducă. Ce bine ar fi fost, scăpam mai de vreme de un blestemat!

Și-apoi adu-ți aminte de șlepurile și de caicurile care se scurg pe Dunăre, cu grâne, cu făină, cu lemne... N'am mai putut să mă apropiu de niciunul, căci și aici tot împărăția lui Miholca era! Intr'o toamnă, pe o noapte întunecoasă, pe când trecea un remorcher și aveam vorbă cu un căpitan Spirache să-i ațin calea la întoarcerea din Brăila, când m'am aropiat de vas și pe punte luminile erau gata să se stingă, iar eu să încarc niște saci cu in, tocmai atunci m'am pomenit cu gloanțele grănicerilor de pe mal, cari fuseseră vestiți mai dinainte de acest Miholca! Apoi m'a denunțat jandarmilor, ca fiind cel mai temut contrabandist al mărfurilor care se scurg pe Dunăre...

Ce să-ți mai spun că iarna, când știi ce'nseamnă să tragi la năvod pe ghiolurile înghețate, pe unde șueră visorul ca sirenele vapoarelor și-i ger de-ți plesnesc ochii în cap, nici atunci măcar nu sunt cruțat

de acest bandit ! Peștele care se prinde, eu partea mea n'o pot trece în taină altuia care-mi dă bani mai mulți pe ea, după cum fac aproape toți pescarii, ci trebuie s'o duc la punct, la stat, la cântar... Miholca are grijă mereu să anunțe pescăria statului.

Da, da acesta e Miholca ! Hainul m'a urmărit ca un copoi pe vulpe. Dar Miholca despre care am vorbit, e acel al jandarmilor, al grănicerilor, al revizorului de la punct, iar eu eram întodeauna Piroșca cel năpăstuit. Acum îl vreau pe Miholca numai al lui, al brațelor lui, al curajului lui... Aici în împărăția tainelor lui Dumnezeu, unde altă viață mișună din plin, de cât aceea a noastră netrebnică; aici, în această singurătate necuprinsă și neturburată de cât de glasul și de sborul păsărilor ; aici, vreau Miholca să cauți cu privirea la mine și să cumpănești cugetul tău strâmb și mintea ta seacă, ca să regăsești puterile tale, faimoasele tale puteri de altădată și să ucizi pe Piroșca !

Fața lipoveanului se aprinsese ca jarul și mânia nu-și mai găsea margini. Toată ființa lui era străbătută de un fluid, la gândul unei supreme hotărâri : răzbunarea.

Vania înțelesese de acuma totul. Peste câteva ceasuri, Miholca va fi ucis de Piroșca. Dușmanul lui tată-său, călca regulat prin baltă, în fiecare zi înainte de amiază și se întorcea seara acasă cu peștele, din vârși. Venea pe același prival pe care intraseră ei în Vărsătură.

Iși da seama că ar fi fost poate zadarnică orice încercare de potolire a tatălui său sau de abatere de pe drumul pe care apucase. N'avea nicio putere ca să-l înduplece. Doar Dumnezeu dacă voia să facă vreo minune și să oprească pe Miholca de a mai da pe aici.

— Dacă lucrurile stau așa, tată, eu cred că ar fi mai bine, să ne răfuim cu Miholca altfel, se gândi Vania să încerce în cele din urmă, marea cu degetul.

— Cum, cum, măi băiete ?

— Să-l pârîm și noi la autorități ; să-l înfățișăm lacom cum este, acaparator și rău, mincinos și prefăcut ca o vulpe și o să se vadă cine are dreptate.

— Dreptate ? Dreptatea o va câștiga el cu alte temeieri, căci e viclean și are putința să facă din negru alb. Pe când, eu cu ce ? Cu sărăcia și vorba ?

— Dacă ar fi numai cu atât și tot ar însemna ceva, dar, dacă o să ne gândim mai mult și o să stăm și noi la pândă, o să-l găsim odată la strâmtoare și atunci o să ne cadă în plasă.»

— Tu vorbești ca un copil, fără să-ți dai dai seama că avem în față un dușman, pe care nu-l putem răpune cu niciun chip.

— Tată îngăduie un soroc și-l prind ei într'o contrabandă pe Dunăre....

— Il prinzi și ce are să se aleagă ?

— Am să vestesc chiar atunci pe jandarmi și dacă nu are să se predea, o să-l împuște și o să-l dea la fund, cu dubă cu tot.

— Il crezi tu pe Miholca așa prost, să cadă ca peștele'n vârșă ? Mai întâi el se află în siguranță mare, când se hotărăște să dea o loviură noaptea, la șleपुरi. Și-apoi e prieten cu grănicerii, iar noi n'o să trăim s'o petrecem și pe-asta. De mâna mea trebuie să piară.

— Nu, tată, nu. Nu te împovăra cu un păcat așa mare. Pe tine au să te aresteze și după aceea, noi o să batem drumul judecăților ca să te scoatem. Și, cine mai știe, ce are să se întâmple...

— Orice s'ar întâmpla...

Vania petrecea clipe grozave, la capătul cărora prevedea desno-dământul fatal. I-a trecut prin minte imaginea mamei, a fraților săi mai mici, ograda cu crilele năvodului spânzurate pe gard și iconițele de pe pereți din camera de rugăciuni, galbene și cu email, aduse din Rusia.

Simțea cum o turburare îi învăluia mintea și-i întuneca parcă și vederea, când un sbor speriat de pe cuib, al unui stârc mare, cenușiu, vestea o dubă care venea pe prival. O melodie se deslușia molcom printre trestii, pierzându-se în depărtări.

O undă dela răsărit,
Stârnește valuri care mor.
S'adună'n sbor,
Un stol de grauri prizărit.

— Miholca ! șopti Piroșca lui Vania.

— Dar, parcă nu e el, tată !

— El e Vaniușca !

Cât ai clipi din ochi, lipoveanul cu fața de sfânt. din câteva vâslituri de băbăici a și ieșit pe ghiol.

Când s'a apropiat, însă, mai bine, Piroșca a rămas tare desamăgit. Moș Anghel, cel adus de spate și cu barba în țurțuri, cu via dela poalele satului de subt canara, îndemna pe Evdochin, ginerile său, să lase setca ce-o cârpea la o margine și să vâslească spre Buturugi. Acolo, spre gâtul ghiolului, se aflau prăvălite în apă, trunchiuri de sălcii, pe unde se ascundeau, în deosebi, crapul, care cădea la șășma.

— Hei, Piroșca, ce cauți în împărăția lui Miholca, grăi bătrânul în glumă.

— M'am rătăcit și eu după pește, pe-aici...

— Dar, n'ai nimic în dubă.

— N'am.

— Și încotro mergi ?

— Pe balta largă, la vârși.

— Hm ! La vârși ! Când o afla Miholca, n'are să-ți meargă bine !

— Ce-are a face ? El cu treaba lui și Piroșca cu a lui, se amestecă și Evdochin în vorbă.

— Așa-i, dar cu el n'o scoți ușor la cale. L-am visat azi noapte, că amuțise. O ! Doamne, Doamne ce grozăvie ! Mă aflam parcă cu regimentul la Oituz, ca în 1917, la punctul Coșma. Și trăgea inamicul în noi, de gândeam că ne amestecă cu țărâna. Gloantele de mitralieră sfichiuiau pe la urechi, la întrecere. Acu unul, acu altul ; mai departe, mai aproape ; toate se învolburau într'o horă nebună, care nu se mai sfârșea. După aceea, a început o ploaie de bombe, care explodau la pământ, pe unde cădeau, împăienjenind văzduhul de păclă și de miros greu. Un tir de baraj, cum n'am întâlnit nici în luptele din Dobrogea. Pe lângă mine sburau schije de obuz, amestecate cu ciolane la un loc, într'un vârtej căruia nu-i mai țineam socoteala. Dar deodată mi-am pierdut cumpătul. Într'o clipă am fost acoperit cu pământ, în masca în care mă găseam. Imi rămăseseră numai picioarele afară... Când mi-am venit în fire, parcă Miholca mă trăgea de bocanci și încerca să mă readucă la viață. Un obuz se făcuse praf la un metru de mine și mă 'ngropase de viu. Am vrut să spun ceva, dar el sărmanul amuțise și nu mai putea vorbi. Ne-am înțeles doar prin semne.

— Sărmanul ? !... pronunță interogativ acest cuvânt, Piroșca. Pentru ce sărman ?

— Nu te gândești la vremea de-acu, ci la cele ce-au fost odată, când era război. Miholca, Eftei, Evdochin, Piroșca, într'un timp de păcat mare, cum a fost acela care a căzut pe capul omenirii, fiecare din voi sunteți niște biete făpturi peste care plutește duhul morții, și mila e cea mai mare comoară care sălășluiește în suflete și leagă pe om de om, în suferință. Acum e urât de aproape tot satul, dar să vie un război, cum se auole de mult, acest om o să 'nsemneze tot atât cât și tine acolo la regiment sau pe câmpul de luptă, în bătaia gloanțelor.

Tu, cel dintâi ai să uiți tot ce ai de socotit cu el, la o asemenea vreme. Mai bucuros ai să fii să cazi cu el în aceeași companie, decât cu altul străin. Te simți parcă mai ușurat, numai la gândul că mai e cineva căruia să-i poți împărtăși toate amarurile; cineva al cărui glas îl cunoști, îl ai în minte, rostit de atâtea ori de gura ta, de prietenii tăi. Apoi, de el se leagă alte fapte, la rând, și fără să-ți dai seama străină-

tatea ta între alții, te apropie cu atât mai vârtos, de unul chiar ca Miholca.

Moș Anghel uitase de prostovol, de graba pe care o puneă ca să ajungă îndată la Buturugi și se observa pe sine vorbind, parcă ar fi ținut o predică la biserică, între credincioși. Prinsese îndemânarea vorbei și nu se lăsa.

Vrajba și ura ar trebui să piară dintre bieții oameni, astăzi când suntem în așteptarea unor timpuri atât de grele. Acum necazul meu pe cineva, e o mânie, dar mâine sau după câțva timp, e o nerozie, căci noi toți așteptăm alt destin, dacă Dumnezeu nu o vrea să ne ocrotească.

Piroșca își da seama, cu toată ciuda care îl cuprinsese cum ținta de a se răzbuna pe Miholca nu mai avea în sufletul lui niciun sprijin, niciun avânt, fiindcă odată înlăturată ura, prin taina vorbelor ce le grăise moșneagul, Miholca rămânea un simplu om, cu păcatele și cu nimicnicia lui. Toată faima tăriei lui în sat, care se bucura de îngăduința jandarmilor, nu mai prețuia nici cât o lețcae. Avea pentru el o silă, care îl obosea și mai mult, la gândul că se sculase de dimineață venind aici, în baltă, ca să-și pună mintea cu el. Pălea doar de rușine față de Vania, care știa scopul venirii lui în Vărsătură. Dar la urma urmei, și băiatul înțelesese zădărnicia răzbunării, încât acum era cuprins de părerea de rău că-și pierduse ziua rătăcind degeaba, pe aici.

Despărțindu-se de Moș Anghel și de Evdochin, a cârmit barca înapoi, cu gândul întoarcerii în sat împăcat în sine că sfârșise odată cu acea neliniște, care de acum nu-i va mai turbura zilele și nopțile, — aceia a răfueii lui cu Miholca.

Pe ghiol, zăduful poleia în depărtări, cu luciri metalice, fulgii albi ai corcodeilor ce se răsărau la soare. Dintr'o parte a stufului, se auzeau molcom gureșul lor țipăt și din când, în când, icniturele vreunei leșițe, ascunsă undeva printre foi de plută. Nuferi albi cu floarea ca de spermanțetă, își înălțau pe alocuri corola lor virginală dintre frunze și se ofereau darnic în calea dubei, care trecea peste ei mai departe.

Piroșca lopăta cu tot dinadinsul să ajungă mai degrabă acasă. Era mai dornic ca niciodată să-și ducă uneltele de pescărie în altă baltă și să curme cu neînțelegerile, ocolind cât va putea pe Miholca. Era socoteala cea mai cuminte. Nu se dădea prin aceasta bătut, dar înlătura prilejul care îl aducea mereu în fața celui mai rău om din sat.

Rătăcea cu privirea înainte și-și da cu ideia că s'ar putea mai târziu chiar împăca cu Miholca, după ce ura lor s'ar mai fi potolit și liniștea ar fi intervenit ca o împăciuitoare. Rama și asculta din obișnuiță scârțâitul hujbelor la mișcarea lopeților, când una din ele se rupse. Se

aflau pe limpeziș, dar în apropierea unei poteci făcută prin papură și stuf, pe unde se abăteau dubele în căutarea vâșșilor.

N'au zăbovit prea mult timp pe loc, până ce au găsit un crâmpei de curea, cu care Piroșca a înădit hujba cea ruptă, când deodată Vania a scos un țipăt ușor.

O barcă înainta pe potecă spre limpeziș. În ea se afla Miholca. Pescarul a rămas și el surprins de această întâlnire neașteaptă și dând de câteva ori din lopeți. S'a și apropiat și ciocnit de această lotcă.

— Ce mai faci tu Piroșca? Ai venit să furi vâșși? a apucat Miholca să spună, aruncându-se ca o fiară asupra lui.

Din pricina săriturii, cele două dube în legănarea lor, i-au asvârlit pe amândoi, cât colo, în apă.

— De abia acum, Piroșca, am de aface cu tine!

— Nu mi-e frică Miholca! Dar, ce ai tu cu mine?

— Am să-ți arăt ce am! Și cât ai clipi din ochi, Piroșca primind o lovitură în față a simțit cum se clatină și cât pe-acți să-și piardă tot cumpătul.

— Și-aiți Miholca tot tu ești mai tare? Știu, ceasul rău te-a adus! Piroșca era sleit de puteri și vedea că prin sită, când a doua izbitură l-a dat pe spate. Dacă n'ar fi fost una din bărci alături, de care involuntar să se sprijine, ar fi căzut jos și ar fi murit înecat.

— Hainule vrei să scapi de mine? Atunci, stai să-ți vin eu de hac! Vaniușca, ce stai, adu barda! grăi el ca mușcat de un șarpe.

Băiatul înghețase la locul lui și văzând primejdia în care se afla tată-său, ca o veveriță a sărit în apă.

— Ține-o tată!

O lovitură a fost de ajuns.

Părea că balta și cerul și soarele s'au întunecat.

Piroșca rămăsese cu barda în mână. Alături de el, apa bolborosea din adâncuri.

Din depărtări veneau svonuri de aripi și chemări de fluerari.

Pe mlajă, un cârd de pelicani grotești au coborât din sbor, ca niște aeronave.

VALERIAN PETRESCU

P E T R A R C A

IN LOCUL NATAL AL LAUREI

— Sonet 279 —

Simt vechea boare... Dulcile coline
Apar unor priveliști cadru-a face,
Ce ochi-mi țin cât cerului va place,
Când vii, când scufundați în ape line.

O, în zadar speranță, gând de pace !
Aci plâng erbi, sunt apele 'n suspine,
E gol și rece cuibul ei... În mine
Sunt mort de mult și-aici voesc a zace

Sperând sfârșitul plângerilor mele
Pentru-acel chip, ce inima-mi aprinse,
Și un repaos după zile grele.
Servii la domn cu mână crudă, strânsă,
Ce-ardea atunci în flăcările-acele,
Iar azi se vaetă pe vatra stinsă...

trad. D. STOICESCU

GIACOMO LEOPARDI (1798—1837)

INFINITUL

(L'INFINITO)

Mereu iubit-am dealul singuratic
Și gardul viu, ce-așa de mult ascunde
Privești îndepărtatei zări.
Dar stând și contemplând, mi-apar în minte
Ia dosul lui nemărginite spații
Și supraomenești tăceri, și liniștea
Cea mai adâncă; și puțin lipsește
Ca inima-mi să nu se înspăimânte.
Aud cum vâie vântul printre arbori
Și-asemuiesc tăcerea nesfârșită
Cu glasul lui: și-mi amintesc vecia
Și vremile apuse și prezentul
Cu zgomotu-i zadarnic. Astfel gândul
Mi se înneacă în nemărginire,
Și-mi place să mă'nec în marea asta.

In forma originalului de PIMEN CONSTANTINESCU

CĂTRE SINE INSUȘI

(A SE STESSO)

De-acum pe veci, tu inimă trudită,
Te-i odihni. Pieri iluzia din urmă,
Ce o credeam eternă. Simt prea bine
Că'n noi se stinse nu numai speranța,
Dar chiar și dorul dulcilor iluzii.
Ai palpitat destul. Te odihnește.

Nimic nu merită bătaia ta,
Și nu-i pământul vrednic de suspine.
Vieața nu-i decât amărăciune
Și plictiseală, — și noroiu e lumea.
De-acum te liniștește. Cea din urmă
Să-ți fie desnădejdea. Firii noastre
Doar moartea i s'a dat. Dispreț arată-ți
Și ție, și naturii, și puterii
Ce pe ascuns ne-aduce numai rele,
Și nesfârșitei vanități a totului.

In limba română de PIMEN CONSTANTINESCU

ȘCOALA ROMÂNĂ DIN DOBROGEA-NOUĂ

IN LUMINA DOCUMENTELOR, ÎNAINTE DE 1877

În împrejurimile orașelor Silistra și Turtucaia, a existat de mult o populație românească superioară ca număr și ca energie depusă în domeniul economic și cultural, neîntrecut de nici o națiune ce locuiește azi această regiune. Limba vorbită, în afacerile comerciale, precum și limba de predare în școli, era cea românească. Școli bulgărești, înainte de 1877, nu au existat. Puținii bulgari, locuitori ai acestei regiuni și care erau doritori de o învățătură oarecare, se duceau la școlile românești, ca să și-o însușească.

După cercetări îndelungate și amănunțite, posedăm astăzi în documente, tot trecutul școlilor românești, din această regiune :

— acte de angajare a învățătorilor români cu populația românească, de a le învăța copiii carte românească și de a le fi cântăreți totdeodată și la biserică.

— cataloagele școalelor.

— documente ce oglindesc strânsa legătură ce exista între școlile de aici și Principatele române.

— statistici despre numărul populației românești.

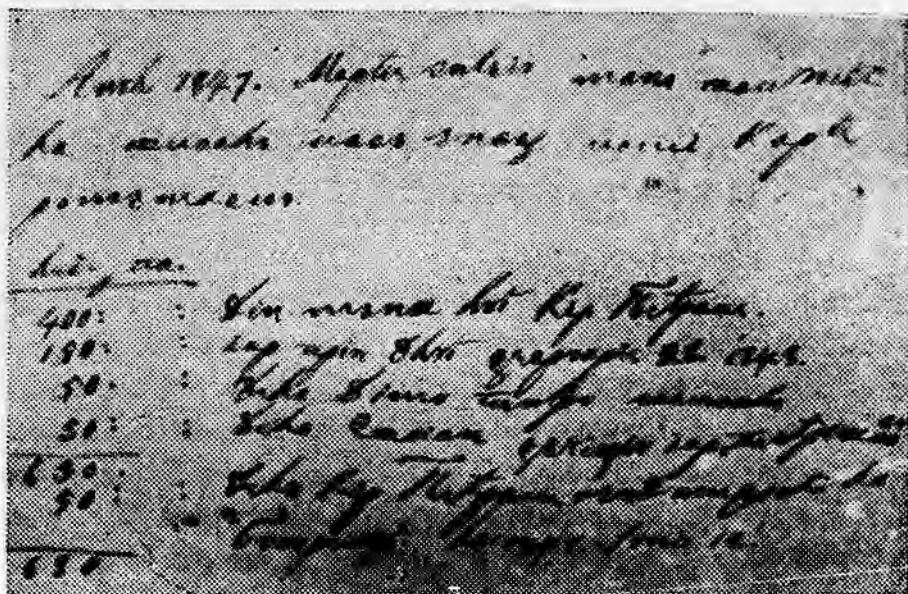
— documente ce arată existența diferitelor societăți de cultură românească și legăturile lor cu românii de peste hotare.

În sfârșit putem să înfățișăm în lumina documentelor, dezvoltarea culturală și economică a populației românești din această regiune, înainte de 1877.

Și am fi încântați și am mulțumi foarte mult vecinilor dela Sud, să arate și ei în documente, existența dezvoltării culturale și economice a populației bulgare din această regiune, la aceiași epocă. Ar fi o contribuție prețioasă la istoria trecutului Dobrogei-Noui din punct de vedere economic și cultural.

În paginile acestei reviste, prin fotografierea documentelor și descifrarea lor, vom arăta în chip vădit și superior, cât de mult grăiesc ele și susțin, drepturile noastre de afirmare națională în aceste părți.

Iată de pildă, actul ce înfățișează și afirmă că la anul «1847 Martie întâiu», la Silistra dascălul Petrică Mihail se tocmeste cu locuitorii Silistrei, să le învețe copiii carte românească :

Este destul de clar :

«Anul 1847, Martie întâiu m'am tocmit la școală, ca să învăț copiii carte românească».

și imediat în continuare, dedesupt, arată sumele primite în contul angajamentului :

«400 lei din mâna lui chir Petrică;

«150 lei dar din mâna dumnealui, Februarie 28 anul 1848.

« 50 lei dela Dimo pentru școală.

« 30 lei dela chir Petrică când am fost la București la 1848
Iunie 12.

« 50

680.

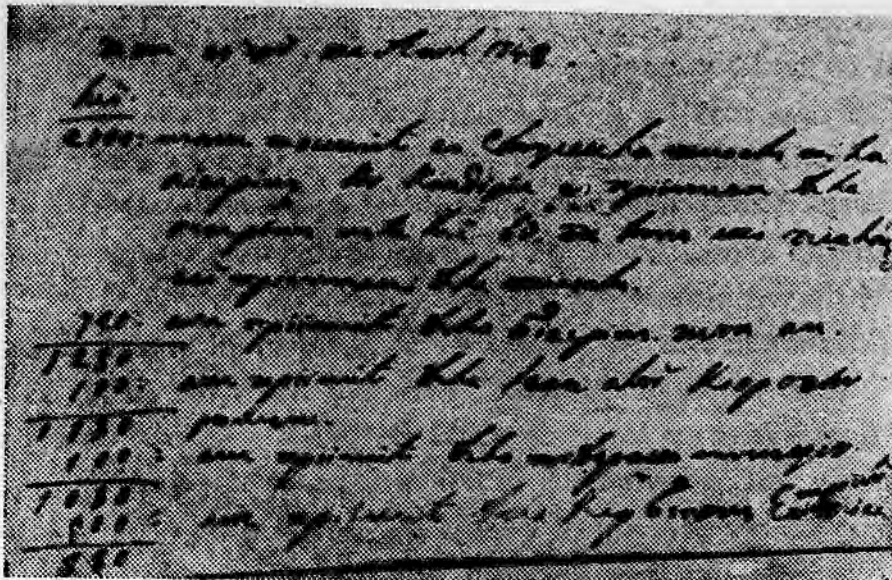
Mai departe alt document tot dela dascălul Petrică Mihail :

«2000 lei m'am tocmit să slujesc la școală și la biserică, cu condiție să primesc dela biserică câte lei 60 pe lună și ceilalți să-i primesc dela școală».

« 720 „ am primit dela biserică pe un an.

1280 „ (rămâne).

- 100 lei am primit dela Ioan al lui Chiroglu.
 1180 „ (rămâne).
 100 „ am primit dela Tudoraș Mungir.
 1080 „ (rămâne).
 500 „ am primit dela chir Bacanu, episcopul bisericii.
 580 „ (rămâne).

Acestea sunt însemnările dascălului Petrică Mihail, trecute într'un caiet lucrat de mâna lui, caiet bine legat și în care se găsesc și alte însemnări cu privire la familia sa.

Dăm mai jos alt document care ne arată momentul și felul cum românii din Silistra își alegeau eforii care să conducă școala românească :

«Noi subsemnații cetățeni Români din Silistria numim pe D. D. Anton Tudor, Gheorghii Marcu și Părintele Daniil efori de școală, din cari Anton și Gheorghii vor stărui a strânge banii ce se contribuiescu iar părintele Daniil fiind casieru va fi și veghietor asupra învățătorului și a școlarilor.

Așe der rugăm numiții trei efori să contrateze pe învățător tot odată avîndu grijea pentru înaintarea scolei noastre, precum și la ori va fi necesariu.

Silistria 1865 Ianuarie 18.

Acest document este iscălit de 31 cetățeni silistreni care angajau în numele populației românești școala și învățătorul român.

Pentru a vedea naționalitatea celor ce plătesc pe învățător, repetăm și scoatem în evidență câteva nume neaș românești:

Ilie Metalu, Constantin Ion, Alexandru Marin, Gheorghe Șiretu, Manole al Voichiței, Radu Gavazu, Gheorghe Birjaru, etc....

După moartea dascălului Petrică Mihail, școala română din Silistra, este condusă mai departe de fiul său dascălul Costache Petrescu, om de o energie rară, crescut în frica lui Dumnezeu și insuflându-i-se de mic copil sentimentul iubirii de neam, ce caracteriza de altfel toată acea epocă de deșteptare și de renaștere națională; patriot desăvârșit și dotat cu multe cunoștințe.

Iată dăm mai jos și documentul ce ne arată contractul încheiat de el și eforii școlii românești în anul 1865 Ianuarie 20 ca să le fie *«învățătorul Românescu cu leafă de 4.500 lei pe anu»*.

Deci un contract scris pe o hârtie cu timbru sec turcesc, semn de putere și de valabilitate oficială care grăia :

«Subsemnatul m'am învoitu cu D D. efori ai școlii Românesci Anton Tudor, Gheorghi Marcu și părintele Danii, ca să le fiu învățătoru Românescu cu leafă de 4.500 lei patru mii cinci sute pe anu. Anu, care o voiu, primi adecă: la trei luni odată câte 1125 lei.

Prin urmare promitu că voiu fi statornicu în misia ne lipsind nici uădată la orele lecțiilor; iar dacă din contra nu voiu stărui, atunci voiu fi lipsit de leafa cuvenită. Inșă și eforii vor observa bine îhtâm-pinând obstacolele ce mi se potu împune la aceasta.

Silistria 1865, Ianuarie 20.

Costachi Petrescu.

Se mai repetă că după leafa sus semnată totodată voiu fi și cântărețu la biserică,

tot același

Cetind aceste documente, se nasc diferite întrebări :

1. Ce școală era aceea : românească? bulgărească? ori grecească?
2. Limba românească era limbă de predare în școala dela Silistra, sau simplu obiect de studiu ?
3. Exista școala din Silistra și înainte de 1847 ?
4. Dascălul Petrică Mihail, care în 1847 și 1848 învăța pe copii carte rumânească în școala dela Silistra, e una și aceeași persoană cu dascălul «bulgar» pe care Ion Ionescu dela Brad l-a cunoscut acolo în 1850 și care își făcea lecțiile în românește ?

Iată întrebări, pe care și le pusese și răposatul I. N. Roman, și la

cari noi trebuie să dăm răspunsuri clare, juste și numai pe calea documentelor.

La lumina lor voim să înfățișăm trecutul școalelor românești din aceste părți.

Cât privește de origina etnică a dascălilor pomeniți aici, să lăsăm să vorbească însemnările rămase dela dascălul Costache Petrescu, însemnări cari dacă se păstrau toate, formau o comoară stumpă și neprețuită pentru școala română dobrogeană.

Iată cum își începe el să-și descrie origina și viața :

1868 Iunie 29.

«Doamne, luminează-mi mintea ca să pot descrie umana mea viață și prin aceasta să lasu un exemplu succesorilor mei spre a se feri de patimile denaturătoare și ruinătoare de viață liniște și Sănătate» !

Și după ce face câteva considerațiuni de ordin filosofic asupra vieții în general și a speței umane, trece la depănarea firului răsucit din fuiorul amintirilor părintești :

«Eu, suntu filiulu unui Român numitu Petre Michailescu a cărui profesiune fostu profesoratul și cântăreșu la biserica creștină orthodoxă, Mama mea se numesce Niculina fia unui Român din România din comuna Măgureni, plasa Borcea județulu Ilomița și care se numea Mitu Tachiciu; Eeră mama tatălui meu Iana era Română din Silistria, orașulu meu natalu, tătăl tătălui meu era Micailu, unu Român re-masuu în Turcia în Macedonia cărua familie remăindu între Bulgari s'ă utatu limba loru maternă, Elu, Michailu, a venitu în Silistria și căsătorindu-se a ramasu orășan în orașulu ce disseyu unde se născu și tătăl meu.

Eram micu copillu de cinci anii cându, după ce învășasem să vorbescu și să înțellegu ceea ce mi se vorbea, atunci tată-meu sacrifica mai multe minute pe fiecare».

Aici se termină depănarea firului pentru noi cei de azi și de mâine. El desigur a scris tot ceea ce putea să intereseze nația sa și să rămână ca document istoric paginile sale. Inșă ce folos ! Atât găsim în ceea ce a rămas dela el. Restul este perdut și pentru noi e o pierdere mare.

Totuși avem alte documente cari pot într'o măsură destul de hotărâtoare să împlinescă golurile ce se ivesc și să risipească unele îndoeli cu privire la caracterul românesc al școalelor dobrogene înainte de 1877.

Sub dascălul Costache Petrescu, școala românească din Silistra, precum și celelalte existente din împrejurimi, au fost mai târziu recunoscute și în parte ajutate de statul român, însă nu în condițiunile în

cari au fost cele din Macedonia. Toată corespondența dintre Miniștrii din București ai Școalelor, referitoare la încurajarea și trimiterea cărților de școală, precum și a tuturor românilor de bine, ce vedeau cu ochi buni mișcarea culturală depe malul drept al Danubiului, prin dascălul Costache Petrescu se purta.

Și pentru a asigura și mai bine existența românilor în aceste părți, sub raportul culturii românești — «pâinea sufletească», concepu ideia organizării unei Eforii (Comitet școlar) și a unei «Societăți române pentru cultură și limbă». Voia să cuprindă în această societate pe toți românii din Dobrogea și de aceea întări aceste focare de cultură cu statute și diplome de-o frumusețe rară, distribuindu-le concetățenilor lui.

Din toată această armătură culturală, întrebuințată de acest apostol al neamului, în satele dobrogene, dela Turtucaia și până spre Tulcea, rezultă capacitatea sa de muncă, patriotismul său dinamic și totodată numărul de sate românești, înșirate dealungul Dunării în formă de salbă și împinse în interior, întocmai stupilor de albine, așezați în frumoasa și scumpa noastră stupină dobrogeană.

CARP SANDU
Invățător — Silistra

PE URMELE SERAIULUI

Se pot întâlni ținutul în care întinderile de pământ să poarte în nemărginirea lor mai multă tristețe și mai multă poezie; dar nicăieri ca în Dobrogea nu te impresionează pădurile nesfârșite din stepa Deliormanului, satele nemișcate așezate în funduri de văi și acest aspect sfâșietor al cimitirelor turcești, cu pietrele funerare așezate în dezordine, presărate la margine de drumuri, în stușișuri de pădure, sau undeva în singurătatea majestuoasă a pusteii dobrogene... Sufletul călătorului este purificat în măsura în care măreția ținutului este tulburată de aceste părăginite cimitire, popasuri de-o clipă ale omului, în drumul spre eternitate...

Cărui sat a aparținut această slabă însemnare despre trecerea pe pământ a unor oameni, stăpânitori ai provinciei de odinioară, oasele cărui musulman sălășluiesc în mormântul ce pare uneori că domina toată îngrămădirea de pietre; iată întrebări la care de multe ori nu se mai poate răspunde. Turcul întreat despre trecutul și rostul unui astfel de cimitir fără nici o așezare omenească în apropiere, va da nedumerit din umeri, va privi apoi mirat la omul care caută să tulbure liniștea unei generații, din voia lui Alah plecată pe drumul cel de veșnică odihnă și se va îndepărta pe pământul pe care o stranie întâmplare pare că l-a transformat după firea și îndeletnicirile lui.

Și totuși, dacă pătrunzi în tainele trecutului, poți găsi marturii grăitoare, că acești oameni care acceptă fatalismul vieții ca pe o poruncă unică și hotărâtoare, deși au o logică mistică în stare să surprindă și să deruteze concepțiile noastre moderne, s'au împărtășit și ei din aceleași simțăminte pe care existența ni le poate da: din voluptate și din durere...!

Stăpânit de aceste impresii. în timp ce admiram cimitirul cu mormintele de marmoră albă, cu cupolele de fier, din curtea moscheiei Ac

Capâ din Silistra, am aflat o întâmplare simplă dar înduioșătoare, petrecută în societatea turcească, în lumea renumitelor harehuri din Dobrogea.

Descifrându-mi inscripția de pe piatra funerară a unui mormânt, pe care scrie «Nadide», însoțitorul turc îmi povestește cum în prima jumătate a secolului trecut, împăratul Mahmud al II-lea, în dorința de a cunoaște pe toți supușii din marele său imperiu, a vizitat Sumla, Varna și în urmă orașul Silistra și împrejurimile. Cu acest prilej a dormit în apropierea Silistre¹, în satul Rahman Asielar, la frunțașul Deli Ibrahim. Ca un simbol al mărireii și al bunătății sale, Sultanul a dat titlu de pașă umilului gospodar, care avusese norocul și fericirea să-l găzduiască.

Din acest moment, începe ascensiunea lui Ibrahim Pașa care, intrat în grațiile preamăritului Sultan, deveni în scurt timp locțiitor al guvernatorului, cu titlu de caimaçan în gubernia Turna Vileati (Dunărea).

Numit în această înaltă demnitate, Ibrahim Pașa părăsi satul în care își avea modesta sa gospodărie și împreună cu soția și copiii, se mută în palatul din Silistra, clădire în care astăzi se află închisoarea preventivă. Deși analfabet, a dovedit multă pricepere în treburile gospodărești, căci dela el au rămas baia comunală, numeroase fântâni făcute în diferite părți ale orașului și geamia cea mare care era pe vremea aceia așa de năruiță, încât a trebuit să fie refăcută din temelii.

Spun bătrânii că, deși ocupa o funcție atât de însemnată, saltul neașteptat și cerințele situației nu reușiseră să-i schimbe unele obiceiuri, ca de pildă îmbrăcăminte. Umbla și acum Ibrahim Pașa în aceiași haină de om de țară și la anumite ore se plimba tăcut și singuratic prin fața palatului, în care locuia și în care se afla căimăcănia. Odată, un cetățean venind dintr'un sat depărtat al provinciei, descălică în fața palatului și rugă pe singurul cetățean pe care îl întâlnește acolo să-i țină calul până își isprăvește treburile la guvernator. Dar ajuns sus, află că guvernatorul se plimbă prin fața palatului, și nu mică îi fu încurcătura turcului, când se convinse că încredințase calul temutului stăpân înaintea căruia cu mare respect venise să se plece. Se spune că Ibrahim Pașa, nu numai că nu a muștrat pe turc, dar l-a bătut prietenște pe umăr și i-a satisfăcut cu neobișnuită îngăduință plângerea cu care venise la căimăcănie.

Dacă în raporturile cu lumea era foarte popular și modest, viața intimă a căutat să și-o organizeze după cerințele noii situații pe care o căpătase.

Așa s'a făcut că, potrivit legilor din Coran, care îi dădeau dreptul să aibă mai multe femei, lângă singura și credincioasa sa soție cu care

împărțise până atunci bucuriile și amărăciunile vieții, au mai apărut încă cinci soții luate fie din Silistra, fie din satele sau orașele de aiurea.

În acest harem înjghebat după toate regulile și tradițiile, viața se scurgea liniștită și Ibrahim Pașa înțelegea să nu dea nici un prilej de nemulțumire care ar fi putut tulbura viața liniștită a căminului său.

După obiceiul timpului, Ibrahim Pașa a trebuit să plece la Hagealâc la Meca. Această plimbare i-a creat umilului guvernator din Silistra clipe de sublimă fericire, dar i-a adus în urmă și supărări care i-au rănit adânc sufletul și l-au făcut să rămână până la sfârșitul vieții un singuratic. În drumul spre Meca, cu prilejul trecerii sale prin capitala marelui imperiu, auzind de frumusețea renumită a unei tinere turcoaice, Ibrahim Pașa își pune în joc toată trecerea la care îi dădea dreptul funcția pe care o ocupa precum și titlul său de noblețe și convinge pe părinții și rudele fetei, în schimbul unei mari sume de bani, să-i dea în grija și în stăpânirea sa, pe frumoasa Nadidé. Probabil că darurile și situația lui Ibrahim Pașa au înduplecat până la urmă, inima iubitoare a părinților fetei, așa că la întoarcerea în Dobrogea pe lângă noul titlu pe care îl aducea din orașul sfânt, venea însoțit și de această floare aleasă depe malurile Bosforului, un «adevărat lucru rar», căci așa sună traducerea în românește a cuvântului Nadidé.

Dar apariția acestei străine venite depe meleaguri îndepărtate, a stârnit furtuna în haremul liniștit până atunci al lui Ibrahim Pașa. Cadânele în vârstă și cele tinere care își dădeau seama de dragostea cea mare pe care Ibrahim Pașa o avea pentru această nouă tovarășe de viață, au pornit război contra aceste flori plăpânde. Până la urmă, răscolită de anștirile trecutului, învinsă de răutatea mereu sporită a surorilor sale de harem, tânjind poate după strălucirea de basm a orașului în care își petrecuse fericitele clipe ale tinereții, Nadidé, podoabă a haremului lui Ibrahim Pașa, frumusețe fără seamăn între cadânele de vârstă ei, nu mai putu suporta viața de chin, din întunecoasele camere ale Palatului din Silistra. Fără putința de a evada din această închisoare păzită de cei mai devotați oameni, Nadidé își alege o moarte rară, ca și sufletul său ales. Scoțând diamantul dela inelul căpătat în dar la logodna ei, sfărâmă piatra pentru care se spune că soțul său plătise câteva mii de galbeni; apoi acest, fărămături strălucitoare, înghițite de Nadide produsese moartea, cu aceiași dărnicie cu care până atunci produsese încântarea sufletelor iubitoare de frumos.

Așa s'a sfârșit viața uneia dintre cele șapte cadâne din renumitul harem a lui Ibrahim Pașa, puternicul guvernator din Silistra. Nici dra-

gostea și nici bogatele daruri ale statului, n'au putut să-i redea o frântură din fericirea pe care și-o plăsmuise altădată, în visurile sale.

În curtea fostei moscheie Ac Capâ ¹⁾ (așa albă) din Silistra, se mai poate vedea și astăzi mormântul lui Ibrahim Pașa, așezat lângă mormântul celei mai iubite cadâne. Pietrele de funerare cu inscripții frumos arcuite, cu forme conice, cu ghirlande de flori sau cu fesuri sculptate în marmură, stau și aici cu o mărturie a unor timpuri când pe plaiurile dobrogene înfloreau puternic viața musulmană. După o sută de ani dela această întâmplare, ultimii urmași ai lui Ibrahim Pașa din satul Asiflar, au părăsit Dobrogea (în anul 1939) pentru a merge în țară după care a suspinat Nadide, în trista ei captivitate.

C. D. CONSTANTINESCU-MIRCEȘTI

---

1) În fosta moscheie Ac Capâ din Silistra funcționează astăzi liceul comercial.

JUDEȚUL COASTEI DE ARGINT

CRONICĂ DESPRE LUMINI, COLORI ȘI APE

Prin coordonatele sale geografice, care-l înscriu în punctul cel mai sudic al României, județul Caliacra, dintre toate județele țării, este și cel mai bun prieten al soarelui. În orice bună prietenie, fiecare se dăruiește celuilalt din plin: ca un nudist de pe plajele-i proprii, pământul Caliacrei, fără podoabă forestieră remarcabilă, își dăruiește stepa goală soarelui, iar acesta poleiește darnic, în aurul arzător al razelor, ținutul cu chenar de argint înspre mare. Imbrățișare și patimă care sleește pământul.

Din dăruirea această reciprocă, omul dobrogean de pe aici și-a construit sufletul: deschis ca orizontul, arzător de pasiuni și pătruns de har panteist.

Alături de soare, prietenele ținutului au mai fost, de totdeauna, marea și istoria. Prima a chemat-o pe a doua. Aceasta a venit precedată de neguri preistorice pe care au început să le risipească arheologii streini și astăzi, școala arheologică românească a lui Vasile Pârvan. Astfel rând pe rând, epocile au fost deșteptate din somnul veacurilor: neoliticul, eneoliticul, epoca bronzului și a fierului au fost readuse la o scurtă și savantă pălpăire științifică — un strop de viață din apa morții — la, respectiv, Gurcova, Ormangic, Matllaam și la Surtuchioi, lângă mare.

Sciții, Thracii, cu neamurile geto-dace: Crobyzii, Terizii — de aci și-a tras numele de Tirizis-acra cetatea de pe Capul Caliacra — și-au dus veacurile pe aici, până când, aceleași chemări ale mării aduc o istorie mai luminoasă, cuceritoare prin comerț, ca apoi, când a putut trece la contemplație, să-i descopere ținutului sufletul de poezie și basm.

Eclectică, istoria, deși nu cu exclusivitate, și-a construit edificiul cu uneltele poporului latin — și la propriu și la figurat — consolidându-se

apoi neo-latină, mai puțin prin navigație genoveză și foarte mult prin fapte de voievozi români, dintre care unii desfășurau putere, ocrotire și mândrie din Banatul Severinului, Amlaș și Făgăraș până la marea cea mare. Dinastia Basarabilor a stăpânit, prin Dan și Mircea, pământurile care adăposteau odihna tainelor autohtone sau greco-romane, în vestigii prin cetăți la Gerania (Ecrene); Cruni (Dionisopolis-Balcic); Bizone (Cavarna); Tirizis (Capul Caliacra); Zaldapa (lângă Bazargic), Timogetia și Carum Portus (Șabla). Astăzi la Abritus crusta timpului se ridică sub conducerea pricepută a d-lui S. Lambrino și din râvna fostului Rezydent Regal, acum Ministru de Interne, d-l N. Ottescu. Dinastia Basarabilor și în deosebi Mircea, pe emblema despotatului căruia străjuia pajura bizantină — rămășiță heraldică moștenită odată cu ținutul — a fost veriga trecutului roman cu prezentul românesc.

* * *

Spre miază-zi, ca și astăzi, marginea Scytiei Minor, botezată de geografii moderni, cu drept cuvânt, Dacia Pontică, era Valea-fără-iarnă, cu firul sclipitor al apei Batovei, râuleț care, în scurta sa curgere, culege din eroziunea ce și-a săpat în stepă, impresii alpine, exotic-mediteraneene sau marine, ca dintr'un itinerar rapid, alcătuit pentru uzul turiștilor cu timp limitat.

Valea Batovei, deschisă larg mării la Ecrene, a adăpostit mioarele oerilor mocani — permanența românească a ținutului — odată cu căldura ultimelor raze ale toamnelor roșcate pe care le-a reținut prelungite pe firul ei într'o primitoare ospitalitate; pentru oerit și pentru vegetație, Valea Batovei a redus calendarul la trei anotimpuri: iarna dispăruse.

Dela gura văii, pe coastă, spre Capul Caliacra, se deschide golful Balcicului; toată întinderea aceasta de calcar strălucitor — mai ales deasupra orașului — pierzându-și sclipirea argintie pe una rubinie dela Cavarna înainte, înseamnă huzurul migdalului și al smochinului, nesădiți, dar culeși de mâna omului. Denumirea de „Coasta de Argint“, care i-a fost norocos dată de noi românii, a căutat să fie schimbată, poate din intemeiat dar rece pedantism științific, poate din neintemeiat dar orgolios spirit de imitație, în: Coasta de smarald — dela Ecrene până la palatul regal, bogat în plantații — din cauza vegetației abundente; Coasta de Argint de deasupra Balcicului până la Cavarna, din cauza sclipirii orbitoare a calcarului sub razele soarelui; Coasta de rubin până la Capul Caliacra, din cauza coloritului roșu datorit pământului denumit Terra-rosa, care intră în compoziția țărnelor.

Acest „crâmpei de Mediterană încrustat în modestul nostru țărm de mare“ — așa cum s'a rostit despre el poetul geograf Gh. Vâlsan — este străjuit astăzi de o inimă regală, inima Reginei Maria, care-și anti-

cipase liniștea de mai târziu în solitudinea grădinilor suspendate parcă de beteala isvoarelor, lângă mica Stella Maris, ctitoria ortodoxă a anglicanei protectoare. O casă din „casele Ei de vis“ a devenit aci palatul cu basme pentru nepoți, iar Balcicul, sub pilda regească, a devenit orașul cu basme pentru poeți și pictori.

Pe toată coasta lumină intensă până la Capul Caliacra, de unde încep să se simtă, spre Surtuchioi, penumbrele nordului. Graniță pentru lumină, Capul Caliacra este graniță și pentru ape și pentru vânturi. De pe înălțimea lui, privești uimit cum coloritul algelor se schimbă dela un țarm la altul: ape frământate și vegetație albastră, sumbră spre miază noapte; liniște ușor unduită, alge verzi și roșii strălucitoare spre miazăzi.

Apoi la Surtuchioi te întrebi dacă nu cumva ai ajuns pe coastele Bretoniei, într'atât de asemănător e peisagiul.

Așa este: vrei să vorbești despre județ și, vrând nevrând te pomeniști vorbind despre Coasta de Argint. Cum marea a atras către ea civilizații, așa a atras și pitorescul. Restul județului e stepă, așa cum o cunoașteți, cu liniști și infiorări, ca în Turgheniev, ca în Odobescu. Canaralele și gorganele sunt elementele de variație ale monotoniei plane și sterpe. La Ghiaur-evler — biserica creștinilor — sunt cele mai vestite. Au adăpostit pe vremuri drept credincioșii creștinismului care abia se infiltrase, au adăpostit apoi, și poate mai adăpostesc și astăzi, tâlhari. Dobrogea meridională e pământul contrastelor.

Gorganele scyte sau romane sunt complementul morfologic al canaralelor: și unele și celelalte țin de credințe: canaralele sub nivelul stepei, gorganele deasupra; unele firești altele ridicate de mâna omului.

• * •

Dacă istoria și locurile îți spun lucruri care te atrag, nu mai puțin interesanți sunt oamenii, în Caliacra. Oamenii și limbile: semințiile și cugetele. Pentru cercetători, regiunea prețuește cât un muzeu viu al antropologiei și al etnologiei: români din regat și din Macedonia, turci, tătari, bulgari, ruși, găgăuzi, greci, armeni, evrei, etc., alcătuiesc cosmopolita populație a regiunii. În legătură cu ei, din pură dragoste științifică, s'a scris prea puțin; s'a scris însă mult cu patimă, căutându-se procente care ar fi dat dreptul la posesiuni teritoriale. E interesant și instructiv jocul procentelor de aici: în fond, nu sunt procente ci ingeniozități statistice. Curatul adevăr în momentul de față este următorul: suntem populație majoritară, românii fiind în creștere sensibilă.

Cu felul de viață al oamenilor de pe aici, s'au ocupat sporadic și puțin unii cercetători nepricepuți. Temeinică rămâne doar o carte: „Un sat dobrogean: Ezibei“ de C. D. Constantinescu-Mircești, în care fostul

director al liceului din Bazargic, astăzi Inspector-general al Ținutului Mării, a consemnat, cu metodă științifică, produsul trudei lui, a profesorilor și elevilor care l-au ajutat. Cartea aceasta, este ghidul unic, până acum, care te conduce pe cărările înțelegerii sufletului dobrogeanului meridional. Despre ea vom mai vorbi altădată.

Etnologia își mai poate găsi materialul risipit prin diverse publicații organizat, îl găsești mai puțin. Muzeele de acest soi sunt fără densitate chiar în restul țării. Aci, în fruntea muzeelor stă cel dela Balciu. Prin el se rostește, însă, arheologia și istoria, apoi arta modernă legată de Balciu: pictura și mai puțin sculptura. Muzeul acesta e mărturia unei iubiri: a D-lui George Fotino pentru regiune.

Un alt muzeu, etnografic de data aceasta, aflându-se la începuturile sale, modeste ca realizări, dar ambițioase ca țeluri, este cel dela liceul „N. Filipescu“ din Bazargic. Costume și unelte casnice specifice regiunii. Inițiator și realizator D-l C. D. Constantinescu-Mircești.

În afară de aceste muzee, se mai găsesc pe la învățătorii zeloși ai ținutului, mici colecțiuni particulare, darurile pământului dobrogean. răscolit.

Dar pământul acesta vorbește nu numai prin mărturii materiale, ci și prin acele creațiuni folklorice de care s'a animat un interes dublu: epic și lirico-muzical. Cel de al doilea nefiind specific numai județului, a mai fost cercetat; primul s'a ținut mai ascuns. Era greu de găsit, pentru că trăia în atâtea chipuri câte limbi circulau în regiune. Poezia epică populară a județului este stratificată ca o piesă de interes geologic. Parcă și ea se naște din pământ, mai cu osebire în legende. Într'un articol publicat în Analele Dobrogei, scriind despre legătura dintre pământul Coastei de Argint și legendele regiunii, spuneam: „A vorbit unora Coasta de Argint, trezind interesul științific, altora lăsându-le liberă rătăcirea privirilor întru căutarea imaginilor prin care fantezia logodea sensibilitatea lor cu ființa fizică a țărmlui de argint, spălat de safirul apelor. Dar, și pentru unii și pentru alții, sufletul ascuns al Coastei de Argint nu grăise nimic; oamenii de știință n'aveau de ce-l căuta, iar poeții se mulțumeau să-l intuiască în parte, fie pictural, fie reținând ecouri ale trecutului istoric. Vistierul comorilor sale spirituale, rămăsese tot marele anonim: poporul.

El a tălmăcit, variat ca și structura sa cosmopolită, tot ce graiul naturii acesteia de vis îi rostise. Regiunea în care odinoară huzureau miturile, a putut avea ambianța necesară legendelor. Mergând dealungul ei pe uscat, sau privind-o din viteza vreunui cutter, impresia este egal de puternică. Prăpastia albă care adăpostește Balciul, sau cea roșcată dela Capul Caliacra, par capătul lumii în spre nesfârșirea talazurilor. Pământul pare că și-a frânt aici un avânt amenințat de pasiunea apelor care-l frământă

cu sărutarea lor albastră, când tumultoasă ca muzica miturilor wagneriene, când leneșă ca melodiile orientului.

S'au strâns aci popoare și poeți să privească măreața cununie; civilizații s'au topit apoi în unde, în timp ce țărmlul le îngropa poveștile, din ce în ce mai adânc, în calșărul coastei, ca într'o imensă cochilie de scoică. Cine, cu bătrânii ținutului, își apleacă urechea și stăruie, aude șuerul scoicii și poate prinde firul și fiorul poveștilor.

Coasta de Argint, barieră de avânturi pentru unii, capăt de drum pentru alții, cer, pământ și mare pentru mulți, mai este, pentru câțiva, saraiul legendelor. Omul s'a minunat de atât neîntâlnit pitoresc, și, mai ales de atât de viu pitoresc, încât a trecut să-l însuflețească și acest suflet, pe măsura puțințelor de interpretare ale marelui anonim, îl alcătuesc legendele. Ele nu sunt un lux, ci o necesitate..."

Aici au murit, omagiindu-și curățenia trupească și sufletească, imprumutată din strălucirea albă a pământului, cele 40 de fecioare la Capul Caliacra; aici au fost pedepsite pofticioasele pașale care urmăreau să implicească în fapt un gând anticipat de pângărire a fecioarelor albe; aici, lângă cei amenințați de naufragiu, au crescut pământuri sub puterea rugăciunii și a gândului curat; aici monștrii sufletești au devenit sfinții paznici ai vieților de pe mare; aici omul s'a înfrățit cu lighioanele lui Dumnezeu; aici, în sfârșit, credința islamului și credința creștină — consfințind înțelesul poveștii celor trei inele ale înțeleptului Natan — își au sfinți comuni în mânăstirea dela Teke.

* * *

Dar legendele țin de trecut. Actul de naștere al Coastei de Argint și al Balcicului cu trăire modernă l-au scris pictorii și poeții. Din intersecția orientului cu lumina care părăsește apusul, spre a pătrunde într'o mare răsăriteană, s'a născut orașul contemporan, așa cum nu-l putuse simți nici veacurile miturilor, nici civilizațiile greco-romane, nici cea italiană — prelungită, prin navigația genovezilor și pe Coasta de Argint, nici negustorii de grâne și schelarii deceniilor de puțin trecute. Balcicul a înviorat mitul lui Dionisos, a îmbogățit grânari, dar ținuse ascunsă, până de curând, comoara de artă pe care lumina și albastrul mării i-o dăruise. Interpretarea în verb și culoare a orașelului cu atât de precise conturări orientale, este coronamentul existenței lui fizice și momentul transcendenței în spirit, este treapta superioară peste care nu se va putea trece în nicio ierarhie a trăirii sale viitoare. Această izbândă este românească. Prețuește cât o minune.

Să dau aci o listă a pictorilor care se caută pe ei căutând tainele luminii dela Balcic? Sunt toți pictorii noștri; care n'au venit, vor veni: Balcicul este o Academie fără a cărei absolvire nu se poate vorbi de per-

fecțiune. Balcicul este o Academie dificilă, dar răsplătitoare: dificilă pentru că pune probleme care țin de esența eternă și variată a artei luminei și culoarei, mereu schimbătoare; răsplătitoare pentru că, celor chemați, le dă satisfacția emoției pure, prin materializarea și, totuși, spiritualizarea unui moment. Balcicul, pentru pictură, este înțelesul dictonului: „Ars longa, vita brevis“.

Pentru poezie, sensibilitățile descriptive și cele evocatoare, își găsesc aci materialul expresiunii poetice. Prozatori mai puțini, poeți mai mulți. D-l Emanoil Bucuța, care din orice articol despre Dobrogea face un poem, stă în fruntea prozatorilor prin romanul „Maica Domnului dela Mare“ carte cu acțiune legată de Balcic. Fragmente se mai găsesc și în Mihail Negru, Anton Holban, iar mai recent în Cela Serghie, îndeajuns de pătrunse de înțelesul locurilor. În cartea sa „Dobrogea“, și Doamna Pia Alimănișteanu are câteva evocări despre orașul cu țigănuși, negustori isteți de broaște țestoase, sau despre turci sanctificați de popor, dormind în eternitate, sub arbori de care credincioșii agață petece de vestimente cu speranța în tămăduirea suferințelor.

Știința și poezia s'au amestecat, deasemenea, în cartea lui Gh. Vălsan, „Coasta de Argint“, prima poemă despre ținut, în graiul nostru. Reportajul cu evocări al D-lui O. Vorobchievici sau O. Mosescu, pot sta cu laudă în bibliografia ținutului, căreia, de curând, i se adagă „Țara de foc“, reportajul lui Geo Bogza. Pentru râvna învățătorului Stroescu din „Pe căile străbunilor“ se cade deasemenea un cuvânt de prețuire, deși în afară de râvnă și de o curioasă metodă în expunere, nu te reține nimic.

O dificultate: unde catalogăm cele două articole, mărturii ale unei sensibilități într'adevăr regale, „Stella Maris“ și „Casele mele de vis“ ambele scrise de Regina Maria? Proză prin înfățișare, poezie prin conținut.

Poezia ținutului este ilustrată de câțiva virtuoși și de mulți diletanți sau de poeți dintr'un lot secundar. Corifeii rămân Adrian Maniu, I. Gr. Periețeanu, N. Voiculescu, G. Murnu și, mai cu osebire, Ion Pillat.

Adrian Maniu, evocând Dobrogea în „Cartea țării“, alcătuește fișa ținutului din tot ceea ce i-a fost și-i este caracteristic. Perceperea poetică a spațiului dobrogean se face prin succesiuni în timp, cu aluzii istorice, cu evocări, cu sublinieri despre prezent. Desprindem din strofe câteva din cele care se potrivesc județului:

„Pământ de argint, la albastrul mării negre,
 „Cu mături în care dorm stăpânii săgeților de cremene,
 „Cu peșteri, unde au fost zidiți vii, regii învinși“.

„Peste temple au crescut și au căzut idoli și icoane.
 „A răsărit în târziu geamia, căptușită în flori de smalt
 „Prăbușind apoi turlele, din care mai plânge pustiul“.

„Răsar pe câmp colții unei armate împietrite,
 „Lângă smochinii sălbateci și plăpânzii migdali,
 „Iar în armane stingheresc cămile, din țara magilor“.

„Femeile sfioase au ochi de migdală și degete trandafirii
 „Obrazul lor e ascuns, neîngăduit privirii trecătoare,
 „Cum și tu îți tăinuiești fața, sub tărâmurii sterpe.

„Pe cărări pulberea e numai praful statuilor zdrobite“.

„Lângă puțul cu burduf, lângă nalba de jăratec,
 „Lângă împrejmuirea bolovanilor uscând baliga vetrei,
 „Ce sărman n'a găsit cel puțin o comoară“.

În sonetele din „Glasul apelor“, I. Gr. Periețeanu ne înfățișează două piese: „Balcicul“ și „Capul Caliacra“ în care stăruiesc culorile, ușoare chemări mitologice, măreție sălbatică, visare.

„Un calm profund domnește pe noian.
 „Undina, cu bălaele-i cosite,
 „în toiul formidabilei arșițe,
 „strecoară'n mal argint aerian“.

(Balcicul)

„Mă urmărești fantastic promontor,
 „Cameleon din basm, ce porți în spate.
 „drept creastă, vechi ruine de cetate.
 „Bagheta unui antic vrăjitor,

„Te-a împietrit aici, străjuitor.
 „Orbitele-ți enorme și căscate.
 „cu ochii scurși, de Iele cercetate,
 „sunt pentru noi satanicul prichior,

„sub care sburdă Thèthys, zâmbitoare.
 „Culorile-ți deapururi schimbătoare,
 „în apă, prin reflexe, răspândesc

„tonalități de pură 'nchipuire,
 „ce farmecă 'ntr'atât și 'ncremenesc,
 „că-mi pare peisagiul nălucire“.

(Capul Caliacra).

Un Balcic cu primăvară, cu lumina înmugurită și culoare, ca o etapă spre Balcicul verii, logat în imagini inedite — bucurii pe care laureatul premiului național le știe isvorî cu magie simplă — ne dă poetul V. Voiculescu, în douăsprezece versuri:

Au izbucnit la Balcic nerăbdători migdalii
Deși albastrul mării e încă tot sever
De după coasta prinsă în linii de vitralii
A izvorit o barză și curge albă'n cer.

*

Descarcă'n port înalta corabie-a luminii
Sîdefuri, șaluri, aur... aeriene-averi
Hamali, țâșniți din cheiuri de cum sosesc străinii,
Iau dealurile 'n spate seninele poveri.

*

Golașele cocoare se umplu de splendoare,
Uimit se uită golful din cearcăn de ochi mari
Cum strălucind verzi, roșii, pestrițe, albastre'n Soare
Pe râpi de vechi mătăsurî, îmbobocesc tătari“.

(Primăvara la Balcic)

Și iată acum o poezie tot cu lumină și soare — așa cum se cuvine coastei — clasică și prin factură și prin conținut, dar o poezie care pare dăltuită de un gigant copleșit de credințe în blocuri mari de piatră dură. Cum cresc mari credințele din tăcutul pământ!

Iată poezia semnată G. Murnu:

„De-argint și marmoră ți-e stăvilarul,
„Măreață poartă antică. Din spre larg
„Cum valurile 'n pragul tău se sparg
„Și cântă simfonie nehotarul
„Albastru! În chiot izbucnește orice catarg
„Desvijelit, salută 'n tine farul
„Și-altarul geniului bun ce 'nfrân'amarul.

„O, templu, trudă de lunatic demiurg,
„Cum roiuri peregrine din amurg
„De miază-noapte, însetate de sanctuarul
„Luminii, dornice spre tine curg!
„Din calde zodii, strămutată floare
„Cicladic revelată din vultoare
„Se'nchină ție, sacru taumaturg

„Izvor termal de soare, de 'ntremare
 „Și prenoire a forței care moare.
 „Cum malurile tale o să răsune
 „De-un imn de glorie, de rugăciune,
 „Nou heruvic, nou Carmen saeculare,
 „Orhestre care vin să te răsbune,
 „O, cult al mării și-al puterilor solare,
 „O, soare nou ce orbitor răsare,
 „O renăscuta-mi Patrie, o minune!“

(Coasta de Argint).

Dar poetul Balcicului, acela care a închinat orașului o bună parte din inspirația sa, acela care în ultima vreme, pare să rămână și mai strâns de oraș, este Ion Pillat.

Domnia sa pare desghiocat din coastă, pare că a trăit milenii pe aici într'atât se situează în miezul vieții sufletești a orașului. Balcicul e pentru Ion Pillat, un obiect și un suflet de care te apropii cu evlavie. Liniștile și luminile lui țin de taine cosmice coplesitoare.

Iată o poezie în care natura și oamenii se supun unui procedeu de sublimare mistică, din care se revarsă un profund sentiment religios; locurile, gesturile și oamenii cobor din Cartea sfântă și se întorc în ea până la identificare:

„Pe piatra asta veche la care vii, cadână,
 „Cu vasul de aramă în seară la cișmea,
 „Ședeă Samarineanca tăcută la fântână
 „Așa cum stă de veacuri în Evanghelia mea

„Din luntrea asta veche culcată peste plajă,
 „De care-ai prins la soare, pescare, un năvod,
 „Apostolii odată svârliră a lor mreajă
 „Pe apele sfințite în vremea lui Irod“.

(Balcic biblic)

În felul acesta, în strofele următoare, smochinul „bătrân ca amintirea“ sub care stă de pază vierul cu cap de sfânt, este smochinul sub care „grăia Galileanul“; asinul, care cară harbujii și poama grădinarului, este acela pe care Mântuitorul venea încet, călare, „pe drumuri înverzite cu foi de palmier“.

Dacă în „Balcic biblic“ măreția simplă se împrumută din Cartea Sfântă, în „Tărm pierdut“ — din volumul cu acelaș nume — poetul ne întoarce în plină mitologie. S'a oprit firea 'n loc, momentul antic s'a

fixat eleatic și nu cunoaște devenire. Țărmlul s'a pierdut de mersul timpului și a rămas, la Balcic, ca atunci, cu zeii și cu miturile sale.

„Mai suflă'n scoici prelung tritonii mării,
 „Sirena își mai stoarce păr de alge,
 „Zei goi și mai frumoși ca muritorii
 „Adastă încă pe un țărml cu soare
 „Dionysos tot mai culege vița, tainic
 „Mai duce Pan o trestie la gură“.

„Și zeii cumiști păzesc la stăvilare
 „Ca vremea potolită să rămână,
 „Cu val curat purtând pământ și ceruri“;

(Țărml pierdut)

În evoluția sa spre clasicism aici își găsește poetul împlinirea. Aici sunt uneltele! Se identifică panteist peisagiului care-i determină personalitatea:

„Acum privesc la marea ce rodește
 „În umbră și lumină, doar cu spume,
 „La pescăruși, la pânza ce albește
 „Pe țărmlul vrajii regăsit în lume“.

(Împlinire)

Copilăria: toamnele argesene și lanurile moldovenești; maturitatea: țărmlul vrajii regăsit. Regăsit pentru împlinire.

Alteori trecutul bucolic își aruncă umbrele, trezind ecouri adormite și dând culoare prezentului „veghind cu basme moarte vremuri vii“. Poezia continuă:

„Balcic, păstorule din alte zile
 „Cobori pe țărmlul biblic pân' la noi“,

pentru că Balcicul este o nouă religie poetică:

„Cetate mai bătrână decât morții,
 „Loc sfânt, ca tinerețea de senin,
 „Migdalii să 'nfflorescă pragul porții
 „Când în lumina ta mă 'nchin“.

(Balcic)

În „Balcic lunar“ mistica naște din șipotul fântânii care-ți vorbește de tainele pământului. Pășești în natura pe care o ascuți, ca într'un templu ridicat pentru divinitatea Eternității: te simți și tu fărămă din eternitate, „pe piatra vremii“ lângă fântâna care șopotea încet, lângă simbolul curgerii timpului și totuși al rămânerii permanente.

Intr'atât caută poetul tainele lucrurilor, încât nu-și refuză truda nici când prilejul pare anti-poetic. „Cină cu pești“ într'un Balcic feeric:

„Pe mare luna întinde iară
„Năvod de-argint cu fire lungi“

Pe talgere „Lufar, guvidii și barbun“. Peste ei lumina sfântă odihnește, răpindu-i lumii noastre „de taina mării tot mai grei“.

„Seară pe țârm“ nu-i altceva decât ecoul liniștitor al firii în înnoptare când, cu umbrele tot mai grele ale serii, neliniștile se topesc, până când

„...trec în văluri de cadâne
„Prin pacea înnoptării, amintiri“.

„Dionysopolis“ bogat de atitudine horatiană, confuzie poetică de platuri și timpuri:

„Și sub smochinul ce aruncă umbră
„Fugară pe vecia unui val
Las ceasul cel mai sfânt să mă pătrundă,
„Inalt, zâmbind uitării, un pocal —
„Pe când Dionysos mă pândește'n umbră“.

Și cu cât stărui mai mult asupra lecturii, simți cum se detașează o credință: împăcarea vieții prin moarte. Cu „Sarcofag tracic“ ne întoarcem înapoi cu ani la Elegia XII din *Limpezimi* când dorea, ca, din trupul mort, topindu-și „netrebnicul său rost“, să crească un stejar rodind din ghinda strânsă 'n mână. Acum, prin piatra despicată a unui sarcofag a înflorit, din moarte, un măceș:

„Și crește floarea primăverii — toată
„Impărăția morții biruind“.

În poezia lui I. Pillat, despre Balcic, simțim eternitatea pentru că timpul este anihilat, iar ciclul vieții se reîncepe prin moarte. Ce omagiu mai prețuit putea aduce locurilor?!

Am continua să-i căutăm credința aceasta a nemuririi și în alte poezii din grupa Balcicului, dar atunci schimbăm substanța croniceii de față, și așa inegală.

Nu ne putem opri însă de a adauga câteva cuvinte despre două poezii dintre cele mai de curând. Este vorba de „Cimitir tătăresc“ și „Piatră“.

Prima ne-a reținut prin caracterul pictural al ei. Faptele sunt reduse la ultima expresie epică, iar lirismul e atât de discret încât impune participarea lectorului: ești în fața unei naturi pe care poetul a meșterit-o până a înlăturat inutilul și apoi ți-a zis: iat-o, culege-ți emoțiile. Pleci apoi cu emoții și cu nostalgii.

Cea de a doua „Piatră“ arată cum, în cele mari, ca și în cele mici, prezente sunt tainele locului.

* * *

Ar mai fi desigur de spus multe cu privire și la alți poeți, dar renunțăm de data aceasta. Cronica noastră s'a lungit și, cu toate acestea, cât de palidă rămâne față de ceea ce este realitatea. Și fără a încerca să ne tragem spuza pe turta noastră de cronicari, îndrăsnim să afirmăm încă niciodată, despre județul Coastei de Argint, nu se va putea scrie o cronică fără lipsuri. Luminile și colorile coastei cată să fie prinse de pictori și poeți și totdeauna pictorul sau poetul își spune: nu e așa, a mai rămas ceva. Cu fiecare tablou realizat, cu fiecare poezie izbutită s'a făcut un pas, s'a ridicat o treaptă. Dar câte mai sunt! Coasta de Argint e lumină. Razele luminei sunt paralele. Cine caută să le epuizeze substanța, sau, măcar, să le prindă incidențele, nu izbutește: razele luminii se întâlnesc în infinit.

de ION LOLU

MIHAI D. RALEA

Un observator ascuțit, un muncitor intelectual, un iubitor al muncii, — s'a făcut de mult cunoscut în lumea sociologilor și scriitorilor. Ca sociolog a rămas totdeauna dublat de omul de spirit, observatorul fenomenelor sociale e înzestrat bogat cu darul de a sintetiza observațiile sale în construcții nu numai viabile dar pline de vioiciune. Pătrundere și expresie, iată darurile se impresionează în prima linie pe cel ce vine în contact cu scriitorul. Sunt dealtfel daruri ce pot face fericit și pe omul politic.

Sociologul a lămurit pentru el, și pentru acel care știe cât de nelămurit, de nedeterminant, difuz, era în știință, domeniul Sociologiei, în multe studii, din care cităm numai «Introducerea în Sociologie» scris acum vre-o 15 ani, cu constatări și concluzii valabile și azi, pentru că nimic nu a schimbat concepția că domeniul acestei științe în formație e sufletesc și că legile în acest domeniu diferă de cele din științele exacte, ele nu sunt decât explicative și valabile pentru trecut.

Dar teoreticianul fenomenului social în general, a căutat să pătrundă și fenomenul românesc și să determine caracteristicile națiunii noastre. Nu am văzut desmințite nici de vre-un cugetător, nici de vr'o împrejurare constatările și concluziile sale, cu toate că vor fi vre-o 10 ani de atunci. Ea, cred chiar, că evenimentele trăite de atunci încoace de națiunea noastră și modul cum națiunea a acționat și reacționat în acestea, ar procura autorului «Fenomenului Românesc» argumente multiple pentru a ilustra ceea ce a format atunci drept caracteristice: adaptare spontană, tranzacția frecventă, toleranța, bunătatea, cuviința, inteligență lucidă, religiozitate slabă, simț de observație, rezistență... Studiul sfârșește cu oarecari reflexii asupra adaptabilității în general, că ea ar cuprinde virtual și posibilitățile de progres și cele de regres, dar în ce privește națiunea noastră sociologul punctează precis: «Totul va depinde de directiva culturală, socială și morală, care va fi imprimată poporului nostru de conducătorii săi. La răspântie se cere mai multă înțelepciune decât oriunde».

Care răspântie? — Mai încoace în 1934... Ați citit «Valori»? Recitiți-le! Sunt observații, cugetări, adevărate poeme... sociologice, în care sociologul și omul de spirit strălucesc prin fineță și expresie. Iată care răspântie: «Triumful vieții colective l-a desăvârșit războiul... Individul, entitate supremă până atunci, a murit și el în tranșee». Iar în alt loc: «Ceea ce decade vertiginos sub ochii noștri e vechiul ideal individualist... Noua civilizație va fi o civilizație de masă, o civilizație colectivă... Domnul autonom, elegant, critic, solitar, a murit. Copii săi, mulți și medioeri, au constituit un sindicat și au lăsat să vorbească în locul lor o delegație».

Acum omul politic, conducătorul, lucrează în consecință. Se putea lăsa soarta unei națiuni, a culturii și civilizației ei, în scama chiar a delegației celor «mulți și mediocri» a masei neorganizată, neînsuflită de anume ideal? Ministrul Muncii E. S. d-l Mihai D. Ralea, organizează masa, o grupează și o pregătește profesional, îi înlesnește unirea și solidaritatea, încadrează grupurile ca așezăminte în marele așezământ al Statului românesc, dă masei un nou suflet, un ideal.

În tendința sa statornică de organizare, de închegare de energii Excelența Sa a ajuns chiar la acel gen de profesioniști ai măestriei artistice și literare... Legea pentru înființarea și organizarea Casei Scriitorilor din 6 Mai 1939, cu modificări din 24 Noembrie 1939 institue, pe lângă Casa Centrală a Asigurărilor Sociale, Casa Scriitorilor cu scop: «a fixa și plăti scriitorilor, sau urmașilor lor, pensii de invaliditate, de bătrânețe, ajutoare în caz de înmormântare și în caz de boală» celor care timp de cel puțin 10 ani au desfășurat o activitate notorie și continuă, prin care să fi contribuit la îmbogățirea patrimoniului sufletesc al neamului. Iar după importanța operii, după starea lui materială, după contribuția sa la alimentarea fondului Casei, a creiat 5 clase de pensionari, începând de la 8000 lei și sfârșind cu 25.000 lei lunar.

Scriitorul Ralea în «Valori» constata că soarta intelectualului era legată altă dată de un nume, de o persoană. Criza individualizmului, colectivizarea vieții, face din toată familia scriitorilor o turmă, o masă anonimă. Scriitorul nu-și mai poate face lucrul său, — în condițiile în care a fost pus este lipsit de stima socială pentru profesia literară, de buna stare materială și de autoritatea față de public.

Și am avut ocazia să ascult pe mulți din acel... genus iritabile. Deși, cum îi știam, porniți a cărți, n'am auzit pe unul, care să nu laude așezământul Casei Scriitorilor. Mulți mi-au afirmat chiar că suntem unica țară din lume, care se îngrijește de bunul tratament al artiștilor și scriitorilor.

Ca sociolog d-l Ralea, ocupându-se de rolul calității individului în determinismul social notează rolul însemnat al aceluia care prin calitățile sale oferă mediului valori nouă, îndrumări și perspective nebănuite. Ei bine, în mediul nostru d-sa e unul dintre aceștia.

D. STOICESCU

E. S. D-L G-RAL ADJ. TR. GRIGORESCU, REZIDENTUL REGAL AL ȚINUTULUI MĂRII

Urmas al gloriosului Leu de la Mărășești, faptul ar fi constituit o povară pentru un simplu muritor, — dar, nu! G-ralul Adj. Tr. Grigorescu este nu un simplu muritor, ci un înzestrat din fire cu multe daruri, din care cel mai însemnat este al pornirii reci și metodice de pătrundere a spațiului, materialului și personalului de operație ce i se încredințează, pentru a le folosi toate forțele la timp potrivit.

Așa a fost în serviciul Armatei și tot așa este în ministeriatul civil ca Rezident Regal al Ținutului Mării.

Se spune un matematician dublat de un om de acțiune.

Se poate, sunt firi care reduc totul la probleme, din ale cărora deslegare face operă capitală. Avem în trecut, în cultura noastră, un exemplu strălucit: Haret, pentru care totul se încheaga în probleme, chiar datele și rezultatele uneori difuze ale acțiunilor și reacțiunilor dintr'un grup social, concepție pe care a împărtășit-o lumii culte în acea singuratică «Mecanica Socială».

Dar și un Ținut își are nevoi de satisfăcut, interese de condus, activități de îndrumat, bunuri de administrat și datele lor constituiesc probleme de deslegat sau realizat, pentru ca marele fluviu al vieții sociale să-și urmeze cursul fără inundații sau pagube și risipă, fără stagnare miasmatică. Și un Rezident Regal e un ministru pe teren, în totul un dirigiuitor în materie de probleme politice, sociale, profesionale.

Isoarele de energie, sau de randament cum se zice, ale unui Ținut nu trebuie studiate din anume puncte de vedere, deci cu metodă? nu trebuie îndrumate spre obștească folos, iar în aceasta controlul activităților și rezultatelor pe etapă, nu trebuie să fie vecinic viu și dibaci?

Predecesorul în Rezidență lucra la împlinirea unui program, — E. S. D-I G-ral, ca succesor, și l-a însușit și a tins cu pornirea-i firească să-l continue. Iată-l cercetând și verificând, iată-l mergând în toate împrejurările la fața locului, după decizia Leului dela Mărășești: «Generalul trebuie să știe unde luptă, sau va lupta, fiecare soldat!» Orașe și sate, așezăminte, fabrici, uzine, gospodării, drumuri și poduri, a văzut totul cu ochiul celui care privește lucrul ca element al întregului, de folos general. Șatele și gospodăriile țărănești, mai cu seamă, i s'au înfățișat ca cele cu nevoie de deosebită atenție în acest timp când se cere, pe de-o parte un suflet colectiv susținut, pe de alta încordare validă pentru intensificarea producției agricole. De altfel, principiile noului regim impun a se privi satele ca niște calabrate ale orașelor, ca niște pepiniere ale acestora, iar nu ca opuse lor.

În aceste câteva luni dela instalarea sa, a examinat și catagrafiat forțele și le-a dat încredere în menirea lor, pornindu-le la activitate. Timpul i-a impus măsurile: ca nici o palmă de pământ a concentrațiilor să nu rămână nemuncit și nici o palmă din pământul cultivabil al Ținutului să nu rămână neîntrebuințat; ca unite teate bunăvoințele să fie puse la contribuție, iar elementele administrației să ajute bunăvoința obștească întâlnită; ca familiile sărace ale concentrațiilor să fie ajutate cu mai mult de cât strictul necesar, iar cei aflați pe zonele impuse de datoria militară să fie înzestrați cu cele trebuincioase, atât pentru activitate cât și pentru momentele de voie-bună.

Orice acțiune cere mai cu seamă tact, în anume sens. Pentru a lămurii, citez dintr'un «Mic Tratat» (Linguistică Generală, Procopovici, Cernăuți) câteva rânduri care ne înfățișează o imagine potrivită mediului nostru: «Vechile trireme cutreierau altădată marea în cântecele marinarilor, cântece care făceau ca brațele văslășilor să execute în tact și de-odată aceleași mișcări. Melodia însă, care acompaniază o muncă colectivă, n'o face mai sistematică și ordonată prin tonalitatea ei, ci prin tactul ei. Tact înseamnă însă alternația regulată a unor măsuri cantitative. El împreunează tonurile în unități de aceeași durată. Iată deci că munca ordonată, că constituirea societății în vederea realizării unor opere comune, simplificând tactul, poate face inutilă melodia. Ajung lovituri de ciocan!

Ce-ar fi în administrație, în executiv, tactul? Răspunsul cade dela sine: Plan, ordin, control, crutare de forțe! Să vezi lucrul crescând!

Dirigiuitorul se poate bucura că a fost înțeles: în cuprinsul Ținutului său, cetățenimea și administrația și-au urmat activitatea în ritmul impus de tactul său.

Pentru viitor, alte măsuri: simțul gospodarului cere nivelarea vetrei satelor și sistematizarea așezării locuințelor, deci fiecare sat să aibă un plan, ca să i se poată conserva aspectul de pitoresc și curățenie ce l-ar realiza. Apoi, cum avem un lanț de stații balneare, toate cu același interes, dirigiuitorul preconizează asocierea lor pentru a fi ajutate în interesul comun. Și cum Ținutul e sărac în apă și drumuri,

diriguitorul a studiat și aceste vechi nevoi ale localităților și mai cu seamă ale câmpurilor ce produc de sute de ani, dar nu se văd învrednicite de recunoștința omului, ca să le dăruiască fântâni cu apă bună ici-colo și drumuri pe care călătorii și trăgătoarele să nu-și blesteme zilele...

Dar câte încă! Cu toate E. S. D-l G-ral Adj. Tr. Grigorescu se înscrie în Cronica Ținutului ca binefăcătorul, pe care vechiul geniu al Pontului, acea Tihe Agathe l-a dăruit zilelor noastre.

PONTICUS

HORIA GRIGORESCU

Dobrogea, date fiind resursele sale mărginite, nu putea înflori fără contribuția de poporație și pecuniare a României, e deci opera acesteia. E adevărat, indirect și chiar direct, contribuția aceasta s'a întors prin avantaje providențiale.

Dar contribuția aceasta este ceva vital pentru Dobrogea, e ca apa la pământurile aride, — o dovadă este... Dar nu ați observat că buna dispoziție la Constanța domnește numai atunci când vara ca are musafiri cari lasă ceva, sau când are vreun orimar care obține cât mai mult dela centru? Și ce se observă la Constanța, bineînțeles sunt și excepții, se vede și'n alte părți, — doar Constanța e însăși sensibilitatea Dobrogii!

D-l Horia Grigorescu a fost unul, dintre aceia, care a obținut cel mai mult pentru Constanța în anii primariatului său. Cum și ce fel, e meritul său. Dar un mai mare merit îi revine la întrebuintarea resurselor și la ce a realizat cu ele.

Constanța e clădită pe-un teren alunecos spre Mare. Partea răsăriteană, care putea fi cea mai pitorească, aluneca pe stratul argilos din adânc, se prăbușea zilnic în Mare. Mamaia, care atrăgea vara musafiri, înălța doar cocioabe de primitivi săraci în fața așezării estivale regale. Străzile Constanței ajungeau primăvara mlaytini de miasme. Și toate astea când poporația orașului se tripla ca număr!

D-l Horia Grigorescu a obținut contribuții și avantaje pecuniare și le-a investit ca un bun edil. Vor fi strălucit antecesorii prin calități personale, dar el a făcut să strălucească Constanța ca un mare oraș al țării, și aceasta este mai demn de amintit, ca o operă ce arată pe omul care privește cu drag împrejurul său și se silește să transforme, să netezească asprimca locului, să atragă binecuvântarea unei vieți civilizate mai înalte.

Se tot spune că Românii călătoresc mult prin țări străine. N'or fi luat scama în calea lor că totul e reală organizație, muncă și cheltuială? Mă întreb așa, pentru că foarte des aud stereotipul: «Să se facă ceva cât de repede, că rid străinii!» Adică, să astupăm, să cârpim repede cutare aspect neplăcut: improvizație, mușama, poleială!

Dar Constanța nu strălucește azi prin improvizație, ci prin ceea ce s'a îndreptat și construit temeinic, cu gust și cu folos, prin buna rânduială a unui edil conștiincios, care a știut să erarhizeze nevoile unei mari aglomerații de lume și să le împace: străzi, canalizare, pompierie, uzine, clădiri balneare, școlare, plantații, consolidarea țărmlui biserică...

Cei cu stereotipul îndemn la improvizație, să ia pildă dela concetățeanul nostru. Vor învăța cel puțin:

Că frumosul și curatul nu se fac pentru plăcerea străinilor, ci ca o sfântă împlinire a unei datorii cetățenești edilitare.

Că toate colțurile unui oraș sunt demne de atenția unui edil și peste toate trebuie să coboare o rază de ochiu afectos și de grijă părintească — cele mai mărunte elemente își au importanța lor în constituția întregului și contribuie la valoarea lui.

Că atunci când este să-ți îplinești datoria nu trebuie să fii avar nici cu mijloacele obștești, nici mai cu seamă cu truda sufletului tău, — fără sacrificii nu se clădește nimic frumos și durabil.

Că ceiace se vede și se admiră în străinătate, de oameni cu serioasă strădanie și cheltuială e făcut și pe orice colț de pământ se pot face lucruri minunate, numai om să fii...

D-l Horia Grigorescu a dat dovadă că este un om — cu din sufletul său a însuflețit un mare oraș ce pirotea, iar aceasta e o operă considerabilă. Aceasta nu trebuie să se uite chiar în timpul când suntem solicitați a uita unele lucruri. Se poate uita ceea ce se... iartă, dar nu ceea ce admirăm.

PONTICUS

PE MARGINEA LEGIUIRILOR ȘCOLARE ALE D-LUI MINISTRU

PETRE ANDREI

De data aceasta, trebuie să recunoaștem că ultimile legiuiri școlare apar într'un cadru unitar și că la baza tuturor concepțiilor stăruie acelaș spirit îndrumător care, realizând aceste reforme, a ținut seama atât de evoluția anterioară a vechilor reforme școlare, cât și de cerințele spiritului pedagogic modern.

Legiuirile de până acum apăreau de cele mai multe ori ca fragmente lipsite de coeziune, fără legături firești între diferitele grade de învățământ. Poate că această lipsă de unitate se datora și împrejurării că, niciodată un ministru n'a putut să realizeze o reformă care să atingă toate secțiunile, să elimine elementele de diviziune și ostilitate și să consacre, în felul acesta, un adevăr pedagogic care a fost până acuma neglijat.

Vechea mentalitate politică, ambițiile de partid, discuțiile ce vizau mai mult discreditarea omului și nu înțelegerea spiritului care călăuzia pe legiuitor, creiau întâzieri mari sau, prin diferite adăugiri, transformau în așa măsură proiectul prezentat, încât însuși autorul nu-l mai recunoștea, la sfârșitul discuțiilor.

Organizarea actuală a învățământului secundar vine relativ la scurtă vreme după o succesiune de reforme, ale căror rezultate parțiale, discutate la timpul lor, au putut să creeze o imagine destul de concretă asupra perspectivelor pe care aceste legiuiri le deschideau învățământului nostru.

Spiritul nou evoluiază într'o măsură ce nu mai permite asimilarea sterilă a unui trecut care, deși aproape în timp, este așa de departe de noi în spațiu. Pentru a corespunde necesităților sociale, economice și spirituale, trebuie să fim în unison cu ritmul vremurilor noi.

Trecerea la studiul noilor reforme s'a impus în urma rezultatelor din ce în ce mai slabe ce se obțineau și a unor noi considerații, de care trebuie să se țină seama și care au dus, în mod imperios, la modificarea structurii liceului teoretic existent.

Ținem să amintim că în anul 1932, când s'a procedat la modificarea legii învățământului secundar în Franța, se constata că, în doi ani numai, numărul elevilor a crescut dela 174.097 câți erau în 1924, la 207.335 în 1931; deci în doi ani învățământul câștiga 33.000 elevi când, știut este că până atunci creșterea anuală era în mijlociu de 2000 elevi. Cine ar fi crezut atunci că numărul mare al elevilor, care în mod logic trebuia să aducă la o sporire a prestigiului învățământului secundar, va

fi interpretat ca un simptom de decadență, ce trebuia să ducă la reforma acestui învățământ.

S'a observat în ultimul timp și în liceul nostru, aceeași creștere neobișnuită a numărului elevilor, aceleași intervenții tot mai stăruitoare din partea părinților de a crea școli noi, sau clase extrabugetare pe lângă școlile existente.

În Franța ca și la noi, școlile secundare exercită încă asupra marelui public o putere de atracție, un miraj către care aleargă tineretul nostru dornic de învățatură. Și iată că și la noi am avut prilejul să constatăm că acest aflux neobișnuit către liceu a făcut să scadă calitatea în favoarea cantității. Care să fie cauzele ce au dus la slăbirea prestigiului acestei instituții și au impus nevoia actualelor reforme?

Desigur că la noi nu se putea vorbi de rivalități între disciplinele reprezentând învățământul clasic și cel modern și care să fi dus la păgubitoare animozități între membrii corpului didactic. De asemenea nu poate fi vorba de lipsa unor materii, care să fi împiedicat formarea spiritelor printr'o disproporționată organizare a diferitelor discipline, în cadrul programei analitice.

Totuși în liceul nostru se simțea nevoia unei reforme și, prin expunerea de motive, d-l ministru Petre Andrei formulează lapidar cauzele cari au dus la întocmirea noii legiuri. «Ideea aceasta, spune d-sa, s'a impus în mod firesc în urma unor constatări peste care nu se poate trece cu vederea și care nu trebuiesc neglijate. În 14 ani de când s'a înființat bacalaureatul, am avut, după datele statistice ale Ministerului, 159.865 de prezentări la acest examen.

Cu toată severitatea, uncori cu aparență de excesivitate, care a format obiectul discuțiilor și plângerilor de tot felul, în epoca examenelor de bacalaureat, privind rezultatele în ansamblul lor, constatăm că au fost respinși numai 7.100, adică 5% din cei prezenți.

În acelaș timp, desigur, nu putem afirma că în școlile superioare, calitatea studenților s'a ameliorat. Ce se deduce atunci din aceste constatări? Despre o selecție reală, făcută prin acest examen nu se poate vorbi, întru cât la universități și în școlile superioare nu am avut studenți cu o pregătire mai temeinică și mai serioasă ca înainte de înființarea examenului de bacalaureat».

A dus deci la ideea acelei reforme, constatarea unei insuficiente pregătiri a elevilor, selecția prea slabă care îngăduie elementelor neapte să pătrundă în universitate. Este aici constatarea unui sistem defectuos de promovare a elevilor dintr'o clasă într'alta și de apreciere a candidaților la bacalaureat.

Prin noua legiuire se lărgeste orizontul liceului și la o transformare a fondului, corespunde și o transformare ale metodelor de apreciere. Totul este în așa fel orânduit ca, pe viitor, selecția să se facă după criterii bine gândite și bine determinate.

Prin introducerea «tezei de maiu», care se va da din materia întregă a obiectului respectiv, nota sa având un coeficient mai mare ca a lucrărilor obișnuite, se asigură tuturor elevilor posibilitatea de a-și pune în valoare cunoștințele căpătate. În special, această măsură are bune repercursiuni asupra firilor emotive, care nu puteau răspunde la oral, dar vor putea de acum înainte să se concentreze în liniște și să dea la lucrările scrise, răspunsurile corespunzătoare capitalului de cunoștințe pe care și l-au însușit.

Desigur că una dintre cele mai însemnate inovații este înființarea clasei de

bacalaureat care, prin felul cum este organizată, va fi în acelaș timp o clasă de specializare și de selecționare a elevilor reușiți la ciclul de 7 clase.

Profesorul nu are la dispoziția sa numai câteva minute pentru a cuprinde orizontul și aptitudinile intelectuale ale elevilor candidați la disciplinele universitare; prin cele două examene, din Ianuarie și Iunie, prin felul cum vor fi alcătuite cursurile, prin restricțiunile categorice care nu îngăduie unui candidat să se prezinte mai mult de trei ori, se înlătură hazardul din examenul de bacalaureat, făcându-se posibilă o reală selecție a celor mai bune elemente.

Nu mai puțin fericită găsim ideea înființării liceelor model, instituții unde elevii vor fi recrutați dintre premianții celorlalte școli din ținut, în urma unui concurs ce va fi organizat în fiecare an de minister.

Pe lângă principiile de metodă, care va face ca elementele slabe să nu mai împiedice progresul activ al elevilor dotați, prin aplicarea acestei reforme se întrevide realizarea unui gând scump tuturor acelor care au luptat pentru ridicarea spirituală a satelor. Prin înzestrarea liceelor model cu internate, se va asigura pe viitor recrutarea elevilor excepționali, care vor fi relevați în mediul rural de autoritățile școlare.

Ne așteptăm ca această reformă, chemată să reabiliteze prestigiul liceului teoretic, să creieze nemulțumiri printre părinții cari, consecvenți unei vechi tradiții, mai visează și astăzi să-și pregătească odraslele pentru cariere plătite din bugetul Statului.

În această privință, credem că este potrivit să amintim cuvintele pe care L. Berenger le spunea, când constata aceeași înclinare spre funcționarism a cetățeanului francez: «Este greu să suprimi dragostea excesivă pe care Francezii o au pentru funcționarism. Ne lipsesc industriași, agricultori și coloni, însă posturile administrative sunt disputate cu furie. În fiecare an numărul funcționarilor crește și cel al aspiranților la funcționarism se înmulțește. Cum să distrugi în sufletul mamelor și în imaginația fiilor prestigiul absurd al funcționarismului?».

Și mai departe Berenger propunea o campanie de convingere a opiniei publice prin cărți, teatru, ziare, pentru a omori cu lovituri repetate de logică și ironie, prejudicata profesiunilor liberale în spiritul francez.

D-l ministru Petre Andrei a găsit alt mijloc pentru a câștiga încrederea opiniei publice și pentru a îndrepta tineretul de astăzi către profesiunile practice.

Prin armonizarea tuturor legiurilor existente, prin adaptarea la noile condiții sociale ale învățământului profesional, prin pregătirea unei ambiante favorabile elevilor ce, eșind din școală, n'au mijloace să îmbrățișeze cariera pentru care au fost pregătiți, învățământul va căpăta o fericită și durabilă stabilizare.

C. MIRCESCU

«**VIATA LUI CARAGIALE**», scrisă de dl. Șerban Cioculescu, a apărut în editura pentru Literatură și Artă «Regele Carol II». această cascadă miraculoasă din care, răscumpărându-se decenii de insensibilitate, cartea românească izbucnește multă, felurită, îngrijită, nouă și veche, spre mulțumirea cercului tot mai mare al iubitorilor de scris românesc. Cu toate gravele preocupări ale ceasului și, poate, în ciuda lor, ritmul aparițiilor se păstrează viu în pragul anului 1940. Mâna conducerii a arătat o siguranță de sinc, care nu poate isvorî decât numai dintr'o justă conștiință a nevoilor noastre culturale. Lăsând să trăiască,, ba chiar și să prospere, edituri de un merit cu totul redus sub raportul unei misiuni culturale, la marel său rol Fundația adaogă încă și puțința de a face numele de scriitor românului căruia Dumnezeu i a hărăzit trebuincioasa picătură de talent. Perspectivele ne lipsesc spre a prețui măreția acestei uriașe înfăptuiri românești ; dacă noi, cei de azi, nu putem aduce mai mult decât admirația noastră uimită pentru această instituție unică pe o jumătate a continentului european, cu câtă recunoștință încă, vor trebui să cugete despre ea, cei ce peste douăzeci de ani vor găsi, în operele editate, o vastă bibliotecă românească gata făcută, care a lipsit atât de mult adolescenții noastre ! Judecând vremea de față cum se va cuveni, ei vor trebui să spună că, după întregirea hotarelor, Fundația care poartă atât de îndreptățit numele M. Sale, e tot ce s'a putut înfăptui mai nepieritor în cuprinsul lor. *)

O dispută care făgăduiește să mai dăinuiască, desparte la noi pe cercetătorii vieții marilor personaje ale istoriei și literaturii. Vulgul și acci cari țin să-l împace, nu fără câștig dealfel, merg spre viața zisă romanțată, modă și mediocritate străină; scriitorii demni de acest nume, stăpâni pe o cultură deplină din care bunul gust nu lipsește niciodată, și capabili de o disciplină, vor scrie numai o biografie în înțelesul vechiu care e mai bun decât oricare altul. Dispută vană însă ca toate disputele și trecătoare ca toate lucrurile vane. Biografie adevărată și «viață romanțată» nu se deosebesc numai. Nu se deosebesc numai prin neadevăr ca rezultat al lipsei de control sau al lipsei de talent în contribuția personală, ades mai proastă ca banali-

*) În compartimentul «Scriitorii Străini» lipsesc cu totul scriitorii bulgari, sârbi, greci și turci. Misiunea de a-i face cunoscuți într'o țară în care aceste literaturi sunt aproape necunoscute nu ar putea reveni editorilor pentru care traducerea e o oarecare marfă aducătoare de prosperitate comercială. Misiunea aceasta nu ar reveni decât Fundațiilor Regale. Occidentul e în toate librăriile, vecinii noștri nu sunt nicăeri, La măgulirea de a fi noi cunoscuți în aceste țări nu răspundem nici măcar cu curiozitatea noastră.

tateea din viață. Ci ele se și aseamănă în două privințe: biografie și romanță sunt mijloace spre scop care rămâne tot interesul pentru operă. Și o a doua privință: azi, când pe nimeni nu-l mai poate susține biografia ca odinioară pe vreun personaj legendar un capitol din Plutarh, biografia, de orice calitate, nu e decât prilejul unei mari tristeți pentru cititorul martor al unei existențe de șizeci de ani grămădită în 300 de pagini bune, când sunt, pentru două zile de lectură. Când o mare existență nu e decât atât, numai atât, zâmbetul pentru străduința autorului când ne previne că opera e făcută pe date certe și pe repudiul legendei, e același rămas dela lectura contrafacerii romanțate. Opera scriitorului, pe când trăia, era o carte, două, sau zece; pe când le privea pe masa lui de lucru, măgulit de destinul care le adusese la viața tiparului, el era un om iar cartea un obiect. Dar prin isprava biografului scriitorul a devenit al unsprezecelea volum al operii sale, câteodată chiar unul mai mărunț ca celelalte. Iar acest al unsprezecelea volum nu s'a scris decât pentru curiozitatea mea omenească și prea omenească, adică nu totdeauna curată și sănătoasă; și încă pentru ceva: pentru cariera literară a biografului. Stimând pe biograf nu aș putea-o face mai mult decât respectându-l în felul meu, să nu reflectez niciodată la biografia biografului, o operă care are tot nenorocul de a fi întrevăzută și riscurile de a apărea într'o zi, cândva, alături de propria sa operă, spre a sluji sentimentul răzbunării despre care corsicanii zic că se mănâncă rece. Biografie și viață romanțată se privesc de sus, una pe alta: dar amândouă nu au dreptul la altceva decât la melancolia noastră.

Viața lui Caragiale a ispitit scrisul grav și iscusit al d-lui Șerban Cioculescu, și, pentru a scăpa de ispită, urmând cunoscutul îndemn al lui Wilde, scriitorul i-a cedat însă precipitat și sentimental. Precipitat, pentru că anii scurși dela moartea lui Caragiale nu sunt îndestulători pentru că toate tainele să se fi lăsat deslegate, amintirile spovedite și pasiunile împrăștiate. Dacă spre plăcerea cititorului, scriitorul lasă opera sa, spre nefericirea biografului el înconjoară opera cu rude, cu prieteni, cu cunoscuți și ades, pe fiecare din aceștia cu partea lor de obstacol în calea biografiei sau cu falsa lor contribuțiune, foarte rar niște auxiliari de preț. Posesorii unui pachetel de scrisori, de manuscrise ori chiar de simple cărți poștale ilustrate, neputând ieși din obscuritate cu propriile lor opere, se presimt în pragul celebrității din cauza comoarei riguros păzite pe al cărui preț nu-l văd numai în esența lui imaterială. Deccândată stau hotărît în calca biografului. Sentimental, pentru că «Viața lui Caragiale» se vede a fi fost o vie dorință a unui mare admirator, ajuns la ideea biografiei printr'un contact din cele mai profunde cu opera și printr'o mare dragoste pentru ea și creiatorul ei. Pentru a o realiza dl. Cioculescu a preferat un procedeu deosebit. D-sa s'a îndreptățit la biografia lui Caragiale printr'o refontă a unui material disponibil în forma unor fragmente de un caracter nu întotdeauna suficient biografic, alături de un alt material care apare acum întâia oară «Viața» este din această cauză convocarea acestor studii fragmentare ale vieții, realizate pentru că fășii mai mari de lumină au ajutat înfățișarea lor în articolele publicate în R. F. R. Astfel capitolul «Prietenii» (Eminescu) este revederea studiului «Caragiale și Eminescu» (R. F. R. Oct. 1938); «Director al Teatrului Național» e studiul din R. F. R. din Octombrie 1935. Alteori, cartea acum apărută renunță la un material anterior cum e în parte cazul capitolelor «Gazetarul» și «In politică» în raport cu constatările din «Caragiale și Politica» (R. F. R. Octombrie, 1936). Pe atunci, urmând pe Slavici și poate și pe Zarifopol, care nu identificase colaborarea lui Caragiale la «Timpul», d. Cioculescu consideră că marele scriitor a făcut numai o scurtă trecere de câteva luni la «Timpul». Dar în Opere (V) îndoelile în privința

valorii amintirii lui Slavici își fac loc, d. Cioculescu identifică nouă articole scrise de Caragiale în «Timpul» și se oprește la credința că popasul nu a fost de câteva luni, ci de trei ani. Dar în Viața acum apărută nu mai aflăm nimic despre aceste variațiuni și întrebarea firească, cum e posibilă o colaborare de trei ani când contribuția e numai de nouă articole, rămâne nedeslegată. D. Cioculescu a socotit că poate anula dificultatea ce rezultă din prezentarea astfel a vieții lui Caragiale, adică pe capitole voluntar fixate, o metodă care dă loc fatal la interferențe neplăcute, prezentând o cronologie, căreia d. Mircea Eliade ar fi fost dispus să-i zică, așa de impropriu însă, «curriculum vitae». Dificultatea însă nu s'a anulat și «Viața» acum apărută e foarte mult studiul unor raporturi ale lui Caragiale cu contemporanii, mai puțin biografia care urmărește existența pe măsura trăirii ei.

Dar la dificultățile semnalate, inerente grelei sarcini ce și-a luat generos, D-l Cioculescu și-a adăugat singur altele. D-sa crede despre Caragiale că și-a pus geniul în viață și în operă numai talentul. În cursul scrierii genialitatea aceasta nu este demonstrată, și ne-ar fi greu să primim de pildă că un capitol cum e acela al moștenirii Memuloaii ar lăsa prin genialitatea sa în umbră talentul pus în «Scrisoarea Pierdută». Dar zicând că este așa, și că ideea că viața lui Caragiale cuprinde geniul său, nu sunt numai cuvinte omagiale ale unui admirator, am ajunge să credem că existența lui Caragiale merita o biografie chiar dacă el nu era autorul teatrului și prozei pe care ni le-a lăsat, adică dacă n'ar fi scris nimic. Dacă o asemenea biografie ar prezenta interes, și desigur că l-ar prezenta, ce mijloace stau la dispoziția biografului pentru a reconstitui viața unui om care și-a pus geniul în ea? De unde pot veni datele certe care trebuiesc să susțină o separațiune severă între poveste și adevăr? În locul legendelor timpurilor noastre au născocit anecdotă. Legenda însă nu ar indispune pe erou ci numai pe biograf. Orice documente ne-ar veni despre existența lui Ulise lumea ar citi Odiseia, cedând documentele profesorilor. A urmări genialitatea vieții lui Caragiale când ani întregi din existența marelui scriitor sunt lipsiți de luminozitatea necesară biografului autentic încât dl. Cioculescu a trebuit s'o expună numai în forma capitolelor din cartea apărută, dar, în același timp, a repudia hotărît orice element anectodic, e tocmai a așeza o dificultate peste altele.

Și faptele însăși nu sunt totdeauna neînșelătoare. Astfel d. Cioculescu pune, bunăoară, mare preț pe constatarea D-sale despre locul nașterii lui Luca, tatăl marelui Caragiale. «Nimeni nu s'a gândit, zice autorul, să caute actul de deces al lui Luca, de unde s'ar fi văzut (sublinierea e a noastră) că tatăl lui Caragiale s'a născut la Constantinopol». Nimeni, nu s'a gândit, așa e. Dar nu s'a întrebat dl. Cioculescu, ce valoare va fi având constatarea locului nașterii dintr'un act care nu e cel de naștere, ci cel de deces? Căci un act de deces nu face absolut nicio credință nici despre vârsta persoanei decedate, nici despre naționalitatea sa, nici despre starea sa civilă nici de locul nașterii sale. La data morții lui Luca (1870) ca și astăzi, declarațiunile de deces sunt opera rudelor, ori a prietenilor, câteodată a vecinilor și după nici o prescripție a legii faptele streine de deces nu se cereau documentate spre a fi trecute în actul de deces. Un act de deces nu poate constata nimic mai mult decât decesul, ba încă jurisprudența știe foarte bine că nici decesul nu e întotdeauna exact circumstanțiat în actul încheiat de un mic funcționar al stării civile. Pentru a stabili nașterea lui Luca la Constantinopol trebuia mers la sursa informației introdusă în actul de deces și numai cercetarea ei poate da satisfacția constatării ei. Altelei lipsa unei date îndreptățește pe autor la concluziuni inacceptabile:

pentru că în registrul de firme dela Tribunalul Ilfov (de ce numai dela Ilfov?) dl. Cioculescu nu a găsit pe aceea a lui Caragiale, d-sa ajunge la concluzia că marele scriitor «nu s'a angajat cu capital». Deducțiune greșită, deoarece neînscrisura unei firme nu e nicio indicație despre punerea sau ne punerea unui capital într'o întreprindere, ci e numai o simplă contravențiune la legea firmelor. Și dacă nu s'a angajat cu capital, se va fi angajat cumva cu ce-? cu munca? E o întrebare.

Dar «Viața lui Caragiale» aduce admiratorilor marelui maestru al prozei române, un prilej foarte prețios pentru a cunoaște, într'o largă măsură, pe scriitorul iubit prin opera sa. D. Cioculescu rămâne, spre marele său merit un cercetător serios, un judecător neîntunecat de admirația sa pentru scriitor, un comentator drept și judicios al faptului biografic și cu cartea acum apărută cel dintâi lucrător al unei foarte grele munci. Citim adesea în cărțile și mai ales în revistele de azi, judecăți ușuratece asupra secolului trecut și oamenilor săi, — nimic mai lesne ca o judecată, — dar citind această carte a d-lui Cioculescu ne dăm seama cât de repede ne-am depărtat, ne-am rupt aproape, de vremuri și de oameni de care nu ne despart decât câteva decenii. Pentru o existență cu douăzeci de ani mai îndelungată ca a lui Eminescu, d. Cioculescu a ales un moment cu zece ani mai apropiat de cel acela fixat de dl. G. Călinescu. În marea sa modestie, d. Cioculescu zice că viața lui Caragiale își caută scriitorul. Dar cât de ușoară i s'a făcut această muncă scriitorului de mâine al vieții lui Caragiale, prin cartea apărută acum, o eminentă lucrare de fundație în stare să primească cel mai vast edificiu! Noi știm de pe acum cine rămâne scriitorul pe care îl așteaptă viața lui Caragiale, chiar aceea pe care o mai voește D. Cioculescu.

«JURNALUL LITERAR» și-a încetat apariția. S'a născut din optimism, a trăit din sacrificii și a murit corect, odată cu expirarea abonamentului, la 31 Decembrie 1939. A fost plăcerea reală a multor Duminici gazeta venită dela Iași în care cititorul nu căuta și nici nu găsea decât un singur nume literar, dar acela era în schimb al D-lui G. Călinescu. Voise să fie ceva în genul lui Nouvelles Littéraires, dar sub multe raporturi a fost încă ceva mai bun ca săptămânalul francez în care reclama cărții se împletește de nedespărțit de prezentarea ei, — o prezentare în care totdeauna toate sunt bune, toate sunt frumoase, toate interesante, toate etcetera. Această publicitate înșelătoare și remuneratorie a fost repinsă de conștiința literară a direcției care avea un program, în adevăr. Jurnalul literar a rămas una din cele mai prețioase încercări făcute la noi pentru educarea nu a publicului ci a celor care bat năbădăios la ușa istoriei literaturii române, a celor ce practic nici nu pot fi publicați dar nici respinși, teoretic, dela lumina tiparului. Versurile au asaltat pe director încât, dela primele numere, acesta s'a văzut silit să preîntâmpine pericolul anunțând: «Ni se trimit prea multe poezii — publicăm și proză!». Directorul avea să experimenteze cu sacrificiul timpului său, greutatea proporției poeziei lirice în producția română, cu toate că H. Keyserling îl prevenise cu zece ani mai înainte că, din trei români, unul e poet de valoare. Lupta aceasta cu poeziile directorul a primit-o: le-a citit! Dar reacțiunea criticului a rămas puternică, unul contra o mie, și poziția sa nesdruncinată. Răspunsul venea totdeauna: «este simțire, mai trebuie artă și ortografie» sau, practic, «prospetime, imagini, dar versificație schioapă. Dregeți poezia». Sau, «deși învățător mai cercetați și altă poezie». Uneori sfatul

depășea planul pur liric mergând spre lucruri oarecum personale, dar mereu binevoitoare: unui colaborator cu numele Iacobescu-Bătă îi scria așa: «pentru Dumneșcu, scurtați numele!» Directorul era bun părinte: «citește poezie mare (Poë, Bandelaire, Hugo, Valéry' spre a-ți forma gustul». Sentimente varii își mai făceau loc în aprecierea critică: «vă văd o poezie publicată în Revista Scriitoarelor, — nu mai avem încredere». Dar alteori directorul proceda militărește: «lăsați poemul în prosă, ori versuri, ori proză!». Și era și consolant, părintesc: «Nu vă pierdeți cu firea, nici poeziile de debut ale lui Eminescu nu erau bunc». Și își ieșea și din fire: «bași câmpii, te aștept în vacanță»; «Ne-am săturat de poezi analfabeti».

Degeaba însă. Colaboratorii nesolicitați ai D-lui G. Călinescu nu au priceput niciodată direcția, cu toate că nu se putea ceva mai clar ca sensul acestei direcții. Criticul nu vroia versuri, nu vroia poezii, ci vroia să afle cât e de cunoscător al artei sale făcătorul de versuri care bătea la ușa revistei, cât de întinsă e suprafața conștiinții lui, cât e de organizată această conștiință, care e judecata poetului despre timpul său și despre lume. Criticului îi era absolut indiferent cât suferea versificatorul, îl interesa însă care era «capacitatea de a supune suferință unui stil». Verificarea nu venea decât prin «essai»-ul în care poetul nu se mai putea ascunde sub cutele simțirii sale necontrolabile, trebuind să iasă la lumină descriindu-se singur atunci când încerca să exprime idei, cunoștințe, preferințe și mai ales judecăți clare. Eseul e indicativul culturii, poezia e numai documentul ei.

Alături de o anchetă («De ce nu se citește?») cu rezultate extrem de precize și cu concluzii valabile oricând, ziarul a adus două lucruri trebuincioase timpului de față: critica și informația. Jurnalul Literar n'a fost o asociație de admirație mutuală în care, ca în atâtea pe care le vedem apărând cu o regularitate supărătoare, colaboratorii de azi se recenzează reciproc la interval de o lună sau mai urgent, adevărate localuri publice în care se intră ușor, se țăță fără nicio responsabilitate, se face de fiecare ce vrea cu condițiunea să-și depună pe altarul amicitiei, o ofrandă respingătoare. Nu avem azi decât una (sau două) reviste, a căror încetare ar pricinui o sinceră părere de rău însemnând o pierdere simțită pentru cultura română. O totală lipsă de conducere le stăpânește mai pe toate chiar și pe unele care «se cred» mari. Dela pagină la pagină, dela coloană la coloană, o inegalitate de valoare, de gust și de sintaxă face din ele niște mortăciuni. Dacă limba română ar fi mai bine cunoscută în străinătate și reviste române ar fi cerute acolo, pentru restul cu care se cere, în deobște, o revistă străină, spuneți, vă rog, pe care a-ți putea-o recomanda unui prieten din străinătate, din câte apar în București? Noi nu am ajuns, și fâgăduim să ne ținem departe, pentru multă vreme încă. — de magazinul rece, impersonal în care fiecare cititor, după felul preocupărilor sale, caută informația trebuincioasă, mișcarea ideilor, expresia timpului. Revista literară românească are de îndeplinit un rol aproape misionar, un rol care nu e de aflat la revistele străine: revista românească trebuie să propage cartea românească, să ducă lupta deschisă cu cartea și cu cugetul străin, să arate neconținut justă întrebuintare a cuvintelor, să facă numai întrebuintarea pură și corectă a limbei, să mențină neconținut sub ochii cititorului ortografia română și, firește să prilejuiască manifestarea pentru care volumul ar fi o cutezanță. De aceea revista trebuie să fie o școală nu numai pentru cei ce citesc dar și pentru cei care gândesc să scrie; și ca școală trebuie să aibă un rap care să fie în măsură să facă lecțiunea, un cap director cu experiență literară, cu autoritate și cu un mănunchi de convingeri literare, — firește, — un nume făcut în

critica națională. Avem azi asemenea nume în critica română: nume ca acele ale d-lui Călinescu, Cioculescu, Vianu, Vladimir Streinu și Perpessicius și va rămâne totdeauna o adevărată problemă de deslegat cum e posibil că având minți cu adevărat strălucitoare ca acestea să avem romancieri așa de mediocri, așa de lipsiți de gust și până într'asa de mare măsură depășiți în cultură de cititorii pe care ar vrea să-i aibă, încât cărțile ce apar sunt numai niște petreceri pe scama autorilor lor! În numele unei libertăți care nu e decât expresiunea unei neorândueli haotice și ale unei indisciplinări stricătoare, fiecare face ce vrea, face rău, și face mereu la fel și când nu se citește românește scriitorul se plânge că publicul nu citește ce? niște prostii. Incultura debutanților? s'o căutăm numai în lipsa de conducere a revistelor unde un domn sau altul cocoșat director nu cercetează manuscrisul decât din punctul de vedere al sentimentului său personal, un sentiment adesea străin de orice preocupare literară ca și de pricepere literară. Primul contact al liceanului, al studentului, cu literatura, e revista, nu cartea, și drumul spre carte tot revista îl deschide. Propuneți tovarășiiilor literare înjurate în jurul vreunei reviste să scrie fără să semneze; veți vedea câte reviste vor mai apărea, supraviețuind unei ascendenței încercări eroice, din atâtea câte se cred cu un rol cultural în viața țării.

Jurnalul Literar aducea această viață în existența săptămânală a unei reviste și iată pentru ce încetarea apariției lui e un fapt profund regretabil. Ostenele d-lui G. Călinescu nu vor fi fost însă zadarnice. Zadarnice sunt numai închipuitele direcții trândave și îngâmfate. În acest domeniu nu este, nicio osteneală, pierdută. Oricând firul va putea fi reluat. Până atunci cei care au citit această foaie săptămânală îi vor face mereu onoarea pe care nu o vor putea face multor cărți citite: de a reciti uneori cele 53 de numere apărute în cursul anului 1939.

* * *

D. IONEL TEODOREANU a conferențiat Vineri 9 Februarie în sala Ligii Culturale dela Constanța, despre «Valoarea Romanului Românesc». D. Teodoreanu se poate felicita de a fi avut cel mai mare auditor pe care vreun conferențiar l-a putut avea în ultimii douăzeci de ani la Constanța. În propria D-sale casă d. Prof. Ieșga, spre a vorbi tocmai despre începuturile Vieții Românești la Gurile Dunării a avut (1930) o sală aproape ocupată, Octavian Goga una abia ocupată, iar pe Gala Galaction au ținut cândva să-l asculte vreo șaptesprezece persoane. Constanța e un oraș încă din cele mici și în care lumca are plumb pe aripi. Adevăratele lui dimensiuni sunt necunoscute celor veniți de aiurca, de obicei vara, când e timpul mincișoșilor iubitori de natură. Un oraș în care interesul pentru cereale, scânduri și petrol se amestecă numai cu mari străduinți cu cartea românească și preocupările legate de ea. Mai e un oraș cu numeroase comunități străine, iubindu-și fiecare legitim manifestările de cultură proprie și prin aceasta un public firește divizat când e vorba de carte românească. Și totuși d. Teodoreanu a fost ascultat și în picioare. S'a întâmplat ceva și acest ceva este interesul pentru scriitorul român și e un semn bun.

D. Ionel Teodoreanu a adus cum se zice prinosul său pentru recenta legiuire de pensionare a scriitorilor. Laudele pentru această operă legislativă au luat la d. Teodoreanu înariparea unui cântec cu cele mai vibrante accente. Dar accentele nu au coborât și până la obștea plătitoare a impozitului din care se alcătuește fondul în chestiune. D. Teodoreanu crede că noi vom fi depășit occidentul cu această legiuire. Se poate, dar întrecerea aceasta are cu totul alt înțeles la noi. Acum putem

spune numai atât că e dureros ca într'o țară care are neapărată nevoie de creație culturală și artistică, scriitorul să ajungă o sdrăcnită umană. Legea e bine venită dar poate însăși conștiința scriitoricească ar reclama ca pe scriitor să-l susțină opera sa și numai ea și că la capătul carierii sale titlurile sale să rămână operele făcute și nu anii de scris.

În subiectul conferinței d. Ionel Teodoreanu a împartășit pe ascultătorii săi cu o mică dezbateră literară din 1923; chestiunea era atunci, de a se ști, dacă e bine sau nu ca scriitorii români, autorii unor opere ca «În Cetatea Idealului», «Intunecare» și «La Medeleni» să fie sau nu traduși în limbi străine. Privind oarecum dela o altitudine de neînțeles dar dela care într'o zi ne vom întoarce serios, lumea balcanică, prin limbi străine se înțelegeau numai acele ale apusului. Întrebarea rău pusă firește. Pentru că inițiativa traducerilor nu aparținea numai scriitorilor în chestiune pe care nu-i vedem rezistând așa de viu colegialității cu Proust, Hardy sau Pirandello. Mai puțin orientați în datele problemei ca dl. Teodoreanu am crede că interesul pentru aceste cărți trebuia să porceadă din interesul pentru poporul românesc. Scriitorii văd în cărți latura tehnic literară și pe scriitor; publicul merge direct la operă și la poporul de care ține. Interesul pentru poporul românesc nu era manifestat în 1923, un an sub semnul unei oarecare Atlantide, și e greu de spus în ce an a existat mai mult ori mai puțin.

Dar dl. Teodoreanu crede acum ca și atunci că poate justifica penruce nici azi nu e în interesul scriitorilor români să fie traduși în limbi străine. D-sa zice așa : sunt două feluri de cărți pentru care lumea arată interesul ei. Sunt cărțile cu circulație literară și acele cu circulație socială. O carte circulă literar atunci când interesul pentru ea a fost viu, romanul s'a citit dar cu ultima pagină citită, cartea a reluat drumul bibliotecii și cu așezarea ei acolo toate legăturile dintre cititor și carte s'a rupt. Nimic din viața cititorului nu-l reîntoarce la gândurile și chipurile din cartea odată închisă. Exemplul d-lui Ionel Teodoreanu este Edgar Poe cu literatura sa fantastică. Interesul a fost real, cartea s'a citit în adevăr, dar contactele cititorului nu se mută din planul lector-carte pe planul existență și existență. Pe acest al doilea plan îl realizează alt roman, acela care odată citit s'a instalat în sufletul cititorului care ades își face orientarea pașilor săi mai mari ori mai mici prin confruntări cu lumea din carte. E categoria romanelor cu circulație socială. Exemplul este Ana Karenina a cărei umbră s'a lăsat într'o seară pe care romancierul nostru nu e uită între d-sa și G. Ibrăileanu. Noi avem, zice dl. Teodoreanu cărți cu circulație literară și socială. — Ar circula ca și Ana Karenina Ion al d-lui L. Rebreanu și Monica, Olga și Dănuț. Această circulație ar fi însă insuficientă pentru a legitima traducerile penruce repetarea cazului «Ciuleandra» care tradus în franceză nu a plăcut, dând o idee nedreaptă despre calitatea literaturii române, — trebuie preîntâmpinată. Pentru că circulația socială să se impună universal mai trebuie să se facă cu personajii «cu sens rezolvativ» și nu «cu sens constatativ». Dl. Teodoreanu se explică: tipurile lui Caragiale cum sunt Tipătescu, Farfuridi, Cațavencu și altele sunt figuri de circulație socială cu sens constatativ: Caragiale constata tipurile unei societăți existente și arta lui era de a le fixa în opera literară. Dar aceste tipuri și constatarea lor nu înseamnă mult în tumultul vital pe care îl aduce cartea cu circulație socială «cu sens rezolvativ». În acest fenomen personagiile nu sunt simple constatări ale momentului, ale unei societăți date, ci creațiuni care făcând din roman un lucru mai glorios ca zece bătălii câștigate, prefac o generație, desfac o așezare socială și abat mersul unei umanități. Exemplul d-lui Teodoreanu

este acum Bazarov al lui Turgheniev cărcia lumea rusească îi datorează întregul său spirit revoluționar. Pe acest tip romanul românesc nu l-a dat, nu avem, zice dl. Teodoreanu, niciun scriitor care să fi creiat opera de circulație socială cu sens rezolvativ. De aceea până atunci, romanul românesc trebuie să rămână între hotarele țării, traducerea lui nu ar face decât să descurajeze pe străini de cercetarea scriiturii românești. Pe scriitorul acestui roman dl. Teodoreanu îl caută în gândurile sale, când seara după conferințele pe care le ține în orașele țării, îl blănuște ascunându-și privirea nu înspre parterele luminoase ale caselor mari ci spre ferestrele palide ale mansardelor așa cum altădată Jean Cocteau, retras într-o casă puțic din marginea Parisului zărind peste drum o lumină mică târziu noaptea, nu ghicea că la ea veghia însuși Rainer Maria Rilke care își cânta, vecin neblănit, rîmbele. Și pe acest scriitor îl așteaptă dl. Teodoreanu pentru a împărți cu el numai, sentimentul d-sale de admirație consacrat astăzi total lui Eminescu.

Cum se vede teoria nu e lipsită de frumusețe. De altfel întâia calitate a teoriei e frumusețea ei. Restrânsă la exemplele date teoria e chiar adevărată, intinsă la lucruri mai complicate decât antiteza Ion-Ana Karenina teoria începe să-și piardă fațada. Eroarea e în principiul ei «circulație». Restul suferă vicisitudinile toate ale cercetării acestei circulații. A circulat Astree a lui d'Urfé. Azi e mort și pentru totdeauna acest roman ca și tot romanul pastoral. A circulat aceluși Polezandre al lui de Gomberville pe care La Fontaine se făcea că l-a citit de douăzeci de ori. Azi e mort și el. A circulat Paul et Virginie care este o copilărie. A circulat romanul contesei Dash, — mort pentru totdeauna. A circulat Dama cu camelii care nu mai e azi decât o uscătură literară respinsă până și de ecranul cinematografic. A circulat romanul lui Ohnet. Și circulă și azi destule romane fără nici o valoare. Și n'a circulat Le rouge et le noir. n'a circulat cincizeci de ani? Dar circulă de 60 ani fără să fi desfăcut nicio așezare socială și fără să o fi înțeles. De ce? Care e momentul pe care teoria și-l alege pentru cercetarea fenomenului «Circulație» — sistemul nu o spune. Căci cum se vede circulația se întrerupe și în afară de aceasta, circulația se și amână fără nici o explicație convingătoare. Și de ce revine romanului misiunea pe care i-o dă d. Teodoreanu? circulă numai el? nu. Romanul e numai un vehicul al altor lucruri care ele circulă în adevăr. Circulă la noi într-o epocă ideea latinătății neamului, credința despre valoarea poeziei populare, poporanismul, nevoia evocării trecutului istoric, în începuturile revoluției grecești circula a hartă a Greciei făcută de Rhigas Feraios, și circula mai mult ca Odiseia care nu a circulat nicio dată ca în cei treizeci de ani ce au precedat revoluția grecească. Romanul nu e decât nava care îmbarcă pe ea tot ceea ce o societate e în stare să pună întrânsa. Ea duce încărcătura dacă nu unde trebuie în tot cazul atât timp cât trebuie. La un moment dat încărcătura e aruncată, nava rămâne și cursa continuă cu altă încărcătură, dintr'un alt port și spre altă parte a lumii. Cine poate să spună că acest drum urmează vre-o lege fixă? Să nu inventăm sistem. Ni se pare că teoria are un mic sens constatativ și niciunul rezolvativ.

D. Teodoreanu a făcut singur demonstrația dificultății pe care nu o descoperă sub autoritatea termenilor sonori care fac armura teoriei. Așa bunăoară când domnia-sa cercetează semnele exterioare ale circulației, cererea publicului, consacrarea academică și judecata criticii, nu găsește în niciunul esența fenomenului circulație. Cererea publicului care a consumat 70.000 de exemplare din La Garçonne nu dovedește circulația unei cărți care e proastă, fără nicio îndoială. Academia? ea a «rămas repetentă» zice dl. Teodoreanu în două mari cazuri, al lui Eminescu și al lui

Caragiale. Cât privește judecata criticii lipsește în ea acea autoritate pe care tehnica juridică a creiat-o în Curtea de Casație ale cărei deciziuni fac autoritate desăvârșită între lege și hotărîrea pronunțată. Când Sanielevici a încercat să demonstreze puțina valoare a operei d-lui M. Sadoveanu cu o argumentație perfectă și cu o probitate neîndoelnică și publicul nu s'a ales cu nimic din acest duel inter-critic. Iar ca să demonstreze și d-sa (d. Teodoreanu) totala lipsă de valoare a unui duel asemănător s'a ridicat împotriva judecării d-lui N. Iorga despre d. Tudor Arghezi a cărui operă zice d. Teodoreanu e pe nedrept izgonită din bibliotecile liceelor. Nedreptatea nu e de fapt acolo; nedreptatea e că în acele biblioteci am văzut Rusoaica lui Gib Mihăescu, o rusoaică ce nu ar putea fi angajată nici ca servitoare la d. Arghezi. Pentru a apăra pe d. Tudor Arghezi împotriva «omului mare, adică lung» la al cărui talent de orator d. Teodoreanu convine că poate să se închine, o concesie în adevăr surprinzătoare, d. Teodoreanu uita însăși teoria sa despre inutilitatea judecării critice. Au sunat rău. spuse la patru pași de chipul profesorului Iorga cuvintele «umbra unei bărbi și înălțimea unui turn». Căci nu e de loc necesară, pentru a sărbători pe d. Arghezi, nicio agresiune, împotriva nimănui. D. Arghezi era liber să scrie cum a scris și ceea ce a scris; aceeași libertate îi revenea și d-lui Iorga pentru a judeca acest scris. Din aceste libertăți cititorul nu are niciodată nimic de pierdut. Vor veni timpuri în care obștea românească se va întreba în acelaș timp, dacă o zi din viața lui Nicolae Iorga avea tot deșuăzeci și patru de ceasuri și dacă Tudor Arghezi a trăit cu adevărat printre noi. Pentru acele zile pe care le dorim și d-lui Teodoreanu, spusele conferențiarului nu sunt semnul unei juste intuiții.

SANDI CONSTANTINESCU

ȘTEFAN ȘOIMESCU : PE DRUMUL ÎNOIRII.

Asupra străjeriei au apărut până în prezent mai multe lucrări. Dar în ceea ce privește doctrina și pedagogia străjerească desigur că nici un autor nu e mai competent ca D-l Prof. Șoimescu, specialist în ale educației și îndrumător în ale străjeriei.

Cartea D-lui Prof. Șoimescu de care vorbim, nu este decât o adunare de articole — pe cât se pare scrise ocazional, în răstimpuri diferite și probabil rostite la radio — formând totuși o incontestabilă unitate de concepție și prezentare. Ea cuprinde următoarele capitole : Restaurația și îndrumarea tineretului ; Bazele sociale și pedagogice ale Străjeriei ; Străjeria, educatoare națională ; Majestatea Sa Regele, pedagog al neamului ; Regele și doctrina românească ; Tradiția ca legătură între generații ; Străjeria și unirea ; 18 Decembrie 1938 (20 de ani dela unire) ; Regele și tineretul (8 Iunie) ; Pentru țară și rege.

A expune ceea ce cuprinde fiecare capitol în parte nu ne permite spațiul restrâns la care suntem siliți să ne limităm. Ne vom mărgini numai să indicăm problematica generală a cărții.

Războiul mondial a desaxat viciața morală, cu tradițiile ei sănătoase, în toate țările lumii. La noi criza n'a fost cu nimic mai ușoară. Individualismul anarhic și comunismul nivelator și deformant își disputau deopotrivă stăpânirea asupra oamenilor. Un raționalism sec și fără adâncime, procedând prin abstracțiuni nu bazându-se pe realități, duse la un materialism aprig și la un egoism fără limită, de-

formând spiritul nu numai al celor bătrâni dar și al unui tineret pe care îl doream avântat, generos și idealist și care devenise utilitarist și calculat. Familia, purtătoarea tradițiilor, moralității și virtuților neamului, se destrăma. Școala, neajutorată de familie și mediul social, nu mai putea suplini singură factorii educativi dispăruți din această. Elevi infractori, imorali, criminali chiar, erau dovada cea mai dureroasă a falimentului vechii educații.

Se simțea nevoia unei reforme fundamentale. Nu prin înlocuirea școlii, ci prin completarea ei. Omul providențial care a operat reforma trebuitoare a fost Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, «marele pedagog al neamului», căruia D-l Prof Șoimescu îi închină minunate pagini în mai multe din capitolele cărții.

Noua educație trebuia să se ferească deopotrivă și de individualismul exagerat dar și de colectivismul nivelator, căutând să altoiască socialul «pe ființa intimă și morală a eului», pe ceea ce numim «centrul de aptitudini al ființei, centru cu care ne naștem fiecare și care angajează fiziologicește și psihologicește pe drumul cel mare, mersul nostru în viață» (pag. 31), făurind o unitate organică de trăire, de simțire și acțiune. Trebuia să se creieze «omul armonicos și complet dezvoltat, ca atare deci cetățean și soldat, membru al unei familii și al unei națiuni libere și credincioase Regelui ei, lucrător al progresului, gata să se bucure de toate bucuriile sănătoase ale vieții, gata să înfrunte orice greutate, orice durere» (pag. 62—63). Să se schimbe chiar temperamentul tineretului, făcându-l pe acesta să trăiască direct, optimist și sănătos, bucuriile vieții.

Pentru aceasta se cerea o educație practică, pornind dela viață și aducând la viață, bazată pe trai sănătos în natură, în aer liber, pe «lecții căpătate mai ales în exemplu, întărite prin imediata traducere în faptă», pe igienă și exerciții fizice, pe o comunitate de muncă creatoare, pe disciplină și ordine, inițiativă și libertate și utilizând «dispozițiile de cântec și joc, de bucurie și exuberanță, de creație și inventivitate».

Trebuia, deasemeni, să se restabilească legătura cu tradiția, cu fondul etnic profund al neamului, adăpându-ne la forțele lui inconștiente dar creatoare. În locul unei educații raționaliste să se facă apel la acei factori ce zac în străfundurile ființei noastre, născători de inspirație, dătători de avânt și putere de refacere. În inconștientul nostru stă ceva din temperamentul neamului, din firea poporului colectiv, încât nu trebuie să se uite că «resorturile acțiunii umane ar fi sfărâmate, când s'ar distruge minunea inconștientului, veșnica fântână, eternul izvor de mari inițiative și de cuceriri pe drumul progresului» (pag. 82).

Toată această educație integrală, bazată pe viață și pe realitățile psihice și sociale, unind instrucția cu credința și munca, rațiunea cu factorii iraționali, cu instinctul și sentimentul, legând individul de tradiție și etnic și neuitând că virtuțile nasc din ordine și acțiune, o dă instituția atât de minunată, când e bine înțeleasă și aplicată, a străjeriei. Nelimitându-se la un tineret restrâns, infim ca număr, uneori nu cel mai meritos și caracteristic, cum o face școala, străjeria cuprinde întregul tineret al țării, fără deosebire, asemănându-se întrucâtva cu sistemul cercetășesc al lui Baden Powell, dar adaptat la realitățile noastre și adăugându-se o mistică naționalistă, care lipsea aceluia sistem.

Cartea cuprinde idei și sugestii multiple. Prin cele de mai sus n'am voit să facem un rezumat — n'ar fi fost posibil — ci numai să indicăm marea bogăție de probleme care se discută. Recenzia n'are rostul de a înlocui citirea cărții, ci tocmai de a o provoca. Dacă se mai adaugă, pe lângă forma îngrijită a tipăriturii (cartea

e tipărită în excelenta editură I. E. Torouțiu), și un stil de mari calități, cu anumite rezonanțe de adâncime, care știe să dea expresie minunată celor mai dificile și abstracte idei, se înțelege că citirea cărții nu e numai interesantă prin problemele pe care le pune și discută, ci și adevărată desfătare.

FL. TUTUGAN

ANALELE DOBROGEI

REVISTA SOCIETĂȚII CULTURALE DOBROGENE, DIRECTOR
C. BRĂTESCU. ANUL XLX, 3 VOL. 1938.

Poate, evenimentele turburi, dar și lipsa unei inițiative, au contribuit, ca împlinirea unui pătrar de secol dela Intregirea Dobrogei să nu se fi sărbătorit în 1938 mai larg și fastuos. Totuși știința românească și-a făcut datoria.

D-l Const. Brătescu, profesor universitar, acum la Universitatea Bucureșteană, care a închinat mulți ani studiului Dobrogei, a reușit să strângă colaborarea a peste 30 de perosanlități ale științei noastre și să tipărească contribuția fiecăreia în revista «Analele Dobrogei», anul XIX, pe 1938, sub numele: «Cadrilaterul», publicație festivă, după un pătrar de secol: 1913—1938 de stăpânire civilizatoare românească, sub patronajul E. S. Nicolae Ottescu, Rezident regal al Ținului Mării.

Publicația «Cadrilaterul» cuprinde 3 volume. pe 688 pagini de text, deosebit de fotografii și hărți.

De și cu caracter sărbătoresc, oamenii de știință, ce au colaborat și-au făcut întreaga, datorie către știință și adevăr, astfel că acel caracter sărbătoresc apare nu numai ca o manifestare de entuziasm civic, dar mai cu seamă ca o expunere de rezultate ale observației și studiului problemelor, ce le-a pus Dobrogea-Nouă în fața științei.

Cele două județe, Caliacra și Durostor, sunt studiate pe larg. Nu voiu cita numele autorilor și titlurile studiilor publicate în cele 3 volume deși ar fi interesant și aceasta. Voiu spune numai că cititorii vor găsi date multe și mărunte despre Dobrogea-Nouă în ce privește: geologia, hidrologia subterană, climatul, cutremurele de pământ, morfologia, climatul, flora, fauna terestră și a apelor dulci, pădurile, solul, etnografia, densitatea populației, agricultura, organizarea creditului, organizarea socială și juridică, raporturile cu diferite puteri politicești în lumea antică, bizantină și otomană, descrierea vetrelor de cetăți, castre, locuri istorice, o biogeografie a Mării Negre, etc. iar la sfârșitul volumului 3-lea și 51 pagini literare, din care câteva închinare legendelor, creațiuni ale imaginației poporane — creștine și mahomedane.

Studiile acestea întregesc pe cele din publicația festivă «Dobrogea» din 1928, făcând parte tot din revista «Analele Dobrogei» și datorită tot inițiativei stăruitoare a D-lui profesor Brătescu.

Am prețuit totdeauna ca utile și științei propriu zisă și științei aplicate și vieții colective asemenea expuneri de rezultate. Într-o asemenea publicație datele se fac mai bine cunoscute, se verifică importanța lor; știința însăși își evidentiază valoarea, iar aplicația arată lămurit linia ce urmează procesul de adaptare al vieții omenești și dacă ea este în suire sau coborire. Pe această cale știința se apropie de viață făcându-se mentorul ei. Pe această cale forurile, ce diriguiesc viața, stălpii

țării, văzând observațiile și rezultatele specialiștilor, vor aviza în mai precisă cunoștință la mijloace și măsuri în interesul general.

Menționăm dintre studii pe cele ale D-lui profesor C. Brătescu :

Morfologia Cadrilaterului (Vol. I, pag. 47—95);

Populația Cadrilaterului 1878—1938 (Vol. II, pag. 189—202);

Dobrogea, Regele Carol I și colonizările dobrogene (Vol. III, pag. 85—101).

Cititorii vor afla în ele nu numai examenul rece al obiectului științificește tratat, dar și glasul cald al românului de inimă, căci omul de știință nu se poate să n'aibă patrie!

D. STOICESCU

CONST. N. SARRY. — UNA SUTĂ UNU QUATRENE DOBROGENE

EDITURA «DOBROGEA JUNĂ» (CONSTANȚA, 1939)

Cele 101 quatrene dobrogene, 102 cu prefața, le-am citit cu plăcerea pe care o procură o *operă de spirit*, — sunt epigrame, portretizări sau caracterizări, aluzii la adresa deosebitelor persoane, ridicate la rangul de rarități omenești, din Dobrogea și împrejurimi, — unele plăcute, altele poate neplăcute celor vizați.

Nu voiu să întind vorba dacă cutare piesă e prea sărată sau prea piperată, constat numai că cei vizați sunt mulți, aproape o sută, pe care făuritorul quatrenelor i-a dat în stambă, precum se zicea altădată celor cuprinși în publicitatea tipărită sau stampată, cu grija de fiecare. Autorul i-a prins în chihlimbarul său cu preocupările sau maniilor, cu însușirile, cu ceea ce i-a părut curios sau caricatural în ținuta sau chiar fizicul vre-unuia.

Gândiți-vă, atâta lume a preocupat pe autor și pe fiecare ins l-a turnat în acelaș tipar de patru versuri. Nu toți au putut încăpea în dimensiunile lor, — dar măriți, întregi sau reduși la caricatură, toți defilează cu haz, ceea ce dovedește spirit de prezentare !

«Ce-i aia, haz?» Se întreba odată Toni Bacalbașa, plângându-se că filologii nu l-au lămurit. Pe-atunci filologii nu descoperiseră încă în haos, gazul și hazul ! Ce este spiritul? Se întreba Valéry și-și răspundea, că nu poate fi de cât o putere de a transforma, deosebită de energiile din natură, — ceva ca o piatră filosofală!

Pentru împrejurare, să admitem că haz și spirit sunt puteri, pe care cine le mănuește cu artă, obține efecte. În cazul nostru efectele le simte cititorul, care poate prinde mai ușor raperturile schițate în 4 versuri de autor, cititorul din partea locului — căci să nu se uite, quatrenele sunt... dobrogene!

Sufletul unui astfel de cititor e schimbat prin lectură, atitudinea sufletească a sa față de personajul încondeiat devine alta, personajul arată nu ceea ce e în realitate, ci cum ni-l prezintă stampa autorului. Iată de ce am spus despre volumul autorului că prezintă o operă de spirit.

Că unii când zic operă înțeleg universalitate, adică și longevitate? Ce ne interesează pe noi aceasta? Noi simțim în colțișorul nostru că *suspușii* lui Sarry ni se prezintă cu haz, că facem haz de ei, că parcă sunt mai interesați așa că cei cari nu simt și nu vor simți ca noi vor fi în pagubă. etc. Viitorul? Nimeni nu știe cum va socoti și prețui viitorul, dar știm din trecut, că intelectualii au prețuit totdeauna operele de spirit.

Notez apoi că autorul a fost plin de atenție față de poeți, nuvelisti, pictori, prețuitori și stăruitori în cele artistice, cărora le-a închinat o cincime din quatrene. Nu citez nume, cititorul le găsește în volum, nici nu protestez că autorul ar fi tentat să treacă la nemurire pe vr'unul prea modest, spiritul e liber ca un fluture, — a spus-o de mult latinul: *spiritus flat ubi vult*.

D. STOICESCU

DUMITRU OLARIU: «CRÂNGURILE CERULUI»

POEZII. GRAVURI DE C. GROSU.

COLECȚIA «LITORAL». CONSTANTA, MCMXXXIX

Poetul Olariu ne dă, cred, primul său volum, «Crângurile Cerului», — poeziile sale din anii 1929—39. Cum e un tânăr inimos și cu mult simț artistic, dovedit în colaborarea sa la «Pontice», în publicația «Litoral» și în altele —, am deschis cu multă bucurie și speranță volumul. Nu m'am înșelat. Olariu este un poet cu chemare și meșteșug de-a împlini multe visuri literare și a aduse mari servicii «la curțile Himerei». Înțeleg prin chemare — darul de-a alege și topi elementele mediului inspirației și a le turna în tipare noi, frapante și evocatoare, iar prin meșteșug — însușirea de-a stăpâni și transpune în orizontul său poetic pe cetitor.

Pentru că e vorba de-un poet nou și oarecum de-o poezie nouă, voiu trece în revistă volumul. Cuprinde 40 de piese, din care 3 sonete.

În Transhumanță, — o introducere în poezia sa, poetul ne spune că urmând strămoșilor săi din munți, cari se sileau să îngâne pe caval «azurul miorit»,

Scufund în pagini zări de lung alcan
 Și stema unui propriu univers,
 Improspătându-mi bolțile în mers,
 Vrăjit de-un cast miraj răsăritean.
 ...În fiecare noapte câte-o stea,
 Roind, o 'nșurubez în cartea mea...
 ...Imi împrumotă soarele un vreasc,
 Fiorii artei, calde pirostriei..
 Și rătăcesc prin crâng de veșnicii
 Cu turmele de gânduri ce le pasc .

Și'n adevăr poezia sa improspătează orizontul mioritic cu mirajul răsăritean, — inspirația din orizontul dobrogean fiind bogată în cele 40 de piese. Introducerea ne explică și titlul volumului — «Crângurile Cerului» e locul predilect al turmelor de gânduri ale poetului.

Dacă strămoșii au fost păstori cu spirit gregar, ca și turmele, ce le-ascultau aceleași melodii de sute de generații, poetul nostru e în poezia sa — nou, ades surprinzător, ca un drum numai de el deschis. Iată un pastel, Noul Septembrie, un prinț la vânătoare, — din vară și piscurile munților și mestecenii codrilor se pregătesc să-l primească. E un pastel, priveliște de început de toamnă, însă transpus într-o scenă: forțe în acțiune — luptă sau joc!

Balada Plopului — cântecul singlaricului.

Visule → un psalm : Visule, pot pătrunde în rajul tău ? Alergând după darurile visului, poetul cere favoarea de-a servi la curțile Himerei.

Mare altfel — închipuire și realitate.

Un cimitir — și'n loe de cruci, catarte.
 Corăbiile albe, solitare,
 Par niște morți ce s'au trezit din moarte
 Și s'au sculat cu crucile 'n spinare.
 Un singur piept de apă, în tremolo,
 Pe dunga orizontului pierdut
 Ar vrea să 'mpingă marea mai încolo;
 Dar marea nu-i nimic din ce-am crezut.

Dimineață Euxină — o izbucnire a vulcanului stins al nopții!

Arșiți — în natură și'n iubire — sete!

Stanțe — un cântec de drumet... pe calea artei ;

Scôtocesc metalul tare
 Și din el un sunet care
 Să-mi dea binecuvântare.
 ...M'am tocmnit păstor la zări...
 Un fior și-o gingășie
 A fost singura-mi simbric.

Primăvară Dobrogeană — un pastel

Par zarzării biserici largi când vr'un
 Drept credincios zefir se roagă 'n șoapte...

Cuvine-se — parcă un cântec de dragoste... așteptând fiara,

Castru — pătrunderea romană în stepă, serenada unui acvilifer.

Spune de țărmi însoriți, în cetate, piatra cioplită.
 ...Prin scitica stepă singură iarba
 Murmură rar și necunoscut.

Și Marea e o carte — deschisă în mâinile luminei:

Intreagă marea e o carte,
 O, vino să-i sorbim cuvântul!
 Grăbit, cu ispitiri deșarte,
 Intoarce paginele-i vântul.
 Și tremurând pe zări se lasă
 Poleiul lunii infinit,
 Ca o panglică de mătăasă
 La fila unde s'a oprit.

Callatis — sonet. O evocare de amurg în Mangalia. Cetatea e aceeași, dar seara penanții își cată în zadar vetrele străbune.

Din adânc — adâncul neturburat e plin de mistere, pe care țărmlul râvnește să le cunoască.

Geneză — pastel de primăvară pontică, ce s'apropie, crește din haosul, în care parcă elementele strigă întâia oară, că sufletul nostru nu s'ar întrupat încă

Neliniști — coșmarurile umane de totdeauna.

Cari pre heruvimi — cântecul înaltă, dar poate depărta de cele sfinte.

Pașii pierduți — sonet. Un simplu dialog cu Charon? O parabolă? Parcă un vis... Celui, care dorește să plutească pe apele Lethei, i s'aruncă o bucată de pâine!

Incantație — toamna schimbă decqrul cu descântec.

Deluviu — pastel. O ploaic, ce înfloară cu atavica groază de legendarul potop.

Pontica — o elegie: Te cântai, dar marea te cântă mai frumos, — silința de-a o întrece fu zadarnică. Desperat voiam să mor. Vântul mi-amintea chinurile mele pe drumul artei. Resemnat m'am retras lângă trireme. Un monolog țesut din avânt spre perfecțiune și îndoială... Citez două versuri, care spun mult:

Dar marea 'nflorea mai frumos
Pe flacăra trupului tău.

Naufragiu — furtună:

In port corăbiile parcă
Ar vrea să fugă pe pământ...
...Pierdut se 'ngroapă un vapor...
...Catargul alb în scufundare
Se mai zărește ca o mână
Ce-ar vrea să ceară ajutor...

Balada mea — poetul consideră cu umor Pegasul său, care «preferă orzul și-i repugnă iambii».

Inviere — în adierea primăverii Christos învie în toate: în lumină, zarzăr, brazdă, în mielul blând, — poetul îl așteaptă și 'n sufletul său.

Dobrogea — elogiul pământului dobrogean, piesă cunoscută cititorilor (Pontice I), cităm totuși:

Țară de foc, amvon de cocori...
...Jar crud biciuindu-i cu patimă sânni,
Câmpia și-i obrăznicește 'n rotunde movili
Și-aprinșii luceferi adeseori cad în ispită.
In nopțile plastice ca niște amfore.
Albe cătune și-adună bordcile 'n poală
Și nemărginit apoi sângerează în stepă un fluer
[nomad
Lângă putrede ghioluri, bătrâne miresme
Iși blestemă luntrile 'n care au călătorit.
...Țară de foc, țară de taină,
Pe care-o sărut pătimaș ca pe-o dragoste vie.

Marină — marea în miniatură un prunc.

Chipuri cioplite — Orizent de primăvară în gingașe triolette. Cităm două:

Dibace coase iarba prin livezi,
 Dar își va pierde firul și-ai să vezi.
 L-or încălci, sburdând, mirații iezi.
 Când iarba crește încă pe atât,
 Vin greci svelți cu zurgălăi la gât
 Pământului să-i ție de urât.

Vârful cu dor — nu e muntele, ci un chip, o icoană, un ideal către care
 poetul nalță imnuri, speră, — dar de care se teme că nu-l ascultă :¹

Așa cum tremuri în lumină
 Penumbra unui zâmbet rar,
 Pari o icoană bizantină
 Care-a fugit dintr'un altar.
 ...Spre cine...
 Înalți cu toate-acestea, sfânt,
 Gura, cădelniță fierbinte,
 În nopți în care eu te cânt ?

Cap de toamnă — pastel.

Cinstita cântare — Elegie pe urma sufletului, care pătimește, seacă, se 'n-
 tunecă, e 'n contradicție cu viața.

În zadar au toate învierile să fie ;
 Arzi în mine, suflete, ca o cruce.
 Pe care nu mai pot citi ce scrie...

Inscripție pe inimă — cântecul zădărniceii.

Priveghi în mine însumi — întrezărim descrierea fenomenului de adaptarea
 sufletului la mirajul răsăritean.

Moment — lirism de madrigal :

Câte puțin cutează primăvara.

Un liliac, de-o parte, timpuriu,
 S'a rușinat de graba lui în gara
 Cu nume tătarăsc — în care scriu.
 Inchide ochii 'n flori să nu mai vadă,
 Să nu mai afle svonul necrezut,
 Când trenurile albe de zăpadă
 În gară se opresc câte un minut.

Aișe — portret de tătarușcă precoce.

Grădini suspendate — aspirație către inaccesibil :

Cu snopi de aurore 'n brațe
 La poarta visului încerc, —
 Să treacă 'n car de aur viața,
 Eu după carul ei s'alerg.

Necunoscuta noastră toamnă — pastel, orizont dobrogean

Desfășură stepa din zare un vechiu pergament
Pecetluit cu movili, împietrit în misterul virgin.
Auzi lămurit uneori, în tăcere, cum broasca țestoasă, strident,
În cuibu-i de cremene sgârie drumul, trudit pelerin.

Țărm negru — pastel marin.

Tristia — sonet. Regretul că un cântec sau o adiere nu l-a stăpânit cândva, ar fi realizat ceea ce nu mai poate azi.

Melodie — o întrebare destinului iubirei : va deveni creatoare iubirea inspirată de cântec ?

Ursită — în sensul de destin poetic. Cântărețul s'a închis în sine, i se pare că din ce-a realizat în artă chiar dacă vreo mireasmă urcă în sus și ia formă de floare, ea nu cântă...

Poetul în aspirațiile sale poate fi nemulțumit, dar noi îl asigurăm, că florile poeziei sale, ca și florile din cosițele Cosinzenei — cântă !

Din trecerea în revistă a volumului, notăm drept concluzii :

Orizontul adus în poezie de Olariu apare bogat, iar cel specific dobrogean — mirajul răsăritean — adâncit și, deși populat cu umbrelele trecutului, proaspăt, miremat. Expresia poetică sună a nou, — noțiunile găsesc în mediul vocabularului vechiu alte nume cu care se înfățișează reinsufletite, iar tropii ating în imaginația poetului apropieri nebănuite dând impresia de eleganță, sclipire. Versurile curg în ritm firesc, în pas cu ideia, cu stările sufletești ce exprimă, sau mișcarea ce zugrăvesc, — și dacă uneori sacrifică acestui pas din rigiditățile prosodice, sacrificiile nu par licențe, ci se impun ca expresii potrivite.

Volumul «Crângurile cerului» aduce în lumea literară un poet cu superioare daruri și ne bucurăm cu atât mai mult cu cât, prin el Dobrogea intră chiar în poezia nouă românească.

Cele 10 gravuri ale sculptorului Cr. Grosu adaugă pitoresc volumului, — semnalăm gravura care se referă la transhumanță cu chipuri de legionari, parcă desprinși de pe vreo metopă de monument roman ; pe cea de-a treia, care se referă la Primăvara dobrogeană inspirată parcă dintr'o cusătură națională ; pe cea de-a cincea cu heruvimul, care se întoarce pe jos la schit, coborât parcă de pe-o icoană de-ale noastre și pe cea de-a șaptea, a Dobrogei care-și poartă plasele pe valuri. Gravurile sunt în același spirit «vrăjit de mirajul răsăritean», dăltuiți armonizate cu inspirația poetului «Crângurilor cerești», în totul o contribuție artistică, pentru care ne permitem a încheia cu laude sculptorului Grosu.

D. STOICESCU

ALEXANDRU DAVILA

La 19 Octombrie anul trecut s'au împlinit 10 ani dela moartea sa.

Poet, director de teatru, om de spirit, — se cuvine a fi amintit pentru cei cari l-au admirat.

După ce trecuse prin Diplomatie, ca atașat de legatie la Roma și Bruxelles, a fost odată câtva timp și... subprefect la Măcin !

Cineva dela Măcin mi-a vorbit cu drag de trecerea lui pe-acolo.

Dar nu acest contact de câteva luni cu administrația dobrogeană de la finele secolului XIX-lea face interesantă figura lui, ci legăturile fructuoase cu teatrul românesc și pentru noi, în special, cu acest teatru la Constanța.

Ce-a însemnat Davila ca om de teatru o va spune totdeauna Istoria Teatrului Românesc — ocupându-se de activitatea companiei de sub direcția sa în anii 1908—1911 și de activitatea lui Davila ca director al Teatrului Național din București de două ori, în anii 1905—1908 și 1911—1913.

Oricâte critici și calomnii i-au urmărit activitatea, nimeni nu i-a tăgăduit gustul, știința tehnică a spectacolului și abilitatea cu care mânua în interesul artei teatrale personalul artistic. Trecerea lui Davila prin teatru a dat un impuls puternic nu numai artei spectacolului, dar și literaturii dramatice.

Davila însuși, ca poet dramatic, ne-a dat bine închezata dramă «Vlaicu-Vodă», o capodoperă a teatrului românesc și care s'a jucat neconținut din Februarie 1902 până azi păstrându-și inalterat farmecul artistic asupra spectatorilor. După cele ce se știu și din cele scrise de Davila, Vlaicu-Vodă ar fi prima parte a unei trilogii dramatice, a doua ar fi fost «Dan-Vodă» și a treia «Mircea cel Bătrân». Dată fiind mărețata realizare a primei părți, este de regretat că Davila nu a fost ajutat de împrejurări să-și desăvârșească proiectele artistice.

Dealtfel de la Davila a mai rămas un început de dramă: primul act din «Sutașul Troian».

Ca om de teatru, pe lângă activitatea de director al companiei sale și al Teatrului Național, Davila ne-a lăsat și un dar minunat: Cele 33 de «Scrisori către un actor», un exemplu de gen, cu învățăminte prețioase pentru actori și oameni de teatru. Sunt fructul preocupărilor și experienței de-o viață întreagă și sfaturile sincere ale unui om înțelept. Cine le-a citit, ca și cei ce-au cunoscut pe autor, pot mărturisi înălțimea de spirit a lui Alexandru Davila, cultura lui aleasă, la care se adăugau o memorie fericită și o vervă cu felurite și limpezi izvoare.

În materie de spectacol Davila era un inițiator și organizator foarte ingenios, biruia orice greutate. Spectacolele organizate de el vor rămâne totdeauna demne de amintit. Și a organizat pretutindeni unde i se cerea, sau unde el găsea că trebuie. Amintesc numai unul, cum nu s'a mai făcut: «Domnița din vis», după un basm scris de el, o pantomimă-balet, la Cotroceni în Grădina Palatului, în Maiu 1904...

Asemeni va rămâne ca exemplu de inițiativă și îndrăzneală organizarea Companiei Dramatice Davila — un teatru independent de oficialitate în 1908, care a dat capitalei și țării cele mai alese spectacole timp de 3 ani... Câți artiști de talent nu au găsit atunci un sprijin în el, câți literați nu au aflat în teatrul său o scenă, pe care să-și realizeze comediile și dramele!

La Constanța în vara anului 1910 a deschis stagiunea — în Casino (nou atunci) — cu o comedie de Bauville, «Gringoire», nu pentru comedia în sine, ci pentru că era tradusă de D. Anghel și St. O. Iosif. (Totuși cele două faimoase balade din comedie au fost traduse chiar de Davila). Și în verile 1910 și 1911 Compania Davila și-a dat la Casino-ul din Constanța aproape întregul său repertoriu. Mulți au preferat în acele veri Constanța pentru spectacole teatrale.

Cum Davila era omul, care organiza oriunde spectacole, mi-amintesc că la Mamaia, într-o dimineață am văzut un spectacol însuflețit de Davila, cu artiști, artiste, amatoare și amatori. Pe apă, la capătul punții ce era atunci, Cortegiul

Amfitritei! Fiecare cu rolul său bine definit și, toți cu veselia lor firească! Nu mai știu ce artistă era purtată în carul Amfitritei, improvizat din colaci de salvare, dar n'am uitat că era o frumusețe!

D. STOICESCU

OCT. TĂSLĂUANU: OCTAVIAN GOGA — AMINTIRI

Intenționând a scrie câteva amintiri cu ocazia morții vechiului său amic, Oct. Goga, d-l Tăslăuanu izbuteste să facă mai mult o lucrare *pro domo* în care ne dă o serie de informații, mai mult sau mai puțin cunoscute, în legătură cu revista *Luceafărul* dela Budapesta, încercând totodată să ne convingă:

- 1) că sufletul *Luceafărului* a fost d-sa, nu Goga sau și Goga;
- 2) că *Luceafărul* n'a fost o revistă la remorca *Semănătorului*, nici o revistă semănătoristă sau inspirată din ideologia naționalistă a acestuia, ci continuând în linie directă naționalismul de totdeauna al cărturarilor ardeleni;
- 3) că această revistă n'a militat în artă pentru un naționalism tendențios ca *Semănătorul*, ci pentru un naționalism în limitele artei, deși — tot în aceste «amintiri», în altă ordine de idei însă — ne spune că *Luceafărul* a fost cea mai curajoasă publicație a ireplentismului românesc din Ardeal și că Goga a fost rapsodul acestor tendințe;
- 4) că Goga a scris poezie cu caracter național și social numai sub îndemnul și influența sa.

Despre Goga nu ne spune nimic interesant ca *amintiri*: Datele în legătură cu colaborarea sa la *Luceafărul* pot fi luate foarte bine și din colecția acestei reviste.

Imprejurările în care a scris diferite poezii sunt, după chiar concepția despre poezie a d-lui Tăslăuanu, departe de a explica aceste creații. De altfel d-sa și trece repede asupra legăturilor de cauzalitate dintre opera și viața lui Goga.

Alte amintiri despre acest poet așa de viguros și atât de curând plecat dintre noi?!

Goga a fost oarecum întreținut de d-sa în epoca studenției, la Budapesta;

Era în adâncul sufletului un pesimist (deși asupra acestui interesant aspect sufletesc al bunului său amic nu stăruie niciodată);

Goga a fost foarte impresionat de moartea tatălui său, fapt care — *prin neprevăzutele sarcini familiare ce a început să aibă — l-a făcut mai practic*;

Iar într'o oarecare măsură ipohondru;

Ne mai spune despre dragostea lui cu Adelina Alteanu, despre căsătoria lui cu Hortensia Cösmă...

Și în definitiv, cam numai atât.

Lucruri lipsite de vreo deosebită semnificație; lucruri departe de a contura personalitatea de om sau de scriitor a lui Goga.

Și, pe lângă toate acestea, într'o atmosferă rece care nu cadrează cătuși de puțin cu *momentul* în care așa își începe seria amintirilor și cu sentimentele ce *mărturisește* că le-a avut totdeauna pentru Goga.

Un străin sau chiar un dușman ar fi fost mai impresionat de moartea unui asemenea om, care până mai zilele trecute, răscolea sufletele cu verbul lui pasionat și se sumețea să stea la cârma unei țări bântuită de furtunile celor mai nestăvilite patimi politice.

Domnul Tăslăuanu se străduiește să stabilească cu această ocazie importanța și locul *Luceafărului* în mișcarea noastră literară și parcă (nu credem că greșim) contribuția mică, neînsemnată, a lui Goga, la existența și durabilitatea acestei reviste (!).

Pentru așa ceva, n'ar fi însemnat însă lipsă de pietate dacă d-sa n'ar fi scris chiar la moartea lui Goga, aceste preținse amintiri sau chiar dacă nu le'ar fi scris de loc, cu titlul ce are acest volum.

De altfel *amintirile*, chiar cele despre scriitori însemnați, nu prezintă interes decât când — cum nu e cazul cu acestea la care ne referim — au și o valoare literară când aduc informații necunoscute și importante pentru conturarea personalității lor.

Aceste *amintiri* au fost însă scrise exclusiv *pro domo* și fără talent.

V.

BIBLIOGRAFIE

CARTI :

N. IORGA : *Observații și Probleme Bănățene.*

N. IORGA : *Eminescu în și din cea mai nouă ediție.*

M. SADOVEANU : *Cinzeci de ani dela moartea lui Ion Creangă. Comunicare făcută în ședința publică din 12 Ianuarie 1940.*

REVISTE :

«*Convorbiri Literare*», nr. 3. Martie 1940. — «*Ramuri*», anul XXXII, nr. 2, Feb. 1940. Craiova. — «*Viața Basarabiei*», anul IX, nr. 2—3, Feb.-Martie 1940. Chișinău. — «*Neamul Românesc pentru popor*», anul XXVIII, nr. 3, Febr. 1940, Vălenii-de-Munte, Prahova. — «*Pământul*», anul IX, nr. 212—214, Ian. 1940, Călărași. — «*Conferența*», anul IV, nr. 4, Martie 1940, București. — «*Credința*», anul XI, nr. 1, Ian. 1940, Cernăuți. — «*Țatra*», anul VI, nr. 2, 31 Ian. 1940, Craiova. — «*Timorul*», anul VII, nr. 1—2, Ian.-Febr. 1940, București. — «*Pagini literare*», anul VII, nr. 1—2, Ian.-Febr. 1940, Turda.

REDACȚIONALE

Atragem atențiunea d-lor autori, că ordinea în care se publică materialul, este impusă de necesitățile tehnice, așa că nu primează nici o preferință.

Toate manuscrisele, corespondența, cărțile destinate recenziilor, precum și publicațiunile care vor să facă schimb cu revista noastră, vor fi trimise Redacției, Str. General Lahovary No. 7, Constanța, pe numele d-lui C. D. Constantinescu-Mircești.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

PONTICE

APARE LUNAR

CUPRINSUL:

- C. Florian** . . . . . Cassius Severus, un celebru autor dușman
al lui P. Ovidius
- I. Minulescu** . . . . . Undeva... Departe
- Radu Gyr** . . . . . Liebesleid
- N. Ottescu** . . . . . Budism
- Zaharia Popovici** . . . . . Rechinii din Marea Neagră
(Biologia, pescuitul și valorificarea lor)
- Al. Lascarov-Moldovanu** . . . . . La Sulina
- Alex. Gherghel** . . . . . Somn
- Virgil Carianopol** . . . . . Despre moartea mea
- Grigore Sălceanu** . . . . . Vifor
- Valerian Petrescu** . . . . . Miholca
- Petrarcu** . . . . . In locul natal al Laurei
(trad. de **D. Stoicescu**)
- Giacomo Leopardi** . . . . . Infinitul; Către sine însuși
;Trad. de **Pimen Constantinescu**)
- Sandu Carp** . . . . . Școala română din Dobrogea Nouă înainte
de 1877
- C. D. Constantinescu-Mircești** . . . . . Pe urmele Seraiului
- I. Lolu** . . . . . Județul Coastei de Argint

OAMENI, FAPTE, IDEI

- D. Stoicescu:** Mihail D. Ralea. — **Ponticus:** E. S. Generalul Adj. Tr. Grigorescu, Rezidentul Regal al Ținutului Mării. — **Ponticus:** Horia Grigorescu. —
C. Mircescu: Pe marginea legiuirilor școlare ale D-lui Ministru Petre Andrei.

CRONICA LITERARĂ

- Sandi Contantinescu,** Șerban Cioculescu: Viața lui Caragiale; „Jurnalul Literar“; I. Teodoreanu. — **Fl. Tuțugan,** Ștefan Șoimescu: Pe drumul înoirii. — **D. Stoicescu,** „Analele Dobrogei“; Const. N. Sarry: Una sută unu Quatrene Dobrogene; Dimitrie Olariu: Crângurile cerului; „Alexandru Davila“. — **V., Oct. Tăslăuanu:** Octavian Goga — Amintiri.